

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bartın ve Havalisi Komutanı

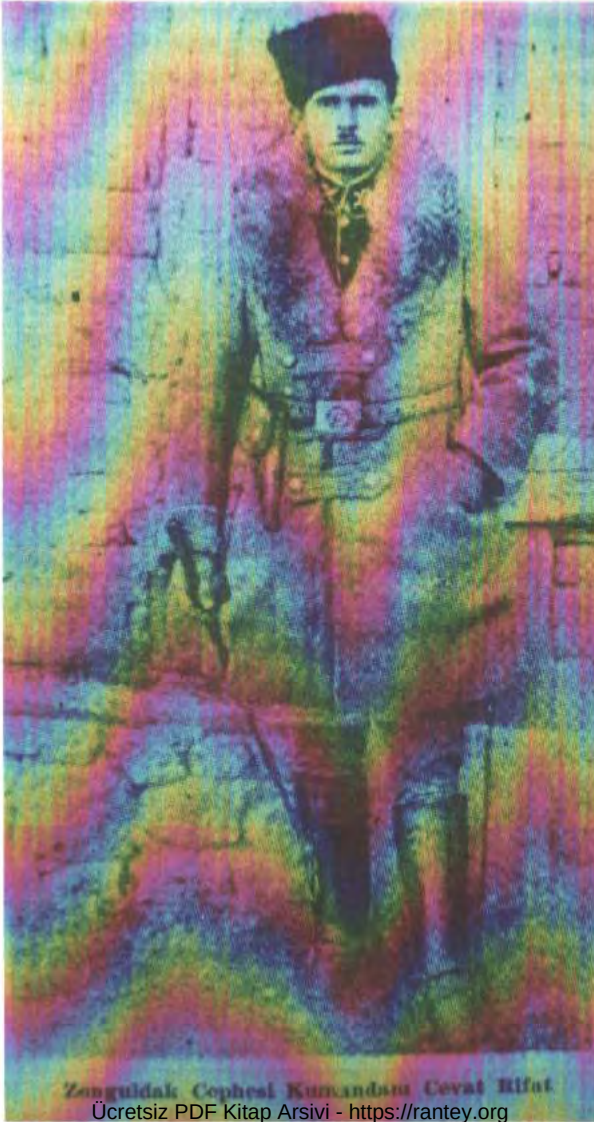
Yüzbaşı

Cevat Rifat Bey'in

Milli Mücadele
Hatıraları

Dr. Celil BOZKURT

İlaz: Yrd. Doç Dr. Dr. Celil BOZKURT
Bartın ve Havalisi Komutanı Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in
Milli Mücadele Hatıraları

Zonguldak Cephesi Komutanı Cevat Rifat

Dr. Celil BOZKURT

Bursa'nın Harmancık ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise tahsilini Harmancık'ta tamamladı. Yüksek tahsilini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde yaptı. Aynı bölümün Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim dalında *Türk Kamuoyunda Filistin Problemi (1929-1939)* adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü Cumhuriyet Tarihi Bilim dalında *Eserleri ve Fikirleri ile Cevat Rifat Atilhan* adlı teziyle doktorasını bitirdi.

1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenliğe başladı. 15 yıl değişik liselerde tarih öğretmenliği yaptı. 2014 yılında Düzce Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyeliğine başladı. Yazarın daha önce yayımlanmış *Türk Kamuoyunda Filistin Problemi İlk Arap-Yahudi Çatışmaları (1920-1939)*, *Cevat Rifat Atilhan*, *Bursa Türk Ocağı* ve *Bursa Türk Ocağı Nizamnamesi (1915)* adlı dört kitabı ile farklı dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi mevcuttur.

Hazırlayan:
Yrd. Doç. Dr. Celil BOZKURT

Bartın ve Havalisi Komutanı
Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in
Milli Mücadele Hatıraları

GÜNDOĞAN YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Haz: Dr. Celil BOZKURT
**Bartın ve Havalisi Komutanı Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in
Milli Mücadele Hatıraları**

(Zonguldak, Bartın ve Çaycuma Savunması)

Gündoğan Yayınları: 15. 373

Şiyaset/Sosyoloji/Tarih Dizisi: 05.103

Yayıncı: Eren Gündoğan

Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Ertan Efeğil

Yayına Hazırlayan: Tuğba Tuğçe Gündoğan

Dizgi, Sayfa Düzeni: Döndü Salman

Kapak Düzenleme: Mehmet Cemal Arpacı

Baskı, Cilt: Metin Copy Plus /

Artı Dijital & Baskı Merkezi Çağaloğlu/İST.

Birinci Baskı: Mayıs 2015

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 16847

ISBN: 978-975-520-320-1

© **Gündoğan Yayınları Ltd. Şti.**

Ticarethane Sok. 41/30

Çağaloğlu / İstanbul - (**www.gundogan.com**)

e mail: gundogankitap@gmail. com

gundoganyayinlari@gmail. com

Tel: 0 212 519 94 83 - 535 542 27 07

Faks: 0 212 519 94 83

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilmeksizin
kitabın tamamı veya bir kısmı hiçbir yöntemle kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Bu eser, Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin şahsında Milli Mücadele'de emeği geçen şehit ve gazilerimize adanmıştır.

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti, İttifak Devletleri safında girdiği 1. Dünya Savaşı'nı kaybetmiş, 30 Ekim 1918'de İtilaf Devletleriyle şartları oldukça ağır Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Akabinde İngiltere, Fransa ve İtalya, yeraltı ve yer üstü kaynaklarıyla iştah kabartan ve jeo-stratejik konumuyla önem arz eden Anadolu'da nüfuz bölgeleri oluşturmaya başlamıştır. Anadolu'da işgal edilen yerlerden biri de stratejik bir önem sahip olan ve zengin kömür rezervleriyle dikkat çeken Zonguldak ve havalisi olmuştur. Osmanlı döneminden beri batılı devletlerin ilgisini çeken bölge, Mondros sonrasında Fransızların işgaline girmiş ve Sakarya Zaferine kadar işgal altında kalmıştır.

Zonguldak ve havalisi, Çaycuma'da Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin liderliğinde konuşlanan Bartın ve Havalisi Komutanlığı tarafından savunulmaktaydı. Komutanlığın sorumluluk sahası, hem Milli Mücadele hem de İtilaf Devletleri açısından büyük önem taşımaktaydı.

Milli Mücadele'nin başından beri, İstanbul'dan Anadolu'ya geçişi sağlayan ve en emin kara yolu olarak bilinen İstanbul-Adapazarı-Geyve güzergâhı, adı geçen komutanlığın sorumluluk bölgesinden geçmekteydi. Kuvay-i Milliye'nin en çok ihtiyaç duyduğu silah ve cephanenin Anadolu'ya geçirilmesi için bu yolun güvenliği son derece önemliydi. Diğer yandan, İstanbul-Ankara arasındaki telefon-telgraf haberleşmesi de yöre üzerinden yapılmaktaydı. İstanbul'dan Anadolu'ya geçişi kolaylaştıran güzergâhlardan biri de İnebolu İskeleyi'ne uzanan deniz yoluydu. Bu yol, Milli Mücadele sırasında birçok subayın kafileler halinde Anadolu'ya geçişini sağlamıştır. Aynı yoldan, insanla birlikte silah ve mühimmat da taşınmıştır.

Diğer taraftan Zonguldak, İtilaf Devletlerinin savaş gemileri için tam bir ikmal limanıydı. Bölgeyi kontrol etmek isteyen İtilaf devletleri, İstanbul-Ankara arasındaki kara ve deniz yolunu denetim altına alarak Kuvay-i Milliye'ye yapılacak yardımları kesmek amacındaydı.

Zonguldak ve havalisi, zengin kömür yatakları ile işletmeye açıldığı 1848 yılından beri faal olarak çalışmakta ve batılı emperyalistlerin ilgisini çekmekteydi. Fransa, Zonguldak havzasında bulunan kömür madenleriyle ilgilenen ilk yabancı devlet olmuştur. Fransa, Osmanlı Devleti'nin Zonguldak havzasında üretilen kömürün %40 oranında ihracına izin vermesiyle birlikte, 1892 yılında *Ereğli Şirket-i Osmaniyesi Societed'Heraclee* adında bir şirket kurmuştur. Bu şirket, aynı yıl Kozlu Liman inşası imtiyazını elde etmiş, imtiyazın "Mukavele ve Şartnamesi" gereği, liman ve rıhtım hafriyatında veya inşaatlarında kullanılacak taşların çıkartılacağı yerlerdeki maden kömürünü işletme hakkına da sahip olmuştu. Şirket, 1897 yılında imzaladığı bir mukavele ile kömür havzası demiryollarının işletme hakkını da kazanmıştır. Böylelikle, Zonguldak kömür havzasıyla birlikte, bölgenin önemli liman ve demiryolları da tamamen Fransızlara geçmiş bulunmaktaydı. Fransa'nın, 1914 yılı itibarıyla, Türkiye'nin alacaklı devletler listesinde ilk sırada bulunduğu ve Türkiye'deki yabancı yatırımlar içinde en fazla paya sahip ülke olduğu göz önüne alınırsa, Fransa'nın Zonguldak ve havalisinde yaptığı işgalin maksadı kolaylıkla anlaşılabilir.

Bu kitap, Mustafa Kemal Paşa tarafından Bartın ve Havalisi Komutanlığı'na getirilen Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin Fransızlara karşı yürüttüğü Milli Mücadele hatıralarını içermektedir. Hatıralar, haftalık *Büyük Cihad* gazetesinde 1951-1952

döneminde "Bütün Çıplaklığıyla Milli Mücadele" başlığıyla tefrika edilmiş fakat kitap haline getirilmemiştir.¹

Hatıralar, başlık içermeyen 26 bölüm halinde yazılmıştır. Hatıraların konu bütünlüğünün sağlanması ve daha anlaşılır olması için, bölüm içeriklerine uygun olmak kaydıyla, tarafımızdan başlıklar ilave edilmiştir. Kitaba, Batın ve Havalisi Komutanlığı'na dair arşiv belgelerine dayalı bir açıklama ile Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in askerlik hayatına dair kısa bir biyografi eklenmiştir.

Milli Mücadele'de görev almış şahısların geride bıraktığı hatıralar, Türk milletinin sömürgeci güçlere karşı verdiği mücadelenin ayrıntılarını belirlemede şüphesiz ki çok önemli kaynaklardır. Ancak, hatırat türü kaynakların sahibinin duygu ve düşüncelerine göre şekillendiğini ve öznel bir karakter taşıdığını unutmamak gerekir. Bu da hatıralarda verilen bilgi, belge ve olayların mümkün mertebe nesnel kaynaklarca doğrulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Aksi takdirde, salt hatırata dayanan tarih yazımının bilimsel gerçekliği daima tartışma konusu olacaktır..

Bu kitap, uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Tefrikanın bilgisayar ortamına aktarılmasında büyük emeği geçen Bursa Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi'nin tarih sever öğrencilerine, kitabın yayım aşamasında sağladığı kolaylıklardan dolayı Cevat Rifat Beyin oğlu Atilla Atılhan'a ve bu değerli hatıraları ilim dünyasına kazandıran Gündoğan Yayınları sahibi Eren Gündoğan'a teşekkür ederim.

Yrd. Doç Dr. Celil BOZKURT

16 Nisan 2015, Harmancık (Bursa)

¹ Bkz. Cevat Rifat Atılhan, "Bütün Çıplaklığıyla Milli Mücadele", *Büyük Cihad*, Sayı 16, 29 Haziran 1951-Sayı 47, 1 Şubat 1952.

BARTIN VE HAVALİSİ KOMUTANLIĞI'NIN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

Mütareke döneminde Ali Rıza Paşa Hükümetinde Harbiye Nazırı bulunan Mersinli Cemal Paşa'nın yaveri olan Yüzbaşı Cevat Rifat Bey, başkent İstanbul'un 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf güçleri tarafından işgal edilip Cemal Paşa'nın tutuklanması üzerine Anadolu'ya geçme kararı almıştır. İstanbul'dan kalkan SadıkHzade Arslan Bey'in Yeni Dünya Vapuru'yla² yola çıkan Cevat Rifat Bey, 18 Nisan 1920 tarihinde İnebolu'ya ulaşmıştır.³ Bunu öğrenen Mustafa Kemal ve Ali Fuat Paşaların tensibiyle⁴ merkezi Çaycuma'da bulunan Bartın ve Havalisi Komutanlığı'na getirilmiştir.⁵ Adı geçen komutanlık, başında Muhittin Paşa'nın bulunduğu Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanlığına bağlanmıştır.⁶ Bartın ve Havalisi Komutanlığı, sonradan Zonguldak Müfrezesi'ne dönüştürülmüştür.⁷

² Cevat Rifat Atılhan, "Bütün Çıplaklığıle Milli Mücadele 15", *Büyük Cihad*, Yıl (Y) 1, Sayı (S). 35, 9 Kasım 1951.

³ Cevat Rifat Atılhan, "Bütün Çıplaklığıle Milli Mücadele 15", *Büyük Cihad*, Y. 1, S. 35, 9 Kasım 1951. Bu tarih, ATASE belgelerinde Mayıs başı gözükmemektedir Bkz: ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 578, G. 49, B. 49-1 ve ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 874, G. 7, B. 7-1. Bkz. Belge 1-2.

⁴ Nurettin Peker, 1918-1923 *İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri*, İnebolu ve Kastamonu Havalisi, Gün Basımevi, İstanbul 1955, s. 194;

⁵ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 623, G. 87, B. 87-1, 87-1a. Bkz. Belge 3.

⁶ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 1063, G. 44, B. 44-1. Bkz. Belge 4.

⁷ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 1065, G. 169, B. 169-8. Bkz. Belge 5.

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey, Kastamonu'da bulunan piyade taburlarından seçilmiş efrat ile hapisanelerden toplanan erlerden oluşan 100 kûsur mevcutlu bir müfreze oluşturmuştur. Ardından Vilayet PTT Başmüdürlüğü deposunda bulunan ve posta memurlarına elbise olarak gönderilen kumaşlara el koyarak bu müfrezenin elbise ihtiyacını gidermiştir. Bedelleri sonradan ödenmek üzere bölgenin zengin ailelerinden sağlanan atlarla, müfreze, süvari birliklerine dönüştürülmüştür. Çevre illerden gelen vatansever gönüllü gençlerin katılımıyla birlikte önemli bir süvari kuvveti ile bir alay piyade mevcudundan oluşan birlik, karargâh merkezi yapılan Çaycuma'da konuşlandırılmıştır.⁸ Genelkurmay arşivlerine göre Cevat Rifat Bey'in kuvvetlerinin zaman içerisinde 5500 civarına ulaştığı kaydedilmiştir.⁹ Cevat Rifat Bey hakkında yazılan bir biyografiye göre de Çaycuma'daki birliğin 12 bine ulaştığı belirtilmiştir.¹⁰

1920 yılının sonlarına doğru Çaycuma'ya giden Zonguldak Milli Eğitim Müdürü Ahmet Talat Onay, Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in birliğini şöyle tasvir etmektedir:

“...Arkadaşları hep terbiyeli ve gayur [hamiyetli] gençlerdir. Efradın elbise ve teçhizatı mükemmel, terbiye-i askeriyeleri şayan-ı takdir bir haldedir. Denebilir ki, karargâh-ı zabitan ve efrad arasında misli na-meşhud [şahit olunmamış] bir mevedded-i müteakabile [karşılıklı sevgi ve

⁸ Nurettin Peker, a.g.e., s. 194-195. Bu birliğin oluşum hikayesi için bakınız; Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e*, Üçüncü Kitap, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991, s. 1014; Mahmut Goloğlu, *Üçüncü Meşrutiyet 1920 (Milli Mücadele Tarihi Üçüncü Kitap)*, Başnur Matbaası, Ankara 1970, s. 194-195; Necdet Sakaoğlu, *Amasra*, Latin Matbaası, İstanbul 1966, s. 188-189.

⁹ ATASE Arş. Kol. İSH, K. 591, G. 202, B. 202-2. Bkz. Belge 6.

¹⁰ Avukat Daniş Esendal, “Biyografi”, Cevat Rifat Atilhan, 31 *Mart Faciası*, 4. Baskı, Aykurt Neşriyat, İstanbul 1969.

dostluk] hükümandır. Askerlerin çarşılarda, kahvelerde oturmamaları için salaşdan bir gazino vücuda getirilmiş, İnzibatın sıklığı hiçbir uygunsuzluğa meydan vermiyor. Hatta kasabanın bir tabur askerden sanki haberi yok gibi”¹¹

Ahmet Talat Onay, Yüzbaşı Cevat Rifat Beyden de;

“Kumandan Cevat Rifat Bey terbiyeli, faal ve sevimli bir gençtir. Nahiyeden şekaveti izale, asayiş iadeye muvaffak olduğu ve namuskâr hareketi şiar ettiği için bütün halkın şükran ve hürmetini celbe muvaffak olmuştur.”¹²

diye bahsetmektedir:

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey’in birliğindeki düzen ve disiplin devletin resmi yazışmalarında da göze çarpmaktadır. Bolu Ahz-ı Asker Kalem Reisi ve Mevki Komutanı Binbaşı Nihal Bey, 6 Kasım 1920’de Kastamonu ve Havalisi Komutanı Muhittin Paşa’ya gönderdiği telgrafta, “Bartın ve Havalisi Kuvay-i Milliye Müfrezesinin, komutan, subay ve eratının mükemmel ve muntazam” olduğunu bildirmektedir.¹³ Bolu’daki Mürettep Fırka Komutanı Nazmi Bey de Muhittin Paşa’ya gönderdiği 7 Kasım 1920 tarihli telgrafında bu kuvvetlerin “iyi bir surette milis, mücehhez, müsellaah ve diğer Kuvay-ı Milliye’ye nispeten muntazam oldukları”nı belirtmektedir.¹⁴ Ayrıca “bulundukları mahalde kendilerinden istifade mümkündür. Piyadelerin

¹¹ Açıksöz, No: 75, 2 Eylül 1336 (1920), s. 2. Nakleden: Ahmet Talat Onay, *Milli Mücadele Yazıları*, (Haz: Cemal Kurnaz-Şefika Kurnaz), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1995, s. 122.

¹² Aynı gazete.

¹³ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K: 1065, G: 169, B. 169-1. Belge 7.

¹⁴ ATASE Arş. K1:955, D:02, Fh:9-1. Nak: Ali Sarıkoyuncu, a.g.e, s. 138.

oldukça dolgun mevcutlu bir piyade taburu, atlılarından da bir süvari takımı teşkili mümkün ve münasibidir” demektedir.¹⁵

Bartın ve Havalisi Komutanlığı, Fransızların Bartın-Ereğli bölgesinden Ankara istikametine yaptıkları iki büyük sızma harekâtını 15 Ekim 1920 ve 12 Ocak 1921 tarihli çarpışmalarda durdurmuş ve Fransız kuvvetlerini Sapça geçidinden Karadeniz’e doğru sürmeyi başarmıştır.¹⁶ Bazı kaynaklara göre Yüzbaşı Cevat Rifat Bey’in Sapça geçidinde gösterdiği başarıdan dolayı 10 Ağustos 1920 tarihinde 4. Fırka vasıtasıyla gelen bir emirle kendisine Milis Generalliği tevcih edilmiştir.¹⁷

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey, Arapça yazdırdığı bir beyannameyle Fransız saflarındaki Cezayirli ve Tunuslu Müslüman askerler arasında gizlice propaganda yaptırmıştır. Beyanname, Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin yanı sıra, Erzurum milletvekili ve buranın önde gelenlerinden Nusrat Efendi ile Bartın Jandarma Komutanı İsa Bey tarafından hazırlanmıştır. Beyannameler, Cevat Rifat Beyin okul arkadaşı Mahir Bey ile Karadeniz Taburu Kumandanı Sürmeneli Rifat Kaptan tarafından gizlice Fransızların Müslüman askerlerine ulaştırılmıştır.¹⁸

Beyannamenin etkileri, Sapça Geçidi’nde Fransızlarla vuku bulan çatışmada bariz şekilde görülmüştür. Fransız birliğinde bulunan çok sayıda Cezayirli ve Tunuslu Müslüman Kuvay-i Milliye saflarına iltica etmiştir.¹⁹ Cevat Rifat Bey, 16.12.1920

¹⁵ Aynı belge.

¹⁶ Enver Behnan Şapolyo, *Kuvay-i Milliye Tarihi*, Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş. Ankara 1957, s. 136.

¹⁷ Enver Behnan Şapolyo, a.g.e., s. 136. Ayrıca bkz: Hasan İzzettin Dinamo, *Kutsal İsyan*, C. 8, May Yayınları, İstanbul 1967, s. 94.175, s. 16.

¹⁸ Cevat Rifat Atilhan, *İstiklal Harbinde Sarıklı Kahramanlar*, 2. Baskı, Aykurt Neşriyat, İstanbul 1968, s. 70.

¹⁹ Cevat Rifat Atilhan, *İstiklal Harbinde Sarıklı Kahramanlar*, s. 69-70.

tarihli harp raporunda Fransız birliklerinde yaptırdığı propagandanın gayet faydalı olduğunu, bundan böyle de yaptırmaya devam edeceğini belirtmiştir.²⁰ Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Muhittin Paşa, Zonguldak Mutasarrıflığına gönderdiği 7 Aralık 1920 tarihli telgrafında, propaganda faaliyetine devam edilmesini, 6 Aralık 1920 tarihinde firar eden bir Tunuslu çavuştan, Zonguldak ve Kozlu'da bulunan Fransız askerlerinin sayısı, tümen ve alay kuvvetleri, mevcut silah ve cephanelerinin cinsi, sayısı, komutanlarının isim ve rütbeleri ve karargâhları gibi hususlarda bilgi alınmasını istemiştir.²¹ Fransız kıtaatından Türk saflarına olan firarlar ilerleyen zamanda da devam etmiştir. 12 Şubat 1337 (1921) tarihinde, 6 Tunuslu nefer Çaycuma'daki Türk birliğine iltica etmiştir. Böylelikle, o tarihe kadar iltica eden askerlerin sayısı 50'yi geçmiştir.²² 24 Şubat 1337 (1921) tarihinde bir Müslüman nefer silahıyla birlikte Zonguldak'taki Türk birliğine sığınmıştır.²³ 21 Nisan 1337 (1921) tarihinde bir Müslüman nefer Çaycuma Karakolu'na,²⁴ 26 Nisan 1337 (1921) tarihinde silahlı Cezayirli bir nefer Zonguldak Müfrezesi'ne iltica etmiştir.²⁵ Nurettin Peker'in belirttiğine göre, ikisi subay dördü çavuş olmak üzere 30 kadar Müslüman Cezayirli asker kaçarak Türk müfrezelerine sığınmış ve Fransızlarla çarpışmak istediklerini beyan etmiştir.²⁶

²⁰ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 1065, G. 76, B. 76-1, 76-1a. Bkz. Belge 8.

²¹ ATASE Arşivi. Kl. 952, D. 13, Fh. 64. Nak: Sarıkoyuncu, a.g.e., s. 71.

²² ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 702, G. 87, B. 87-1. Bkz. Belge 9.

²³ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 702, G. 104, B. 104-1. Bkz. Belge 10.

²⁴ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 712, G. 12, B. 12-1. Belge 11.

²⁵ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 712, G. 35, B. 35-1. Belge 12.

²⁶ Bkz: Nurettin Peker, *Öl, Esir olma*, Okat Yayınevi, İstanbul 1966, s. 31.

Cevat Rifat Bey, İkinci Düzce ayaklanmasının bastırılmasında faal rol oynamış, düşmanın Zonguldak ve Bolu üzerinden Ankara'ya tazyik yapmasını önlemiştir.²⁷ Sonradan, İsmet Paşa'nın bölgede askeri takviye yapan Fransız birliğine dikkat çekmesinin ardından tekrar Çaycuma'ya dönmüştür.²⁸

Cevat Rifat Bey, 1921 Ocağının sonlarında İstanbul'dan Anadolu'ya kaçırılan Alemdar Vapuru'nun Milli Kuvvetlere kazandırılmasına da katkı sağlamıştır. Fransızlar, Alemdar Vapuru'nu kaçıran asi korsanların cezalandırılması, Fransız esirlerin geri verilmesi ve Alemdar'ın teslimi gibi birkaç hususta Zonguldak Mutasarrıflığı'na nota vermişler, talepleri karşılanmazsa karaya asker çıkaracakları tehdidinde bulunarak Ereğli Limanı açıklarına demirlemişlerdir. Fransız taleplerini olumsuz karşılayan Ankara Hükümeti, muhtemel bir Fransız çıkartmasından dolayı Ereğli ve civarına geniş tahkimat yapmıştır. Cevat Rifat Bey, Rize'den gelen İpsiz Recep kuvvetleriyle oluşturduğu bir haftalık savunmayla, Fransızların ve diğer ecnebi kuvvetlerin söz konusu bölgeyi işgaline meydan vermemiştir.²⁹

Kastamonu ve Havalisi Komutanı Muhittin Paşa, 1921 Nisan başlarında bir mesele hakkında görüşmek üzere Zonguldak Müfrezesi Komutanı Cevat Rifat Bey'i Kastamonu'ya çağırmıştır.³⁰ Bu emir üzerine Cevat Rifat Bey, Kastamonu'ya

²⁷ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 591, G. 202, B. 202-1. Belge 13.

²⁸ Aynı belge.

²⁹ Fethi Tevettoğlu, "Milli Mücadele'de Karadeniz'deki Başlıca Kahramanlık: Alemdar Destanı". Nak: Erol Mütercimler, *Milli Mücadele'nin Kahraman Gemisi Alemdar*, Türkiye Denizciler Sendikası, İstanbul 1989, s. 108. Ayrıca bkz: Nurettin Peker, *1918-1923 İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri*, s. 195.

³⁰ Cevat Rifat Atılhan, "Bütün Çıplaklığıyla Milli Mücadele 21", *Büyük Cihad*, Y. 1, S. 42, 28 Aralık 1951.

gitmiştir.³¹ Müfrezenin Kastamonu'ya gelişi, ahali üzerinde “hüsnü tesir” bırakmıştır. Kıtaatın, gerek talim ve terbiyesi gerekse zabt-ı rabt altındaki kontrollü davranışı Muhittin Paşa'nın takdirine mazhar olmuştur.³² Cevat Rifat Bey, Zonguldak'taki Fransız birliğinde görülen kıpırdanma üzerine birkaç gün sonra Çaycuma'ya geri dönmüştür.³³

Cevat Rifat Bey, askeri faaliyetlerinin yanı sıra sorumluluk sahasında etkin olan çetelerle de mücadele etmiş ve bunların eşkiyalık faaliyetlerine son vermiştir.³⁴ Bölgede hayli yaygın olan hırsızlık olaylarını uyguladığı köklü ve sert önlemlerle önlemiş, kısa zamanda halkın güvenini kazanmıştır. Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in Çaycuma'daki faaliyetlerine şahit olan bazı yöre insanı, onun eşkiyalık ve hırsızlıkla mücadelede oldukça sert ve sıra dışı yöntemler kullandığına dikkat çekmişlerdir. Devrek doğumlu olan A. Fahreddin Aytaç ve Tahir Özkan adlı vatandaşların anlattığına göre, Cevat Rifat Bey; koyun, inek vs. çalan hırsızların boynuna çaldığı hayvanın derisini dolatır, yüzüne de pekmez sürer, sırtında bir asker dört ayaklı olarak Çaycuma ve Beycuma pazarlarında gezdirirdi. Böyle pazaryerlerinde köşe başlarında asker, hırsızın başını kaldırtarak; “Ey ahali, ben falancanın koyununu çaldım, benim halime bakın da ibret alın, benim gibi olmayın” diye bağırırdı. Cevat Rifat Bey, öylesine sertti ki, “onun adını duyduklarında ağlayan çocuklar bile susuyorlardı.”³⁵

³¹ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 1066, G. 10, B. 10-1. Bkz. Belge 14.

³² ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 1066, G. 10, B. 10-2. Bkz. Belge 15.

³³ Cevat Rifat Atılhan, “Bütün Çıplaklığıla Milli Mücadele 26”, *Büyük Cihad*, Y. 1, S. 47, 1 Şubat 1952.

³⁴ ATASE Arşivi. Kol. İSH, K. 577, G. 173, B. 173-1. Bkz. Belge 16.

³⁵ Ali Sarıkoyuncu, a.g.e., s.354-355 ve 362.

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey, askeri hizmetlerinin yanı sıra bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına da yardımcı olmuştur. Çaycuma'da bir hastanenin yapımına ön ayak olmuş, altı derslik bir okulun inşaat masrafları için de 100 lira hibede bulunmuştur.³⁶ Zonguldak ve havalisinde başarılı hizmetler veren Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in kuvvetlerinin 173 kişilik bir bölüğü, 2 Nisan 1921 tarihinde Kastamonu'ya nakledilmiştir.³⁷ Geride kalan diğer kısmı da Fransızların 21 Haziran 1921'de Zonguldak'ı tahliye etmesi üzerine Batı Cephesi emrine verilmiştir. Yüzbaşı Cevat Rifat Bey de Ankara'ya hareket etmiştir.³⁸

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in Fransızlara karşı yürüttüğü başarılı mücadele, İstanbul'un Milli Mücadele yanlısı gazetelerinde yankı bulmuş, kendisini ve silah arkadaşlarını destekleyen yazılar yayımlanmıştır.³⁹

Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin Bartın ve Havalisi Komutanı olarak Zonguldak Cephesi'nde Fransızlarla yaptığı mücadele ve yöre halkına yaptığı hizmetler üstlerince takdir edilmiştir. Büyük Millet Meclisi'nin 5 Nisan 1925 tarihli 1. celsesinde alınan

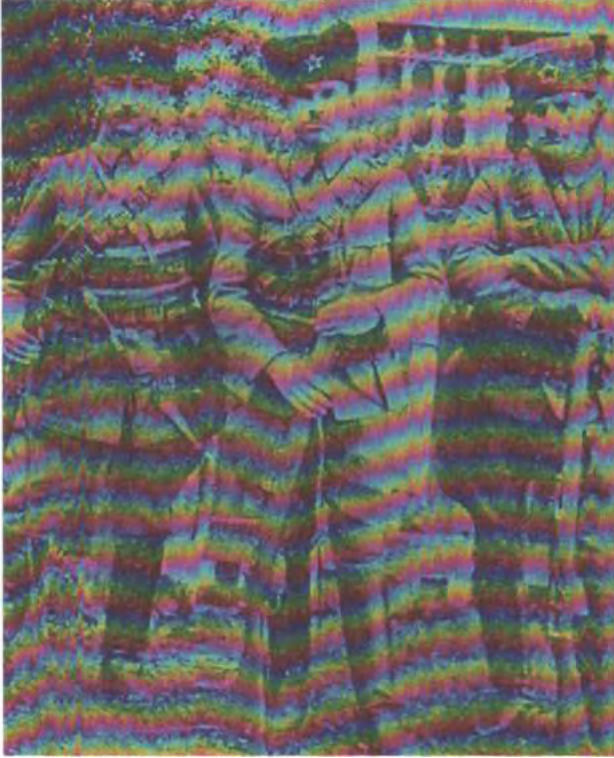
³⁶ Ahmet Talat Onay, a.g.e, s. 122-123.

³⁷ ATASE Arş. Kl. 953, D. 9, Fh. 34-1. Nak: Ali Sarıkoyuncu, a.g.e, s., 139.

³⁸ ATASE Arş. Kol. İSH, K. 1195, G. 26, B. 26-1. Bkz. Belge 17.

³⁹ "Karadeniz sahillerine asker çıkardılar mı?", *Vakit*, 29 Temmuz 1921. Haberin küpürü için bkz.. Belge 18.

kararla kendisine 1510 Numaralı takdirname⁴⁰ ile 11 Mart 1928 tarihinde S17142 numaralı İstiklal Madalyası verilmiştir.⁴¹

⁴⁰ M.S.B Arşivi, Cevat Rifat Atilhan'a ait "Askeri Safahat Belgesi". Ayrıca bkz: ATASE Arş. Dosya No: 3.1326-P.6:1332-P.607. Nak: Nusret Baycan, "Türk İstiklal Harbinde Takdirname Alan Piyade Subayları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. IX, S. 25, Kasım 1992, s. 173.

⁴¹ Milli Savunma Bakanlığı Arşivi, Cevat Rifat Atilhan'a ait "Askeri Safahat Belgesi". Bkz. Belge 19. Atilhan'ın İstiklal Madalyası vesikası için bkz. Belge 20.

BARTIN VE HAVALİSİ KOMUTANI CEVAT RİFAT BEY'İN ASKERLİK HAYATI

Cevat Rifat Bey (Atılhan), 1892 yılında İstanbul'un Vefa semtinde dünyaya geldi. Babası, Manastır askeri kaymakamlarından Hasan Rifat Paşa, annesi Erzurum eşrafından Nuriye Hanım'dır. Dedesi, Avrupa'da patlak veren 1831 veya 1848 ihtilallerinde Osmanlı'ya sığınan bir Macar Türkü olan Hurşit Paşa'dır.

İlköğrenimini İstanbul'da Fatih İptidaisinde gören Cevat Rifat Bey, dedesi Hurşit Paşa'nın isteği üzerine Kuleli Askeri Lisesi'nde, ardından İstanbul Harbiye Okulunda öğrenim gördü. 1912'de ordu saflarına katıldı. Osmanlı ordusunun düzenlediği Arnavutluk Harekâtı'na ardından I. Balkan Savaşı'nda Bulgar kuşatmasında kalan Edirne'nin müdafaasına katıldı. Müstahkem Mevki Komutanı Şükrü Paşa'nın şehri teslim kararına rağmen, kendine bağlı Söğütlü askerlerle mücadeleye devam etti. Sonradan, Türk askerinin “şeref ve haysiyetine hürmet” edilmesi şartıyla 12'nci Bulgar Alay Komutanı Albay Petrof'la bir ateşkes protokolü imzaladı. Bu savaşlarda iki süngü yarası aldı ve yaklaşık sekiz ay sürecek bir esaret için Sofya'ya götürüldü. Savaştaki cesaret ve kahramanlığı Bulgarlarca takdir edilen Cevat Rifat Bey, esaret günlerinde ayrıcalıklı muamele gördü ve Bulgar Kralı tarafından “Bulgar İmtiyaz Madalyası” ile ödüllendirildi. Edirne kuşatmasında gösterdiği başarı, Türk Genelkurmayı tarafından da takdir edildi ve esaret sonrasında iki sene kıdem zammı ile taltif edildi.

Cevat Rifat Bey, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordularıyla İngilizlerin savaşına sahne olan Filistin-Suriye Cephesi'nde görev yaptı. Burada, Sekizinci Kolordu Komutanı Mersinli

Cemal Paşanın yaverliğini ve şifre subaylığını üstlendi. Birinci ve İkinci Gazze savaşlarına katıldı. İkinci Gazze Meydan Savaşı'nda üç yüz elli kişilik müstakil bir müfreze ile Ebu Hureyre tepelerinde İngiliz ordusunun sağ cenahına yaptığı taarruzla savaşın Türkler lehine gelişmesinde büyük rol oynadı. Savaş alanlarında gösterdiği kahramanlık ve saygın kişiliğinden dolayı 8. Kolordunun Harekât Şubesi Başkanlığına getirildi. Bu görevdeyken, 1916'da Yahudiler tarafından kurulan ve Filistin'de bağımsız bir İsrail Devleti kurmayı hedefleyen *NİLİ* adlı casusluk teşkilatını deşifre etti. Teşkilat, Filistin-Suriye Cephesi'nde konuşlanmış olan Osmanlı ordusu hakkında İngilizlere istihbarat sağlamaktaydı. Cevat Rifat Bey, *NİLİ*'nin elebaşlarını yakalattı ve teşkilatın çökertilmesini sağladı. Kolordu harekât şubesindeki başarılı icraatıyla dikkat çeken Cevat Rifat Bey, 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa tarafından Suriye ve Garbi Arabistan Umum Kumandanlığı Erkan-ı Harbiye İkinci Şube Müdürlüğüne (Muamelat-ı Zatiye Dairesi) atandı.

Cevat Rifat Bey, 12 Mayıs 1918 tarihinde Yüzbaşılığa yükseltildi. Filistin Cephesi'nde gösterdiği cesaret ve kahramanlık neticesinde 18 Haziran 1918 tarihinde "Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası", 5 Temmuz 1918 tarihinde de "2. Sınıf Demir Salıp Nişanı" ile ödüllendirildi. Cevat Rifat Bey, Bir süre IV. Ordu'nun istihbarat işlerini de yürüttü.

Cevat Rifat Bey, Mondros Mütarekesi'ni müteakiben Mersinli Cemal Paşa ile birlikte İstanbul'a geldi. Cemal Paşa'nın merkezi Konya'da bulunan Yıldırım Kışla Müfettişliği'ne atanmasıyla birlikte bu komutanlığın yaverliğine getirildi. Cemal Paşa'nın burada yürüttüğü milli faaliyetlerde önemli hizmetlerde bulundu. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Cemal Paşa tarafından özel bir görevle İstanbul'a gönderildi. Dolmabahçe Sarayı'nda Veliâht Abdülmecid Efendi ile Yıldız Sarayı'nda Padişah Vahdettin'le baş başa görüştü.

İstanbul'daki faaliyetleri dikkat çeken Cevat Rifat Bey, Damat Ferit Paşa hükümetinin talimatıyla tutuklandı ve Bekirağa Bölüğü'ne hapsedildi. İdam edilmek üzereyken, Mersinli Cemal Paşa'nın 2 Ekim 1919'da Ali Rıza Paşa Hükümeti'nde Harbiye Nazırı olması üzerine hapisten kurtuldu ve Harbiye Nezaretinin yaverliğine getirildi. Cemal Paşa'nın 22 Mart 1920 tarihinde Malta'ya sürülmesine kadar bu görevini devam ettirdi.

Cevat Rifat Bey, İtilaf güçlerinin 16 Mart 1920 tarihinde başkent İstanbul'u işgal etmesi ve Cemal Paşa'yı tutuklayarak Malta'ya sürmesi üzerine Anadolu'ya geçti ve Milli Mücadele saflarına katıldı. Mustafa Kemal ve Ali Fuat Paşaların tensibiyle, merkezi Çaycuma'da bulunan Bartın ve Havalisi Komutanlığı'na getirildi. Stratejik ve ekonomik önemi son derece kritik olan Zonguldak ve havzasını koruyan Cevat Rifat Bey, bölgeyi işgal eden Fransız kuvvetlerinin Bartın-Ereğli bölgesinden Ankara istikametine yaptıkları iki büyük sızma harekâtını 15 Ekim 1920 ve 12 Ocak 1921 tarihli çarpışmalarda durdurdu ve Fransızları Sapça geçidinden Karadeniz'e doğru sürmeyi başardı. Bu başarısının ardından, 10 Ağustos 1336 (1920) tarihinde 4. Fırka vasıtasıyla gelen bir emirle kendisine "Milis Generalliği" tevcih edildi ve "Milis Generali" olarak ünlendi. Cevat Rifat Bey, Düzce ayaklanmasının bastırılmasını sağladı ve düşmanın Zonguldak ve Bolu üzerinden Ankara'ya tazyik yapmasını önledi. Askeri faaliyetlerinin yanı sıra sorumluluk sahasında etkin olan çetelerle de mücadele etti ve bölgede hüküm süren eşkıyalık ve hırsızlık olaylarını sona erdirdi. Cevat Rifat Bey'in Bartın ve Havalisi Komutanı olarak Zonguldak Cephesi'nde gösterdiği yararlılıklar ve yöre halkına yaptığı hizmetler yetkililerce takdir edildi. Büyük Millet Meclisi'nin 5 Nisan 1341 (1925) tarihli 1. celsesinde alınan kararla kendisine 1510 Numaralı takdimname ile 11 Mart 1928 tarihli ve S17142 numaralı İstiklal Madalyası verildi. Cevat Rifat Bey, geride oldukça parlak bir sicil bıraktığı askerlik mesleğini

henüz yüzbaşı rütbesindeyken 17 Ekim 1341 (1925) tarihli emeklilik dilekçesiyle sonlandırdı. ⁴²

⁴² Cevat Rifat Bey'in (Atılhan) hayat hikayesi için Bkz: Celil Bozkurt, *Eserleri ve Fikirleri İle Cevat Rifat Atılhan*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali Satan), İstanbul 2011, 351s.

BÜTÜN ÇIPLAKLIĞIYLA MİLLİ MÜCADELE

• Milli Mücadelenin Anlamı

Milli mücadelenin tohumları iki defada ve iki yerde atılmıştır. Bunun birincisi Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Filistin'de, ikincisi de Yunanlıların İzmir'de karaya çıkmaları akabinde Anadolu'da.

Muharrir her ikisinde de bulunmuş ve sevk-i talihle birinci ordunun Erkâni Harbiye Şube Müdürü, ikincisinde de Bartın ve Havalisi Milli Kuvvetler kumandanı olarak vazife görmüştür.

Birinci kısım hakkında yazı yazmak hür, serbest ve bitaraf mütalaâ yürütmek sırası henüz gelmemiştir. Vicdanlardaki baskı kalktıktan, dalkavuklar, asker kaçakları birer tarafa sindikten sonra, yine ve inşallah bu aciz kalem öyle müthiş ve tüyler ürpertici hakikatleri ortaya dökecektir ki tarihte halk efkârı şaşırıp kalsın.

Şimdi ikinci safhaya nakil ediyorum:

Vatanperverler âleminde derin bir sessizlik ve durgunluk hüküm sürüyordu. Tıpkı büyük fırtınalara tekaddüm eden [öncesinde yer alan] sessizlikler gibi... Onlar; Birinci Dünya Savaşı'nın kıyasıya kötü idaresinden, cahilane sergüzeşlerden, büyük suiistimallerden ve sayısız kötülüklerden doğan Filistin bozgununu ve bunun derin ve elim acılarını içlerine gömmüş, ruhlarının bütün ekdar [kederlerini] ve ıstırabını yar ve ağyardan [düşman] gizlemişlerdi

Henüz ortalarda, yüz bin Türk şehidinin ve yüz bin meçhul askerin şan ve şeref hislerini çalmış mefkûre hırsızları ve asker kaçaklarının sesleri ve varlıkları görünmüyordu. Asri ehli salibin kudretli donanmaları haşmet ve azamet içinde, mağrur ve

mütehakkim boğazlardan geçmiş saltanat merkezine demir atmıştı.

Çelik devler ve heybetli gemilerin gelişi, erkekçe bir döğüşün ve kahramanca kazanılmış bir zaferin neticesi değildi.

İnsan boyunda gülleleri sayısız cephaneleri ve zengin bir ordusu olan bu korkunç kuvvet, Çanakkale’de bir avuç Türkün önünde mağlup olmuş ve o cehennemi tarrakalar [gürültüler] ve ölüm saçan bataryaların ateşi Türk Mehmetçiğin iman dolu göğsünü delmeye muktedir olamamıştı. Bu geliş: doğrudan doğruya Yahudi hıyanetinin, finansörlüğünün ve ordumuzu arkadan hançerlemenin neticesi olan Filistin bozgunundan doğmuştu.

Çanakkale’de olduğu gibi Filistin’de de uhdesine düşen kahramanlık ve fedakarlık vazifesini son haddine kadar yapmış olan Türk, yüz küsur seneden beri sinsi namussuz bir plânla içimize ve içimizin en mahrem köşelerine kadar sokulmuş olan Siyonist Yahudi’nin alçaklığına ve sui’kaskına kurban olmuştu.

Bize 1908 inkılâbını yaptıran ve imparatorluğumuzu darma dağınık eden Siyonist Yahudi, altı sene gibi kısa bir zamanda mukaddes topraklarda ağlarını germiş ve Kanal-Elâriş Gazze ve Filistin cephelerinde düşmanla cenkleşmek vazifesini almış olan ordumuzun gerisinde pusu kurmuştu. İngilizleri yerden yere vuracak kadar büyük bir cesaret ve hamasetle döğüşen ordunun gerisindeki bütün Yahudi köyleri bize topyekûn casusluk ve hıyanet ederek ordumuza çelme takmışlardı. Mağlubiyetimiz bu cinayetlerin neticesi ve mağrur ehli salib ordusunun ciğergâhımızda demirlemesi de onun tabii ve elim bir tecellisi idi

Bu karanlık ve ümitsiz geceler 1330 [1914] senesi Mayısının 15 inci gününe kadar böyle devam edip gitti. Tarihimizde en felaketli ve unutulmaz bir dönüm noktasını teşkil eden 15 Mayıs 1335 [1919]de Yunan kıyafetine ve Yunanlı hüviyetine bürünmüş haçlı ordusunun kırılacağı ayakları İzmir rıhtımına bastı.

İmzasını yalamış, sözünü geri almış olan düşman ahdına [sözüne] vefasızlık etmişti. Mülkü elinden alınmış, eczası dağılmış olan büyük imparatorluğun öz evlatları Anadolu'ya sığınmış ve huzurunu orada aramıştı.

Mağlup, yaralı ve bitkin idi. Onun bu haline hürmet etmek şöyle dursun, bilakis ondan namertçe istifade etmek ve fırsattan faydalanarak Türkü bütün bütün kârı tarihe ve nisyana [unutulmaya] gömmek istiyorlardı.

Görünüşte bu pek kolay ve pek çabuk zan olunurdu. Türk'ten başka hangi millet bu şartlar altında mufarekat etmek [ayrılmak] ve mevcudiyetini müdafaa etmek gibi bir mucizeye başvurabilirdi?

Düşmanın bu kahpe saldırısı karşısında, öldü zan olunan bir milletin dip diri ayakta olduğunu bütün cihanın hayret nazarına serdi.

Bu mucizenin azametidir ki, istiklâl savaşlarının zafer hisleri üzerinde büyük ve sonsuz ihtirasların vücut bulmasına sebep oldu.

Tarih, zor aldatılabilir.

Çalınmış tarihi haklar, değiştirilmiş hakikatler, milletten gizlenmiş vakalar, ancak bunu gizleyen mânilerin zevaline kadar devam eder.

Okuyucularımın önüne sereceğim vesikalar ve hakikatlerin sonunu beklemeden evvel bu tefrikayı tek bir cümlede hülâsa etmek isterim.

Milli mücadele zaferi, Allahın Türk milletine olan büyük lütuf ve kereminin bir tecellisi ve yalnız Türk köylüsünün kahramanlık ve sonsuz fedakârlık ve tahammülünün bir mükâfatıdır. O kadar...

İKİNCİ BÖLÜM

Milli Mücadelenin Mimarı Mersinli Cemal Paşa

Yaralı arslana ve mert askere saygı göstermek âlicenaplığından mahrum istila sürülerinin İzmir rıhtımlarına barbarca ayak atması ve insaf ve medeniyet denilen bir şeyi tanımadığını gösteren bir vahşetle türlü cinayetler ve zulümler irtikâp etmesi Türk milletini yedisinden yetmişine kadar ayaklandırdı ve istiklal savaşının tohumları böylece kendiliğinden atılmış oldu. Bu kıyam ve ayaklanma milli mücadelenin fiilen başlangıcını teşkil eder. Bütün milleti bu mahşerde kıyama davet eden, istiklâl savaşlarının başladığını dünyaya ilân eden ve Konya’da bu mukaddes büyük cihadın temellerini atan insan, büyük Türk kahramanı, Yıldırım Orduları Kumandanı Mersinli Cemal Paşa’dır.

Okuyucularımın bu noktada biraz duraladıklarını tahmin ediyorum. Hayret ve tereddüde düştüklerini biliyorum. Bu ismi kulaklarına belki de pek aşına bulamayacaklardır.

Çünkü Türk nesline ve yakın tarihimize, millî mücadelenin hangi kahramanından, hangi fedakârından, hangi meçhul askerinden bahsedildi ki?

Yirmi yıl, sade bir ilâh üzerinde durduk. Mersinli Cemal Paşa şöyle dursun ilâh-el-âlemi bile kafalardan silmeye başladık. Bütün ıstıraplarımızın, bütün kötülüklerin ve içine girdiğimiz çıkmaz yolun sebebi işte budur...

Milli mücadeleye besmele çeken, kırk bin kişilik muntazam ve muazzam bir ordu meydana getiren Mersinli Cemal Paşanın daima fazilet ve büyüklüğünden bahsedilir.

Bu günün çocuğu bu büyük hakikatin derinlerine nüfuz etsin diye bir az da merhumun kusurlarından bahsedeceğim ki, tarih aldatılmadan daha sarıh hükümleri verebilsin...

Müşarünileyh bir Anadolu çocuğudur. Isparta'da doğmuş, Mersin'de büyümüştür. Köklü, su katılmamış bir Türk ailesinin evlâdıdır.

Son derece cesur olmasına rağmen haksız yere bir karıncayı incitmekten ve yok yere bir insanın gönlünü kırmaktan çok çekinir bir insandı.

Yalan söylemesini bilmez, kimsenin hakkına tecavüz etmeye tenezzül etmezdi. Bir yapıp beş göstermek, türlü politika girintilerine sapmak yaradılışına aykırı şeylerdendir.

Yalnız emsalsiz bir asker, bir erkân-ı harp değil, aynı zamanda eşsiz bir âlimdir de.

Onun en-büyük noksanı ve kusuru örnek bir insan olması, faziletli, asaletli, necip bir ruha malik olmasıdır.

Bütün bu meziyetleri kusur ve noksan diye zikretmemden dolayı okuyucularım beni mazur görsünler. Siyaset denilen dalavere çarkı böyle meziyetlerden hoşlanmaz. Orada; daha ziyade ikiyüzlü insanlar hasap [sülale] ve nesepleri meçhul şahsiyetler bir yapıp bin gösteren, başkalarının bütün haklarını ve muvaffakiyetlerini inkâr eden, her şeyi kendisine inhisar ettiren, binlerce kefensiz şehidin kemikleri üzerinde taht kurmaya çalışan sonsuz ihtiras sahipleri hükümlerini yürütürler. Binaenaleyh bizim noksan diye sevmediğimiz bu sıfatlar siyasette çok defa sahiplerini serir-i ikbalde [talih tahtında] hükümrân kılar.

İşte bunun içindir ki genç nesil ne Mersinli Cemal Paşayı tanıyor nede onun etrafında saf tutmuş milli mücadelenin büyük kahramanlarını...

Ne Çelik Alay kumandanı hoca Şükrü efendi, ne de Demir Alay kumandanı hoca İbrahim bey ve ne de sayısı kırk bini aşan nice fedakârları..

Fakat bu adamların böyle bir iddiaları yoktu ki, Onlar dört de üçünden fazlası vatanın bünyesinden kopmuş koca imparatorluktan elimize kalan bir avuç toprağın olsun, peyiadade [düşmanın ayakları altında] çiğnenmemesini istiyorlardı. Çünkü bu toprağın çocukları idi. Burada doğmuşlar, burada ölmüşler ve bu mübarek toprağa gömülmüşlerdi. Yaşımın ve tecrübesizliğimin icabı, bundan otuz beş sene evvel eşsiz vatanperver Mersinli Cemal Paşanın yanında bulunurken ahvalden şikâyet ettiğim vakit işittiğim sözler şu olurdu: “Oğlum yalnız vatan için ve Allah rızası için çalış karşılık bekleme; hikmetin ve fedakârlığın daima nankörlükle mukabele görür, yüksünme, bilakis daha şevk ve daha gayretle çalış! Allah nezdinde hiç bir şey zayi olmaz.”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

. Evet, ama ey büyük insan! Herkes senin gibi bu kadar muhteşem bir ruha, bu kadar ulvi bir yaradılışa sahip olamaz ki...

Bak bu günün genci senin ismini bile tanımıyor.

Ama senin böyle bir iddian yoktu zaten.. Sen ulviyetlerden gelmiş, ulviyetlerden göçmüş muhteşem bir meçhul askersin. Eyvallah.

İçine en çok yalan ve entrika karıştırılan, her dalkavuk ve menfaatçi kalemden başka türlü anlatılan istiklâl savaşlarının bütün kahramanlık, fedakârlık ve şan ve şeref hissesi münhasıran Türk çocuğunun, Anadolu köylüsünündür.

Bu böyle olduğu halde bazı kalemler, menfaatlerinin icabı olarak İstiklâl Savaşlarının yeni bir Türkiye yarattığını ileri sürüyor ve bize bir yaratan, bir ilah gösteriyorlar ve buna tapınız diyorlar.

Bu sakim [hastalıklı] inanç ve bu iğri yolun bizi bir uçurumun kenarına getirip bıraktığının, ne kadar geç olursa olsun hamdolsun artık farkına varmaya başlamış bulunuyoruz.

Bir milleti ileriye götürmek isteyen, bir milletin saadet ve refahını görmeği ve buna hizmet etmeği aşk ve şevkle vazife edinmiş olan büyük ruhlu insanlar, şöhetten ne kadar büyük müstağni ve menfaatten ne kadar uzak, ihtirastan ne kadar beri olurlarsa olsunlar, hiçbir insan hayır ile yad edilmekten, iyi hizmetlerinin zikredilerek rahmetle anılmaktan müstağni kalamaz.

Milli Mücadelenin meçhul askerleri ve büyük kahramanları top yekûn tarihten gizlendiği ve isimlerinin unutturulmak istendiğini görmekle müteellimiz [üzgünüz].

Bu günün çocuğu, Mersinli Cemal paşa, Kâzım Karabekir paşayı iyice tanımadığı gibi nice fedakârları, hayatlarını ve baharlarını bu dava uğruna yok etmiş kahramanları da tanımıyor.

İstiklâl savaşı, israflın savri [borusuyla] ve Kadir-i Mutlak'ın kün [ol] emriyle bir anda ve bir lahza ve bir kişi tarafından başarılmış değildir.

Cenabı hakkın; milletimizin ekseriyeti azimesinin dindarlığına, fedakârlığına, sabır ve tahammülüne bir mükâfat olarak bize yardım ve lütuf ve keremini ibzal buyurduğu [lütüfettiği] bir neticedir ve milletin yedisinden yetmişine kadar kadın, erkek, çoluk, çocuk gösterdiği mucizevi fedakârlığın bir mukabelesidir.

Milli mücadele hiçbir taraftan emir ve direktif almadan yer yer vaki olan kıyamlar, hiçbir yerden talimat ve teşvik almadan maşeri vicdanın emrine kulak vererek ayaklanan sayısız kahramanların başardıkları bir mucize, bir harikadır.

Neden bunu hazırlayanlar, teşkilâtlandıranlar ve bütün bir milleti bir iman ve zafer yolu üzerinde toplayanların isimlerini bu günün genç nesillerden sıkı sıkı ve taassupla saklıyoruz bilmem?

Pekte bilmiyor değiliz, olduğu gibi söylemek isimize gelmiyor da ondan.

Yüzlerce kalem, yüzlerce ağız senelerle bugünün gencine öyle yalan imanlar zerk [aşılama] ettiler ki, bunun tesirine kendisini kaptırmış, bunun afsunile [büyüsüyle] büyülenmiş dimağları birden bire hakikatin keskin darbesiyle daldıkları uykudan uyandırmak zor ve tehlikelidir.

Zaman en büyük yardımcımızdır. Şuurlar uyanmakta ve zekâlar mukayese yapmağa imkân bulmaktadır. Şurasına sevinmek lâzımdır ki, kendisinden her hakikat gizlenmiş olan bu aziz millet her şeyi biliyor, bilmediğini soruyor ve öğreniyor.

Güzel, talihsiz ve fedakâr Anadolu'nun bağrından yetişmiş, onun sütüyle beslenmiş ve havasıyla yaşamış olan öz ve asil Türk kahramanlarının hüviyetleri sislerden kurtulmakta ve tarih sayfalarına aksetmektedirler.

Hiç kimsenin hizmet ve fedakârlığını, zekâ ve kabiliyetini inkâr edecek kadar küçük yaratılışlı değiliz. Fakat göynümüz ve vicdanımız, nihayetsiz fedakârlıklarını, tevazularını ve asaletlerini gözlerimizle gördüğümüz büyük Türk vatanperverlerinin de nüsyane gömülmesine [unutulmasına] rıza göstermiyor bir türlü.

Ortada henüz bir isim yoktu. Konya'daki ordu kumandanı, temiz bir Anadolu çocuğu olan Mersinli Cemal paşa, milletin fedakâr evlâtlarını bir araya toplamış, yeni bir kıyamın planlarını yapıyordu. Bu arada Bozüyük'ten bir ses bütün vatan afakında akisler yaptı ve garbın mağrur ve zalim suratına bir şamar gibi indi.

Bu Türk milletin ruhunda birikmiş tarihi kin ve nefretlerin açığa vurması, istilâ ordularının hunhar varlığına indirilmiş bir darbe olmuştu.

Mukaddes sancak dalgalanmıştı. Bu bayrak üzerinde yazılmış kısa bir cümle... İşte İsrail'in savri [borusu] bu oldu.

Mülâzım Halil Nuri Bey, şimdi Niğde milletvekili olan Albay Halil Nuri Yurdakul Bor'un Anadolu'nun yetiştirdiği bu eşsiz kahraman ilk hücum borusunu çalmış, gönüllerde biriken ateşi alevlemişti; Onun Bozüyük'te kaldırdığı bayrakta şu cümle yazılı idi.

“Müslümanlar! Beklediğimiz kıyamet kopmuştur bugün!”

Yıldırım Orduları Komutanlığı

Yıldırım Orduları Kumandanı şunları yapmıştır:

Isparta'da, eski mebuslardan Hafız İbrahim Beye Demiralayı Afyonda eski mebuslardan Hoca Şükrü Efendiye Çelik Alayı kurdurmuştur.

Aydın cephesindeki Milli kuvvetlere ve mücahitlere elindeki bütün vasıtalarla yardım etmiştir.

Ayvalıkta Kaymakam Ali Beye (Ali Çetinkaya) düşmanı silâhla karşılaşmasını ve herçibad'abad [ne olursa olsun] son nefese kadar mücadele etmesini bildirmiştir.

Merkezî Akşehir'de bulunan yirmi üçüncü fırka kumandanı kahraman Ömer Lütfü Beyin nezdine beni göndererek maddi ve manevi her türlü yardımı yapmış ve fırka mevcudunu süratle takviye etmiştir.

Ereğli ve Ulukışla silâh depolarında mevcut silâh ve cephaneler, İngiliz zabıtlarının müthiş kontrollerine rağmen boşaltılmış ve kıt'aların noksanları tamamlanmıştır.

Ordu kasasında mevcut ve Suriye'den beraber getirilmiş altınların hemen hepsi İzmir, Afyon ve Isparta'ya gönderilmiştir

Konya Ereğli'sindeki yirminci kolordu karargâhı Niğde'deki on birinci piyade fırkası ve ordunun emrinde, İstanbul'a kadar dağılmış bütün kıt'alar harp edecek hale getirilmiştir.

Böylece... Evet böylece en az kırk bin kişilik muntazam ve güvenilebilir, harp edebilir bir kuvvet toplanmış ve bütün Türk Milletine yeni ve muazzam bir cihadı mukaddese hazır olması beyan edilmiştir.

Bu kuvvetlere, Afrika çöllerinden gelmiş, Suriye ve Filistin’de bizimle birlikte cesurane ve dindarane bir aşkla harp etmiş olan Şeyh Mehmedilemin ismindeki kahramanın (şimdi Kozanda ve yüz küsur yaşında sağdır (1951) emrindeki dört, beş yüz kişilik bir İslam mücahit kuvveti de ilave edilmiştir.

• Böylece İstiklâl savaşlarına harp etmesini ve niçin savaştığını bilir muazzam bir kuvvetle başlanmıştır.

“Müslümanlar!. Beklediğimiz kıyamet günü bu gündür!” yazılı bir bayrakla bu mukaddes cihadı Bozüyük’te ilan eden bu genç kahraman Halil Nuri Beyin (Niğde Milletvekili, Albay) kaldırdığı sancak da, Vatan kurtuluşu için ayaklanmış olan bu aziz milletin şahlanması saik olmuştur.

Münferit gibi gözüken bu hadise, birçok mütereddit ve zayıf imanlı insanları coşturmuş ve milletin ruhundaki ateş alev alev yanmağa başlamıştır.

Buraya kadar mühim bir noktayı izah etmiş bulunuyoruz;

İstiklâl Savaşı; bir savri israfilin [İsrafil’in borusuyla] ve yahut bir ilâh’ın eseri olmayıp hadiselerin, düşman [.] müstevlinin irtikâp ettiği bayağılıkların ve bunların karşısında milletin heyecan ve yurtseverliğini teşkilâtlandırmasını bilen büyük Türk çocuklarının eseridir.

Onu tekel maddesi gibi inhisar altına almak mümkün değildir.

Milli mücadeleye dair yazı yazmış olan bir iki muharir, koskoca bir kıyamın ve hareketin bu temelini, bu birinci kısmını her nedense lokum şeker gibi lop diye yutmuşlardır.

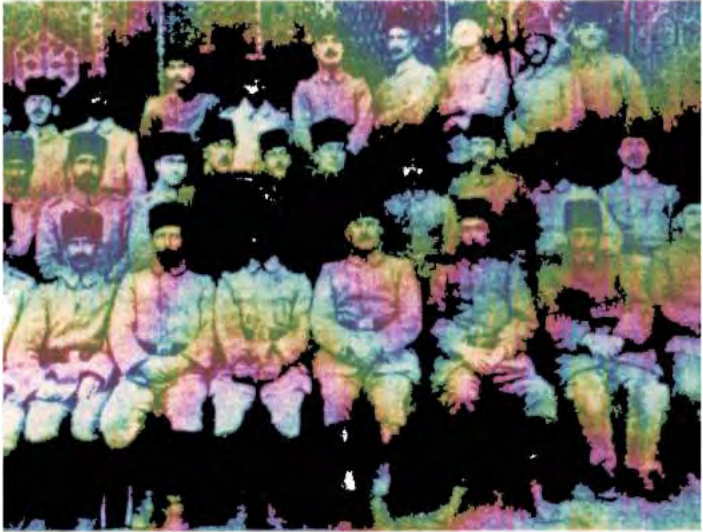
Çünkü ileride de göreceğimiz gibi Milli Mücadelede milletin emsalsiz kahramanlığı ve fedakârlığı ile muvazi olarak korkunç ihtiraslar ve rekabetler mevcuttur.

Bu muharirler, bu rekabetlere ve menfaatlere göre kelimeler yürütmüşler ve tarihin büyük bir kısmını inkâr etmişlerdir.

Kırk elli bin kişilik bir millet ordusunu top yekûn gövdeye indirmek ve görmemek mümkün olmadığına göre, onu imha etmek için hangi yollardan gidildiği ve ne gibi metotlar kullanıldığı cidden meraka değer

Şimdi daha iyi anlıyoruz ki, bir müddet için hadiseleri inkâr etsek dahi, Tarih dediğimiz müthiş varlık hiç bir şeyi gözden kaçırmıyor, görüyor, dinliyor ve sırası gelince milletin ve milletlerin gözünün önüne serpiyor.

Bundan sonra bu mühim pasaja giriyorum.

15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa ve karargah subayları

BEŞİNCİ BÖLÜM

• Milli Mücadelenin Mimarları

Anadolu'nun öz ve halis evlatları, namert müstevliyi [işgalci] haremi vatandan kovmak için ayaklanmıştı. Bu emri ona vicdanı, imanı ve tarihi verdi. Gururu, şerefi ve yurdu mevzubahis idi. Yaralıyım, yorgunum, mağlubum ve silahsızım demedi.

Çanakkale'de kullandığı silaha sarıldı. Harekât; böylece milli vicdanın ve Türk şuurunun derinliklerinden kopan ilhamlar ve zaruretler emri vaki olduktan sonra resmi hareket sahası da Sivas'tan İskenderun'a çekilen bir hattın garbında Yıldırım Ordular Kumandanı Mersinli Cemal Paşa'nın mıntıkasına isabet ediyor, omuzlarına yükleniyordu. Bu hattın şarkında başka bir kumandan ve şahsiyet daha yaşıyordu.

Milli Mücadelenin eşsiz ve temiz kahramanlarından 15. Kolordu Kumandanı, büyük vatan evladı Kazım Karabekir Paşa...

Anadolu'nun temiz havasıyla büyümüş, temiz sütüyle beslenmiş halis bir Türk çocuğu. Onun da kusuru Anadolu olması ve tam manasıyla vatana aşık, iddiasız, feragatli ve fedakar bir insan olması idi. En baş vasfı olan mertliği, onun daima aleyhine çalışmıştı. Bunu ileride hadiselerin belagatinden daha iyi öğreneceğiz.

Balkan Harbinde Edirne Mustahkem mevkiinde siperlerde tanışmış, sevişmiş ve yan yana düşmanla dövüşmüştük.

Böylece iki Türk kahramanı, iki Türk kumandanının şarklı, garplı vazife başında bulunmaları memleket için bir hayra alamet sayılabilirdi.

Bu sırada 19 Mayıs 1335'te (1919) Dokuzuncu Ordu Müfettişı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa Samsun'da Anadolu'ya ayak basmış bulundu. Ve bu vazifeye başladığını nazik bir telgrafla Konya'da Cemal Paşa'ya bildirdi ve kendisine iyi mukabelede bulundu.

Mersinli Cemal Paşa, 29 Mayıs tarihinde Harbiye Nezaretine zata mahsus kaydıyla şöyle bir şifre verdi;

“Harekât mıntıkasının mes’ul kumandanı sıfatıyla vus’unun [yetkilerinin] ve imkânların nispetinde müstevliyi [işgalciyi] durdurmak ve nerede nihayet bulacağı malum olmayan istila harekâtına karşı koymak için bütün milletçe tedbir almakla meşgul bunuyorum. Haiz olduğumuz salahiyet bu kadar büyük hadiselerin icap ettirdiği büyük mes’uliyetlerin ve tedbirlere tevessül için kâfi gelmezken Dokuzuncu Ordu Müfettişliği’ne fevkalade salahiyetler verilmesindeki mana ve lüzumu bir türlü anlayamadım.

Vatanı azizimizin içinde bulunduğu müellim [acı] fevkalade ahval ile bu istisna ve tercih arasında bir nisbet kuramadım.

Şahsen esaslı bir hareket tayin ve bir karara varabilmek için bu ilgili icap ettiren esbabın [sebeplerin] tarafıma sür’atle bildirilmesini ehemmiyetle rica ederim”.

Bu ihtarn İstanbul'da top gibi patladığı muhakkaktı. Neden asıl harekât sahasının mes’ulü ve dünya çapında bir kumandan olan Mersinli Cemal Paşa'nın eli kolu bağlı, salahiyetleri mahdut oluyor da nispeten daha sakın ve hareketsiz ve daha emin bulunan bir mıntıkanın kumandanına vasi [geniş] salahiyetler veriliyordu. Bu sır, Müşir İzzet Paşa'dan Mersinli Cemal Paşa'nın şahsına gelen mühim bir şifre ile çözülmüş oldu.

Müşir İzzet Paşa samimi bir ifade ile şöyle diyordu:

“Paşam, efendiyi siz bizden daha iyi bilirsiniz. Filistin inhizamı [bozgunu] sırasında tezahür eden bütün tarihi mes’uliyetleri kendi arzusu ve husule getirdiği vaziyet dolayısıyla bizzat yüklenen müşarünileyhin iddiaları ile hakikat ve netice arasında maalesef hiçbir yakınlık görülememişti.

“Bu defa, zatı şahane ile olan hususi dostluk ve münasebetlerinin ve ahvalinin aldığı vahametın icbarıyla ve mahza bir ümit ve tecrübe mahiyetinde olarak Zatı Hazreti padişahının şahsi nükudu [serveti] ve kat’i arzusu ile sizi haklı olarak teessüre sevk eden bu vaziyet tahassül etmiş [ortaya çıkmış] bulunmaktadır. Cümlemizin müşterek malı bulunan vatanı azizimizin selamet ve istikbali namına bir müddet için keyfiyeti müsamaha ile telakki buyurmalarını ve neticeye intizaren kemakân [eskisi gibi] dirayet ve himmetlerini esirgememelerini müsellemler [bilinen] olan yüksek vatanperverlik ve kıymetli varlığınızdan şahsen rica eder gözlerinizden öperim”

Bu telgraf anlayanlar için çok manalar taşıyordu. Muazzam bir vatanın inhilalini ve çöküşünü gören hükümdar, harp esnasında Avrupa’da birlikte dolaştıkları Mustafa Kemal Paşa’nın kendisine telkin ettiği hisler ve fikirlerin ve jestlerin tesiri altında idi.

İttihatçıların son derece kötü idaresi ve İttihatçılarla Mustafa Kemal Paşa’nın aralarının açık olması hükümdara birçok mühim kararların alınmasını telkin ediyordu.

Kendisi de İttihatçılara karşı cephe almış olduğundan Mustafa Kemal Paşa ile hem fikir ve hem emel ad edilebilirdi.

Sonraları huzuruna çıktığımda fikrinde büyük değişiklikler olduğunu ben bile fark etmiştim.

-Bütün nükudu mevcudemi [mevcut servetimi] vatanın kurtuluşu için bu uğura sarf ettim.

Demekte ve neticenin arzusu hilafına çıktığına müteessir [üzgün] görünmekte idi.

Hadiselerin neticelerini incelemeden evvel, Mustafa Kemal Paşa'nın tebellür eden haleti ruhiyesini tetkik etmek için tarih için çok faydalı ve lüzumludur.

On beşinci Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'ya yazdığı zata mahsus bir şifrede:

Konya'daki Yıldırım Orduları Kumandanı Mersinli Cemal Paşa'ya, düşmana karşı harekâta geçmesi ve tedbir almasını bildirdiğini yazmaktadır.

Bu beyanatın hakikatle hiçbir alakası yoktur. Çünkü Yıldırım Ordular kumandanı Yunanlıların İzmir'e girişinden yarım saat sonra faaliyete geçmiş ve bütün Türk milletini ayaklandırarak fiilen vatanın müdafaası işine başlamıştı.

Ayvalık mıntıkasındaki Kumandan Kaymakam Ali Beye, (Ali Çetinkaya) düşmanı silahla karşılaşması emrini veren kendi mıntıkasında yer yer baş gösteren ayaklanma ve hareketleri teşvik eden de Müşarünileyhti.

Onun için bu Türk kumandanının rütbece kendisinden dun [aşağıda] bulunan başka bir kumandandan emir ve ilham alacak kadar enerji ve cesareten mahrum olduğunu kabul etmek imkanı yoktur. Bunlar olsa olsa büyük vatan ve tarih davasının şeref hisseleri üzerinde beliren imtiyaz iddiaları olabilir ki hakikatin seyrini ve şeklini asla değiştiremez.

ALTINCI BÖLÜM

- Sonradan tereke malı [ölen kişinin bıraktığı mallar] gibi müzayedesiz kapatılan milli mücadelenin düzme şahsiyetleri ve birçok asker kaçaklarının uydurma menkıbelerinden tamamıyla sıyrılıp hakikati iyice görmek ve İstiklâl savaşlarının künhüne [aslına] nüfuz edebilmek için bu davanın samimi ve fedakâr şahsiyetlerini iyice bilmek lâzımdır.

Harekât mıntıkasının dâhi ve âlim kumandanı Mersinli Cemal Paşanın omuzlarına geniş bir mes'uliyet yüklenmiş bulunuyordu. Konya'ya Şehzade Abdurrahim Efendi riyasetinde gelmiş olan hey'etler vesilesiyle görüldü ki halkın İstanbul'a merbudiyeti [bağlılığı] fazla idi. Hele İttihat ve Terakkinin hiç bir hesaba, kitaba ve ilme dayanmayan başıbozuk idaresi, mal ve can israfı, geniş mikyasta suiistimaller ve bunların hepsinden daha müthiş olarak bu cemiyetin Siyonizm ve Farmasonluğunun esiri ve onların kuklası olması yüzünden; Çanakkale, Şark ve Filistin Cephelerinde Türk askerlerinin cihan tarihinde benzeri olmayan mucizevî kahramanlıklarına rağmen sonunda kahrkari [birden bire] bir hezimete uğraması herkesin İttihat ve Terakki cemiyetine karşı büyük bir kin ve nefret beslemesine sebep olmuştu. Bunların neticesi olarak da İttihat ve Terakki Cemiyetine cephe almış olan yeni hükümdara karşı itimat ve sevgi beslemeğe başlamıştı.

Nitekim Mustafa Kemal Paşa da, bu hükümdarla olan dostluğuna ve hukukuna binaen kendisinin yaveri olmuş, ondan yardım görmüş ve Anadolu'ya geniş salahiyetlerle gönderilmişti.

Şarkta kopacak bir isyanla Konya'da kaldırılacak bayrak arasında büyük farklar mevcuttu. Bunun için Yıldırım Ordular Kumandanı bir yandan memleketin büyük menfaatlerini bir yandan da İstanbul'un ve işgal kuvvetlerinin halini göz önüne almağa mecburdu. Fakat bu şekil idarenin, davayı ihmal etme manasına geldiği asla zan olunmasın.

Meselâ Mersinli Cemal Paşa, bu ağır başlı ve sâkin siyasete rağmen bir yandan kuvvetlerini toplamış arttırmış, bir yandan teşkilâtını tamamlamış ve bir yandan da İngiliz kontrol heyetinin gözü önünde ve onlara bir şey sezdirmeden silâh depolarını boşaltmıştır.

Konya Ereğli'sinde yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşanın (Cebesoy) karargâhında yapılan bir toplantıda at yarışları tertip edilmiş ve bu sırada depolar İngiliz nöbetçilerinin gözü önünde boşaltılmıştı. Benim o gün, İngiliz yüzbaşısını oyalamak için yaptığım akla sığmaz oyunları düşündükçe halâ hayretler içinde kalıyorum. Bir aralık kontrol zabitanın telâşlı bir tavırla ayağa kalktığını görünce;

-Yüzbaşım, siz hangi sınıftasınız? Diye kendisine sordum.

- Süvariym dedi...

-Ben de piyadeyim. Bir İngiliz Süvari yüzbaşısının bir Türk Piyade yüzbaşısıyla bir at yarışına girmesini ister misiniz dedim.

Bu onun gururuna dokundu ve evet dedi.

-Fakat boşuna olmasın bu zahmet. Bir İngiliz lirası mükâfat koyalım.

-Peki dedi.

Ve paraları şifre müdürü Yüzbaşı Hasan beye (Birinci Ordu Levazım Müfettişi Albay Hasan Güneri) verdik.

Herif mükellef [mükemmel] bir İngiliz atına binmişti. Ben de Cemal Paşaya Arap Şeyhi Miskâl Paşanın hediye ettiği halis kan Arap kısağına atladım. Binlerce insanın gözü önünde Ereğli meydanında atlarımızı koşturduk. Büyük bir mesafe

farkıyla yarışı kazandım ve bunu kazanmak için Arap kısırağının asaleti ve Türklük gururum yardımcım oldu. Geri döndüğümüz vakit İngiliz lirasını Hasan beyden aldım ve şaşkına dönen İngiliz'le bir münakaşaya girdim. İşte bu zaman içinde silah deposu tam takır kuru bakır boşaltılmış bulunuyordu.

Bu küçük misâl şu büyük manayı taşıyor;

-Millî mücadele bir Surî İsrail [İsrail'in borusuyla] gibi tek bir İlahın iradesiyle vücut bulmuş olmayıp, Anadolu'nun yetiştirdiği milyonlarca öz evladının teker teker ve bütün canla başla giriştikleri bir ölüm dirim savaşının neticesi ve onun başına geçen büyük Türk kumandanlarının himmetleriyle vücut bulmuş Türk Tarihinin ve Türk Milletinin müşterek bir zaferidir.

Merkezde bu teferruatı tetkik ederken şarktaki büyük ve âsil Türk Kumandanını unutmamak lazımdır.

Kazım Karabekir Paşa...Merkezi Erzurum'da bulunan on beşinci Kolordu Kumandanı..

Bu büyük Türk çocuğunun vaziyeti daha müsait idi ve hiç tereddütsüz şarkta millî harekâta başlayan ve Mustafa Kemal paşayı himaye eden bu zattır. Cemal paşaya fazla itimadı vardı ve daima şifre ile muhabere etmekteydi.

Haziranın ilk günü makine başında Konya ile uzun uzun görüştü. Mersinli Cemal paşadan İstanbul vaziyetinin nasıl olduğunu sordu. Gariptir ki, Sadrazam Damat Ferit Paşa da bir şifre ile şöyle bir emir göndermişti;

İstila ordusunun nerelere kadar gidip nerelerde duracağı malum olmadığına göre vatani azizimizin son damla kanımıza kadar müdafaası zaruretiyi bildirmekte idi. Bunu Kazım Karabekir paşaya bildirince fevkalade memnun oldu ve mümkün olduğu kadar İstanbul'un idare edilmesini ve bu güzel telgrafın bir oyun olup olmadığını rica etti.

Şifreleri makine ile telleyen Süvari Alay Kumandanı Binbaşı
Nazım bey idi. (İnönü harplerinde şehit düşen dördüncü
Fırkanın Kahraman Kumandanı)

Mersinli Cemal paşa

- İstanbul Yolunda

Böylece Milli Mücadelenin bu temel ve başlangıç devrinde sahnede iki kumandan bulunuyordu. Bunlardan biri hareket sahasının mesul Kumandanı Mersinli Cemal Paşa, diğeri de şarktaki dokuzuncu Ordu kumandanı Mustafa Kemal Paşa.

Birincisi rütbece sakum [üstün] ve asıl harekâttan mesul olan zattır. Bütün endişesi yaralı vatanın düçar olduğu [maruz kaldığı] acı felaketten kurtarılması. Bir kardeş kavgası meydana gelmeden ve masum kanları dökülmeden düşmanın kahr ve tedmiri [yok edilmesi] ve memleket içinde bir ikilik ve ihtilafın önüne geçirilmesi idi. Allah ve tarih şahittir ki, Mersinli Cemal Paşa da bu endişelerden başka hiçbir his ve ihtiras mevcut değildi.

İstiklal savaşlarının bu ilk günlerinde, bu aziz memleketin en zengin yerlerinin barbarca işgal edilmesi, insanlık için bir leke teşkil eden hayasızca zulüm ve itisaf [zulüm] ve Konya'da ve memleketin birçok yerlerinde İngiliz ve İtalyan ve Fransız kuvvetlerinin mevcudiyeti cümlemizde ne uyku ve ne de durak bırakmamıştı. Bir gece, sabahı gelmeyen bir gece odamda oturuyor düşünüyorum, ordu kumandanının da gözüne uyku girmediği ve dahi âlim kafasında millet için bir halas ve çıkar yol aradığı görölüyordu.

-Sen hala uyanmadın mı oğlum?

- Ne gezer paşa hazretleri. Uyumak mümkün değil.

-Haklısın Cevad. Ne düşünmekte olduğunu öğrenmek isterim senin.

dedi.

-Paşam, İstanbul'la aramızda düşmanın ekmeğine yağ sürecektir bir ihtilaf meydana gelmeden bu kahraman Anadolu çocuklarıyla şu palikaryaları [Rumları/Yunanlıları] bir söküp atsak.

-Doğrudur. Şu İstanbul işini bir hal etsek...

dedi. İçini çekti ve odasına çekildi. Sabaha kadar da uyumadı.

Doğup büyüdüğü, ecdadının mezarları ve bütün hatıraları ve tarihin toplandığı bu mukaddes toprağın düşman çizmeleriyle çığnemesinden başka düşüncesi yoktu.

Şarktaki ordu kumandanı, bütün muhaberatında “Fahri yaveran Hazreti Padişahîden” klişesini kullanıyor ve rütbece daha küçük olduğu halde mütemadiyen bazı fikirler telkin etmekten ve zımnen olsun direktifler vermekten geri kalmıyordu.

Mersinli Cemal Paşa ile Mustafa Kemal Paşa arasında, birisi kolağası ötekisi yüzbaşı oldukları zamanlarda, Selanik'te müthiş bir gerginlik, durgunluk ve uçurum mevcutmuş.

Güzel şehla gözleri, tatlı yüzü ile karşısındakini dinlemesini, iyi fikirlerden istifade etmesini bilen ve dahi kafasından memleket menfaatine fikirler imal eden Cemal Paşanın kati karar ve hamlesi üzerine mühim tesirler yapan bir zatın oynadığı rollerden bahsetmek faydalıdır.

On ikinci kolordu kumandanı miralay Fahrettin Bey (Orgeneral Fahrettin Altay) Konya'da bu zat, el yazısıyla yazdığı broşürde Anafartalar harbinde zafer ve galibiyetinde Mustafa Kemal Paşanın hissesi olmayıp yapılan propagandaların hep uydurma olduğunu gayet ilmi, müdellel ve mukni [ikna edici] bir surette yazmış bulunuyordu. Bu kitabı biz de okuduk ve üzerimizde yeni bazı fikirlerin doğmasına sebep oldu.

Şimdi bizler Mustafa Kemal paşanın çok nazik ve siyasi ifadelerle Cemal paşaya İstanbul'la temas etmesi ve kendisinin

rütbece üstün olması, orduda ve hükümette sözüne kıymet verildiğini ileri sürerek hemen İstanbul'a teşriflerini ve başta zatı şahane olmak üzere hükümet erkânı ile temas etmelerinin lüzumunu ileri sürmekte idi.

Fahrettin Bey de bunun musip [isabetli] olacağını ve İstanbul'a teşrif ederek, melhuz [olabilecek] ihtilafların önüne geçilmesi zarurî olduğu fikrini ileri sürdü.

Meclis dağılınca ordu kumandanına:

-Aman paşam bu dolaba girmeyiniz. Sizi ustalıkla atlatmak istiyorlar. Zatı devletiniz daha iyi bilirler ya dedim.

-Evet Fahrettin beye de güvenemem. Sen hazırlan ve İstanbul'u bir yokla bakalım dedi.

Anlaşıyordu ve gayet tabî idi ki o, bizden pek çok biliyor ve her şeyi anlıyordu. Kazım Karabekir Paşa ile de makine başında mahrem olarak saatlerce görüşüyordu. Ve ne gariptir ki iki tarafın da birbirine tavsiyesi şu cümlede toplanıyordu:

-Aman dikkat ediniz bir pusuya düşmeyiniz...

Benim yaşım ve rütbem bu muazzam işe elbette kafi değildi. Fakat sadık bir evlat bir keşif kolu, bir fedai gibi gönüllü olarak bu vazifeyi kabul ettim. Samimiyetime inanan, görüşlerime itimat eden, kendi öz çocuğu gibi bağlılığımızı takdir eden kumandan bize güveniyordu.

Kalktım İstanbul'a geldim. Bu harekâtı milliyenin ilk mümessilliği vazifesi idi.

Benim tutulup hapis ve imha edilmekliğim harekât üzerinde hiçbir tesir yapmazdı. Sadece bir emir zabiti vazifesi görecekti ve sezdiklerini büyük vatan çocuğuna açıkça, riyasızca bildirecektim.

İstanbul'da en güvendiğimiz zat, erkânı harbiye reisi Cevat Paşa ve birde Müşir Ahmet Paşa idi. Her ikisi de vatanperver büyük insanlardı ve Cemal Paşaya son derece itimat ve hürmet besliyorlardı.

İstanbul'da Vaziyet

İstanbul'da Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevad Paşa idi. Bu zat Filistin'de sekizinci ordu kumandanı idi. Bir gün yani Filistin'deki büyük bozgunda kendi solunda bulunan Mustafa Kemal Paşa kumandasındaki yedinci ordunun kimseye haber vermeden birdenbire Nablus-Bisau istikametinde geri çekilmesinden dolayı İngiliz ordusunun gerisine düşmesi bütün bu ordunun esaretini mucip olmuş ve ordu kumandanı Cevad Paşa da bin müşkülâtla ancak kendisini kurtarabilmişti. O kadar ki bu asil Anadolu çocuğu başlığını bile almağa vakit ve fırsat bulamamıştı. Yolda kendisine kalpaklarımdan birisini hediye ettim.

-Aman adaş sakın külahları değişmiş olmayalım.

diye benimle latife etmişti. Son derece intizam ve disiplini seven bir askerdî. Asaleti, şahsi serveti ve cıvanmertliği ile tanınmış bir vatan çocuğu idi. Mersinli Cemal Paşa ile dostlukları ve bana itimat ve teveccühü vardı.

Aldığım talimat mucibince daima müşarünileyhle temas eder, ekseriya gece vakti Nişantaşı'ndaki konağa gider, aldığım malûmatı şifre eder, Çamlıca telgrafhanesinin fedakâr telgrafçıları delaletiyle Konya'ya arz ederdim.

Cevat paşadan aldığım yüzlerce direktif, malumat ve talimatın bir cümlede hülasası mümkündür;

“Aman Mersinli Cemal paşa yerinden kıpırdayıp İstanbul'a gelmesin.”

Bütün bu halisane tembihler, şifreler ve raporlara rağmen Miralay Fahrettin Beyin (Orgeneral Fahrettin Altay) telkin ve tesirleri Cemal Paşayı İstanbul'a gelip saray ve erkânı devletle

temas etmek ve bu ikiliğe mani olmak gaykusuna [kaygısına]doğru sürüklüyordu.

Mersinli Cemal Paşanın bu zaafını iyi anlamak tarih için ve milli mücadeleyi iyi anlamak için son derece mühimdir.

Bir toprak üzerinde doğmuş ve orada büyümüş, orada çoluk çocuk sahibi o toprağın nan ve nimetiyle perverde olmuş [beslenmiş] her asil insanının vatana bağlılığı ve o vatana aşıkane bir zaafı vardır ve bu his hem tabiidir hem de kutsi.

İstiklal savaşlarının kurucusu ve elli bin muntazam askerle Milli Mücadelenin alemdarı Mersinli Cemal Paşa, ilmi ve dehası kadar yüksek bir vatanperverdir.

Kendisi daha kol ağası [ön yüzbaşı] iken Habisi mekân ikinci Sultan Abdülhamit Saros Körfezi'nde bir çiftlik kurmak isteyen İngilizlerin bu hareketlerinde fena bir niyet ve askerlikçe bir mahzur bulunup bulunmadığının tetkikini kendisine havale etmişti. Birçok büyük rütbeli erkanı harplerin mevcut olduğu bir devirde bu büyük vazifenin Kolağası Mersinli Cemal beye tevdiinde elbette bir hikmet mevcuttu.

Bu hikmetlerin başında onun inhina kabul etmeyen [eğilmeyen] karakteri ve yüksek vatanperverliği de vardır.

Normal harplerde, bomba ve top ateşi altında bir mesiredeki müşarünileyhle pılav yediğimiz çok olmuştur. Tam bir iman ile mümin ve Allah'ına bağlı olmanın verdiği huzur ve cesaret içinde yemeğimizi yer, ateş yağmurlarını bir şehri ayın [şenlik] gibi seyrederdik. O da benim bu halden soğukkanlılığımdan ve tevekkülümden hoşlanırdı.

-Paşam; Cenabıhak kitabında bize; Allah'ın nimetleri o kadar boldur ki hesaba gelmez buyuruyor. Şahadet rütbesi mukadder olup da huzuru Rabbilalemine varacak olursak, bu nimetlerin kıymetini bilmiş olduğumuz görünsün isteriz.

diyerek neşemizin, imanımızın sarsılmamış olduğunu görürdük.

İşte Mersinli Cemal paşa denilen Türkoğlu Türk böyle bir insandır.

Nitekim sonraları aynen düşündüğümüz gibi cereyan eden ve binlerce kardeş kanına mal olan ve az kaldı davanın gaip edilmesine kadar giden hadiselerle de teyit ettiği gibi bir ikilik, ihtilaf ve bir iç harpten çok çekinmekte idi.

Bu büyük vatan evladının ihtirası, maksadı mahsusu yoktu. Avantürden [maceradan] çekinirdi. Bunun için Fahrettin beyin İstanbul'a gidip padişahla ve erkânı devletle görüşme teklifi kendisini bu yola sürüklüyordu.

Rütbe ve yaşımın küçük olmasına rağmen hükümdarla görüşmüş ve onun kati kararını öğrenmiştim.

-Nukudu mevcudemin kâffesini [mevcut servetimin hepsini] vatan için verdim. Umduğumu bulamadım, diyordu.

Müşir İzzet ve Cevat Paşalarla Kara Vasıf beyden aldığım bütün malumatı aynıyle Konya'ya arz etmiştim. Benim çektiğim bir sürü şifreli telgrafın tek kelimede hülasası şudur;

“Aman Paşam, sakın İstanbul'a gelmeyiniz”.

. İstanbul'daki Çalışmalarım

Bu vaziyete muvazi [paralel] olarak ben İstanbul'da bulunduğum sıralarda Mustafa Kemal Paşadan biri Konya'da Mersinli Cemal paşaya biri de İstanbul da Binbaşı Japon Rıza Bey'e (şimdi Modada oturan emekli Albay Rıza Kurt Kaya) iki şifre geliyor.

Birincisinde genç bir yüzbaşının huzuru şahaneye kadar giderek vatanın yüksek mukadderatı hakkında maruzatta bulunmasının ordu mevzuatına ve milli menfaatlere uygun olmadığı, Mersinli Cemal paşanın ise rütbece herkesten üstün olması ve sözünün herkesten fazla muteber olduğundan dolayı bizzat İstanbul'a kadar teşrif buyurarak vukuû melhuz [olabilecek] ihtilafların önlenerek vahdeti milliyenin [milli bütünlüğün] teminini rica ediyor ve gayet siyasi, nazik ve cazip cümlelerle tavlanarak Cemal paşanın İstanbul'a gitmesi için gayret sarf olunuyordu.

Japon Rızaya gelen hususî şifrede ise; yılanı zehir veren genç yüzbaşı İstanbul'dadır. Harekâtının daimi tarassut altında bulundurulması icabında tevkifi suretiyle şerrinin bertaraf edilmesi bildiriliyordu.

Japon Rıza büyük vatan çocuğu Mersinli Cemal Paşanın arkadaşı olup onun büyük lütfunu görmüş ve itimadını kazanmış bir zattır. Selanik yaranındandır. Daima Mustafa Kemal Paşa ile Mersinli Cemal paşa arasında ikiyüzlü bir rol oynamıştır. Vazifesini sinsi bir ustalıkla yapmıştır. Ben, bütün olup bitenleri bildiğim halde bu zata şimdiye kadar hiçbir şey sezdirmemiş ve hatta müşkül zamanlarında kendisine muavenet [yardım] dahi etmişimdir. Dönen dolapları yutmamış olduğu

şimdi kendisi de bu sütunları okuyarak hayretler içinde kalacaktır. İleride bu zatın daha birçok entrikalarını göreceğiz ve milli mücadelede ne dolaplar döndürüldüğüne vakıf olacağız.

İstanbul'daki vazifemin başlıcalarından biri de Milli Mücadeleye değerli ve faydalı elemanlar bulup onları savaş hudutlarına sevk etmektir. Bulmadım değil. Yukarıda ismi geçen genç mülazım Halil Nuri Yurdakul ve Geyve Boğazında talihi yenerek milletimizi zafere ve Dumlupınar'a götüren yirmi dördüncü fırka kumandanı Kaymakam Atıf Bey.

Bu iki kahramanı elmas arayıcısı gibi buldum. Onların abideleşmiş faziletleri ve zapt olunmaz vatan heyecanlarını hayret ve hürmetle temaşa ettim.

Okuyucularımı süratle savaş mıntikasına götürmek istiyorum. Milli mücadelenin temellerinin nasıl atıldığını gördük. Bu geniş mevzuu dair, tarihin bilmediği malumatın mühim bir kısmı şimdi Sinan Matbaasında basılmakta olan merhum Kazım Karabekir paşanın hatıratıyla benim hazırladığım görünmeyen inkılapta mevcuttur.

Şimdi, birkaç serserinin arkasına siper aldıkları İstiklal Savaşlarının sırlarını iyice çözmek için şahsiyetler üzerinde duralım;

Atıf Bey'e vatan vazifesini teklif ettim. Bir saniye tereddüt etmeden,

-Canla başla. Hemen ve ölünceye kadar
diye cevap verdi.

Filistin harplerinde bu kahramanla tanışmıştım. Cesaretini gözlerimle görmüştüm. Bu iki vatan vazifesinde de ne garip cilve-i talihtir ki en ağır ve mühim vazife onun payına düştü.

Kumandanı bulunduğu yirmi dördüncü fırka ile Geyve boğazında Asiler ve Kuvvai inzibatiye ile son ve kati muharebeyi o yaptı.

Eğer Atf Bey, ufak bir tereddüt ve cesaretsizlik gösterse idi, bütün mevcudumuzla tepe taklak olacaktık. Ne Dumlupınar, ne Sakarya, ne de İzmir zaferi milletçe maazallah kahr tarihe gömülüydük. Müslüman düşmanı İngiliz yardımı ve entrikası ile vücut bulmuş dâhili isyanlar ve kuvvai inzibatiye bunların önünde bu kahraman adam canla başla çarpıştı, düşmanı yendi ve talih Türk'ün yüzüne güldü. O halde milli mücadelenin bir numaralı kahramanlarından biri de bu zattır.

Ne yazık ki millet bu zatı tanımıyor. Milli Mücadele tarihi diye bir şeyler yazıp mecliste birer sandalye koparan insanlar da bundan bahsetmezler.

İşte bunun misali; İstiklal savaşlarında Türk milletinin ve onun başına geçen öz kahramanların vücuda getirdikleri mucizevi zafer ve kahramanlık hislerini çalan serserilerin, tarihi nasıl iğfal ettiklerini gösterecek kadar mühimdir.

Ters bir masal ile bunu canlandırayım. Atf bey ile Kadıköy iskelesinde, yine Filistin'den tanıdığımız Binbaşı Fuat Beyi bulduk. Mustafa Kemal Paşanın hemşehrisi aziz arkadaşı sonradan Ankara Kumandanı, Tayyare Cemiyeti Reisi ve iş bankası idare meclisi reisi meşhur Fuat Bulca.

-Fuat bey, Anadolu'ya gitmek ve Vatan kurtuluşuna iştirak etmek sırası gelmiştir artık.

-Aman birader, nasıl mümkün olur bu? Harbi gaip ettik, topumuzu, tüfeğimizi elimizden aldılar. Şu İngiliz donanmasını şu işgal ordularını görmüyor musun? Beni bu işte mazur görünüz.

Atf bey dayanamadı. Hiddetli seslendi;

-Demek biz öldük ha, hiç ümit yok ha !

Ben atıldım;

-Öyle olsa dahi, tarih bu muazzam milletin miskinane bir teslimiyetle değil, hiç değilse kahramanca öldüğünü yazsın dedim.

-Bu bir edebiyattır, serseriliktir. Bir milletin mukadderatı edebiyata terk edilemez.

Ve mükâleme [konuşma] bu minval [üslup] üzere uzadı. Fuat Bulca şöyle bir hikmet daha yumurtladı;

-Evimde sobam ve kömürüm var. Bir miktar yiyeceğim var. Bütün bu malumları bırakıp da meçhuller diyarına gidemem doğrusu. Hem benim öyle uzun seyahata çıkacak param da yok.

Deyince Atıf bey atıldı;

-Atları mı sattım. Dört yüz liram var. (Bu günkü dört bin lira kadar kıymetli [1951]) üç yüzünü memnuniyetle verebilirim.

-Ben üç yüz lira ile Kadıköy'üne bile gitmem. Siz Mustafa Kemal'e bizden selam söyleyiniz. Sırası gelince biz de geliriz.

Evet sırası geldi. Geyve muharebesi kazanıldı. Dâhili isyanlar bastırıldı. Binlerce meçhul asker, binlerce kahraman genç zabıt ve kumandanın himmetiyle, fedakârlığıyla zafer güneşi Anadolu yaylaları üzerinde doğdu ve bu beyefendi de lütfen teşrif buyurdu.

Bütün bu kahramanların hizmetleri unutuldu, fedakârlıkları silindi ve Selanikli Fuat Beyefendi sırasıyla bütün yüksek paye ve mevkileri işgal ve istila buyurdular. Sadece bu küçük misal anlayanlara, milli mücadelenin şeref hisseleri üzerinde ne sahtekârlıklar yapıldığını, ne oyunlar oynandığını göstermeye ve bir fikir vermeğe kâfidir.

• Cemal Paşanın İstanbul'a Gelişi

İstiklal savaşları böyle misallerle doludur. Bir kelime ile: bu mucizeyi meydana getirmiş Türk köylüsü ile ona pişiva [lider]olan fedakar vatan çocukları ümitsiz günlerden zafere yaklaştıkça birer birer sahneden uzaklaştırılmış ve onların yerini Fuat bey gibi insanlar almış ve zaferden sonra asker kaçakları meydanı istila etmiş ve vatan kurtuluşundan başka emelleri olmayan hakiki ve samimi insanlar birer köşeye çekilmişlerdir.

Mustafa Kemal Paşanın kendisini evci ikbale [talihe] götüren ve başına zafer tacı giydiren, silahsız düşmanla harp eden halis vatan evlatlarına iltifat etmeyip onlara hiçbir hak tanınaması ve cephe gerileri firarilerine iltifat etmesi tarihin daima münakaşa ve muhafaza edeceği bir mevzudur.

Sur'atla ateş hattına yaklaşalım. İstanbul'daki vazifemi o kadar cüret ve samimiyetle yapıyorum ki Anadolu kıyamının birer beyannamesini itilaf mümessillerine [temsilcilerine] hodbehot [kendi başıma] verdiğim zaman, Amerikan mümessili bu cesarete hayran kalmış ve benimle seneler süren dostluk peyda etmişti, o kadar ki millet fedakârlarından Konya Maarif Müdürü Ferid Beyin oğlu Ferit Rifat'ı isim benzerliğinden dolayı benim namıma Amerika'ya tahsile gönderecek kadar aramızda samimiyet mevcuttur.

Konya'da, aziz arkadaşım şifre müdürü Hasan Beyle hususi muhabere ediyorduk. Bir gün vaziyeti sorduk ve şu cevabı aldık:

Miralay Fahrettin Bey paşayı ikna etti, İstanbul yola çıktılar. Eyvah... korktuğumuz başımıza geldi, hemen; nerede olursa olsun Konya'dan İstanbul'a hareket buyurmayınız. Şayet yola

çıkmiş bulunuyorsanız katiyen İstanbul hudutlarına gelmeyiniz. Zatı devletiniz ve davamızın istikbali buna bağıdır. Emir buyuracağınız tafsilatı bizzat arz etmek üzere geleceğim...

Allah'ın bir yardımı olarak, Bilecik civarındaki tünellerden birinde bir arıza çıkarak şifre ordu kumandanının eline geçmiş.

Milli mücadelenin temelleri atıldığı ve hamleye hazırlandığı bu ilk adımlarda iki mühim şahsiyetin vaziyetlerinde kararsızlık görölüyordu. Bunlardan biri ordu kumandanına çeşitli suretlerle hulul ederek ve kendisiyle daima temas ederek onu kendi istikametlerine götürmek isteyen miralay Fahrettin Beyle yirminci kolordu komutanı Ali Fuat Paşa "Cebesoy."

Ali Fuat Paşanın, Mersinli Cemal paşa komutasında olması kendisiyle şahsi dostlukları ve hukuku bulunmasına rağmen Mustafa Kemal paşa ile de bir yakınlık tesisine gayret ettiği görölüyordu. Fakat katiyetle hangisini tercih ettiği anlaşılmamıştı. Yalnız, Konya Ereğli'sinde bulunan karargâhını Anakaraya naklettirmesine daha o zaman bir mim koymuş bulunuyorduk. Benim kati şifre ve raporum Bilecik'te ordu kumandanının eline geçince tabiatıyla buna büyük vatan çocuğu itimat etmiş ve ehemmiyet vermiş ve oradan tekrar Konya'ya dönmeye karar vermiş ise de miralay Fahrettin Bey;

-Aman paşam, bir yüzbaşının görüşüyle oturup kalkmak, hiç de doğru olmasa gerek.

gibi sözlerle ve ısrarlarla ordu kumandanını yola devama ikna etmiştir.

Bu mantık o kadar sakat ve kasta makrun [yakın] idi ki; harp esnasında bir onbaşı gelip de kumandanına;

- Efendim, şu tepenin arkasında bir alay miktarında bir düşman gördüm derse, bu bir onbaşı ve hatta neferin sözü dür diye tertibat alınmaz mı ?

Fakat ordu kumandanının memlekette, bilhassa İngilizlerin desteklediği bir iç ihtilal, bir kardeş kanı dökülmesinden daima

ve haklı olarak endişe ettiği görülüyordu ki bunda da yerden göğe kadar haklı idi. Nitekim istiklal harpleri esnasında yer yer vuku bulan kanlı ihtilaller ve istiklal mahkemeleri ile zalim bazı kumandanlar tarafından haklı haksız idam edilen kardeşlerimizin sayısı on binleri geçer. Madalyanın bu ters tarafı şimdiye kadar nedense hiç gösterilmemiştir.

“Su testisi su yolunda kınılır” fetvasınca kendisi de sonradan ve sudan bir sebeple Anakara’da idam edilen miralay kasap Osman Bey’in sabit idam sehpalarında günde birkaç düzine cana kıydığı meşhurdur.

İşte bütün bu misaller mersinli Cemal Paşa’ya hak veren şeylerdir. Ve onun yalnız vatan için çarpan büyük kalbi onu İstanbul’a doğru sürükledi.

Tren Haydarpaşa’ya gelince hemen yanına koştum ve;

-Aman paşam geri dönelim dedim.

O bana bir baba gibi düşündüklerini açıkladı ve ertesi günü ayan reisini, Cevat Paşa’yı, Kara Vasıf Bey’i gördükten sonra dönmeye amade olduğunu bildirdi.

O kadar itiyatlı idim ve o kadar şeyler seziyordum ki müşarünileyhin kıymetli atlarını ve kendi hayvanlarını beş altı kadar cesur askerle Çamlıca’daki kardeşimin köşküne aldım ve icap ederse bir gece karadan dahi kaçmağa karar verdim.

Bekirağa Bölüğünde

Bize bir daha Anadolu'ya dönmek nasip olmadı ve Mustafa Kemal Paşa rakipsiz kaldı. Bu vaziyeti temin için ikiyüzlü rol oynayanlar, riyakârlığın en ince ve ustalıkla silahını kullananlar olunca kuvvetini sarf etmekte idiler. Bunların sanatkârane politikaları yanında benim samimi, içten, hem memleketin, hem de kumandanının şerefini düşünen teşebbüslerim kuvvetsiz kalıyordu. Bununla beraber son dakikaya kadar herçebadabat [ne olursa olsun] Anadolu'ya dönmekte ısrar ettim.

Bu sırada Müşir Ahmet İzzet Paşa, Mersinli Cemal Paşaya şöyle bir malumat verdi;

İngilizler, mütareke hükümlerini çiğneyerek Yunanlıları Anadolu'ya musallat etmekte büyük hata ettiklerini anlamışlardır.

Bu hareket İtalyanlara ve Fransızlara da fırsat vermiş ve İngilizlerin üzerine titrediği ve bu yüzden çok çirkin bir politika ile Türkiye'yi daima ezdiği Hindistan yolları üzerine daha başka tehlikeler belirdiğini sezerek bize şeref ve menfaattarımızı temin edecek bir sulh vadettiğini söyledi.

İngilizlerin sözüne inanılmaz. İslam'a reva gördüğü haksızlıkların ve Disraeliden mülhem kötü siyasetinin cezasını çekmiştir. Haşmet ve şevketi sönmüştür. Ne de olsa böyle bir teklif sinirleri gevşetti. Kardeş kanı dökülmeden meramımıza nail olmak ne büyük bir bahtiyarlıktır. Evet, istiklal savaşlarında bir çok kardeş ve hatta masum kanı dökülmüştür. Birçok haris ve hunhar adamlar, Anadolu çocuğuna merhametsizce kıymışlardır.

Bu düşünce büyük ve asil Türk çocuğu Mersinli Cemal paşanın ruhunu kemirmekte idi.

“Aman paşam siyasette necabet olmaz diyorlar gelin yerimize dönelim ve kararımızı orada verelim”

diye ısrar ettim.

Mütareke senesinin başlarında Tasviri Efkar gazetesinde (Suriye Hezimet-i Faciası ve Sebepleri) başlıklı bir seri makale yazmış ve kendi görüşümüze göre feci mağlubiyetimizin sebeplerini izah etmiştim. Bu yazılar Mustafa Kemal Paşa isminin halk efkârına ve halkın kulağına intikaline bir vesile teşkil etti. Mustafa Kemal Paşa, Ahmet Emin Salamonun [Yalman] o zaman neşretmekte olduğu (Zaman) gazetesinde bana cevap verdi. Ben de Tasviri Efkar ve İleri gazeteleriyle cevap verdim. Hak benim tarafımda tecelli etti. Bunu bilenler bu vaziyetten istifade ediyorlardı. Fakat Cemal Paşa kendisini ve hakkı müdafaa yolunda gösterdiğim celadet ve bağlılıktan dolayı bana büyük bir itimat besliyordu. Bu sebeple;

-Peki oğlum, dediğin olsun dedi ve hemen Konya'ya avdet ve ulûlebsar [basiret sahipleri] ile teması ve müşavereyi[danışmayı] kat'e [kesmeye] karar verdi.

Keyfiyet Japon Rıza gibi dost gözüken ajanlar tarafından lazım gelen yerlere bildirildi ve esasen hazırlanmış olan tertibat yıldırım süratiyle harekete geçti.

Eylülün dokuzuncu günü idi. Posta ve Telgraf Umum Müdürü halen Babıalının meşhur muharrirlerinden Refik Halidin dahiliye nezaretine vermiş olduğu malumat üzerine tevkif edilerek Bekir Ağa bölüğündeki bir odaya hapsedildim. Vekiller heyeti ele geçen ilk kuvva-i milliyeci için sabahlara kadar içtima halinde kalarak emsaline bir ibreti müessire [etkili bir ibret] olmak ve göz yıldırma için tez elden karımın ithamına [işimi bitirmeye] karar verdiler.

Burada bazı şahsiyetlerle karşılaştım. İstanbul kumandanlığında sarayın kölelerinden kaymakam Zeki, bana çamlıca telgrafhanesinden Konya'ya çektiğim şifreleri gösterdi. Demek ki dost maskesi altındaki düşmanlar bunların hepsini bu heriflere teslim etmişlerdi. Zeki, gayet kaba, terbiyesiz bir dille benden sordu;

-Bu şifreleri sen mi yazdın?

-Evet

-Hallet bakalım bize bunları.

-Ne münasebet. Kendi kumandanımın emri olmadıkça bir ordu komutanının şifresini bir kaymakamın emriyle çözecek biri değilim ben.

-Biz sana bunları açtırmasını biliriz.

-Elinizden geleni arkanıza koymayın. Cephede gösterdiğim cesareti burada da göstereceğime emin olunuz.

-Efendi. Bu senin hayatına mal olacaktır.

-Olsun be adam. Ne hakla beni tehdit ediyorsun. Orduda kumandanının emrini çiğneyerek vazifesine hıyanet ederek böyle alçaklığı kabul edecek adam yoktur.

Bu sırada Cemal Paşanın sınıf arkadaşı olan, İstanbul Kumandanlığı Erkanıharp Reisi Kaymakam Kerkük'lü. Fehmi Bey müdahale etti ve bana yumuşak sesle ;

-Oğlum, sen genç ve zeki bir zabitsin. Bak bu yaşta yüzbaşı olmuşsun. İstikbalin parlak. Gel şu şifreleri hallet de git evine bak keyfine.

-Kaymakam bey, ben öyle sizin bildiğiniz insanlardan değilim. Bu şifreleri ben yazdım. Başka kimsenin malumatı yoktur. Mesuliyeti benimdir. Anahtarını kimseye vermem...

-Canım bunlar, hep Mersinli Cemal Paşa'nın karıştırdığı işlerdir. Söyle onu, kurtar kendini.

Okuyucularıma şunu söylemeliyim ki; Mersinli Cemal Paşanın sınıf arkadaşı ve zehirli dostu olan bu Fehmi bey, yani beni idam sehпасına sürükleyen bu zat sağdır ve İş Bankası'nın himayesindeki Kartalda bir yapı kooperatifinin mutemedidir.

İki sene evvel beni ziyaret etti ve dedi ki;

-Hangimiz haklı imişiz bakalım. Bak, sen bütün gençliğini ve istikbalini çığneyerek bir dava uğruna hayatını istihkar ettin [hiçe saydın]. Sonra Anadolu'ya giderek bilfiil harekate iştirak ettin, dâhili isyanları bastırarak bir cepheye kumanda ederek Milli Mücadelenin bel kemiğini teşkil edecek muvaffakiyetler kazandın. Bunu kim taktir etti. Nasıl mukabele gördün. Demek ki iş vatan meselesi değil, hasılatını yutan işidir, dedi.

Vicdanımdan utandım. Barıştım ve Hüdadat Lokantası'nda bana çektiği ziyafeti kabul ettim. Bundaki ruh haletine şöyle bir balmumu yapıştıralım;

ONİKİNCİ BÖLÜM

Benim Bekirağa zindanında bulunduğum günler, Mersinli Cemal Paşa asla boş durmamış ve netice üzerine müessir olacak tertibat almıştır. Müşir İzzet Paşa başta, Cevat Paşa ve Kara Vasıf bey gibi mümtaz vatanperverler millete bir selamet yolu aramışlardır.

Konya Beyşehir Süvari Alay Kumandanı bulunan Erkânıharp Binbaşı Nazım Bey (İnönü meydan muharebelerinin hakiki kahramanı dördüncü fırka kumandanı, şehit) alayıyla hazırlıklarını yapmış ve içten içe bir ihtilal hazırlanmıştı. Bunun gayesi, fazla Türk kanı dökülmeden müstevlinin [işgalcinin] vatandan kovulması ve normal vaziyetin iadesi. Sözüne inanılmamakla beraber İngilizler işledikleri hatayı anlamışlar ve şerefli bir sulha yanaşmışlardı. Garbın öbür harisi ve müteharrişi [hırslı] soysuz diğer kuvvetleri de birbirlerini çekemediklerinden mecburi olarak bizim tarafımızı tutmakta idiler.

Sözüne fazla inanmak lazım olan müşir İzzet Paşa, Garp devletlerinin bütün hukuk hükümrانımızı tanımaya razı olduklarını ve istila ordusunu geri çekerek şerefimizi muhafaza edecek bir sulha hazır olduklarını temin etmekte idi.

Benim mevkufiyetim esnasında yine muhterem Cemal Paşa'nın himmetiyle, ordu şifre müdürü Hüsnü Bey hapishane zabıtlığına ve arkadaşı Filibeli Vefik Bey de merkez kumandan muavinliğine getirilmişlerdi. Suvari Binbaşı Vefik Bey, ordunun en mümtaz zabıtlarından ve vatanın en temiz evlatlarındandı. Hüsnü Bey'e verdiği hususi ve kat'i emir şudur:

“Paşamızın yaveri ve evladı Cevat Rıfat ile diğer vatanın benam[mümtaz] şahsiyetleri hakkında bir idam veya imha

kararı verilecek olursa, ne pahasına olursa olsun bunları kurtarmak”

Zahirde hiç yüzü gülmeyen, arkadaşlığımızı kimseye sezdirmeyen Çanakkaleli Hüsnü Bey hakikaten her türlü tertibatı almış, hazır vaziyette bulunuyordu.

Bu araya; İstiklal Savaşlarını kendilerine siper ederek kıyasıyla can yakıldığının acıklı bir misalini sıkıştıracağım.

Mevkuf bulunduğum son günlerde odama Tahsin Efendi isminde genç bir ihtiyat zabiti geldi dedi ki:

-Beni sizin tarassutunuza [takip edilmenize] ve fikirlerinizi öğrenmeye memur ettiler ve yalancıktan hapsedtiler. Şimdi siz biliniz ki ben bir hafiyeyim ve sizden söz almaya memurum. Sahte bir mevkuf fakat Allah şahit olsun ki: vatanımız böyle baştan başa felaket içindeyken ben böyle alçaklığa tenezzül edemem, isterseniz benden istifade ediniz; her istediğinizi yapmaya hazırım. Bu yakışıklı delikanlının dediği doğru ve samimi idi, sonradan tahakkuk etti ve biz kendisinden azami istifade ettik.

Vaktaki talih beni Zonguldak cephesi ve Bartın havalisi kumandanı olarak vazifelendirdi. O zaman Kastamonu’da İstiklal mahkemesi reisi olan Refik Şevket İnceden bir telgraf aldım. *“Mülazım Tahsin efendi hakkında mütalaa ve malumatınızı bildiriniz”* diyordu.

Şu cevabi verdim:

Beş altı tane Tahsin Bey adında tanıdığım ve dostum vardır, bunlardan hangisi olduğunu bildiriniz sizi tenvir edeyim. Bununla beraber bir iki gün sonra Kastamonu’ya geleceğim. Orada kendisini görür, adaleti ve sizi tenvir ederim.

Kastamonu’ya geldim 2 kanunu evvel 1336 günü bu zavallı, masum delikanlının idam sehpasında bağıra bağıra can verdiğini işittim. Refik Şevket Beye bunun bir cinayet olduğunu söyledim. İdam kararı da, zavallının cebinde bir İngiliz lirası

çıkıldığından verilmişti. Çok müteessir oldum, söylendim ve bunda adalet olmadığını, bunun bir katil ve cinayet olduğunu tekrarladım.

Refik Şevket İnce, hiç istifini bozmadan nargilesini horuldatmaya devam ediyordu.

İşte sırf Anadolu Türk köylüsünün eseri olan Milli Mücadelede böyle seri seri halinde cinayetlerde vardır.

Mevzua avdet ediyorum. Harbiye Nazırı Süleyman Şefik ve sadrazam damat Ferit paşalar tez elden idam edilmekliğini böylece ortalığa bir göz dağı verilmesini istiyor ve padişah nezdinde ısrar ediyorlardı. Sultan Vahdettin'in:

"Bu genç yüzbaşısı gördüm nasiyesi [alını] paktı. Vatana çok hizmet etmiş, yaralar ve nişanlar almış ve çocuk yaşında yüzbaşı olmuş. Keyfiyetin tetkiki lazımdır"

dediğini sonradan öğrendim.

İşte biz, Bekirağa zindanlarında kemali sükûn ve tevekkül ile mukadderatımızı beklerken 2 Teşrinevvel 1335 sabahı, Beyşehir'indeki Nazım Beyin süvari alayı ile Konya'ya yürümesi, Vali Cemal Beyin firarı birinci Damat Ferit paşa kabinesinin düşmesini mucip oldu. Müşir Ali Rıza Paşa sadrazam ve büyük vatanperver Mersinli Cemal Paşa da harbiye nazırı oldu, ben hemen zindandan çıktım. Bütün nezaret erkanı ile beni karşılayan koca dahi, büyük vatan evladı Mersinli Cemal paşa anlımdan öperek,

-Geçmiş olsun kahraman evladım, Cevat oğlum

dediği zaman bir iki damla göz yaşının yanaklarımı ıslattığını fark ettim.

- Cemal Paşa'nın Harbiye Nazırlığı

Anadolu'daki bütün mücadeleçilerle İstanbul'daki birinci Damat Ferit Paşa kabinesinin arası tabiatıyla açıktı. Fikir ve görüş ayrılıkları Türkiye'yi ikiye ayırmıştı. Müşir Ali Rıza Paşanın Sadrazam ve Mersinli Cemal Paşa'nın harbiye nazırı olduğu, bütün manasiyle milli ve vatanperver bir kabinenin iş başına gelmesi bu ikiliği ortadan kaldırıp bir birlik meydana getirmesi lazımdı. Ali Rıza ve Mersinli Cemal Paşaların vatana olan bağlılıklarından kimsenin şüphe etmeye hakkı yoktu. Buna rağmen bir vahdet husule gelmedi.

Mustafa Kemal Paşa hükümet merkezinin Anadolu'ya nakli için bütün kalem ve zekâ sermayesini kullandı. Ve yeni muazzam bir ihtilaf doğmuş oldu. Altı asırlık bir devlet merkezinin ceffelkalem[düşünmeksizin] değiştirilmesi ve mebuslar meclisinin Ankara'ya nakline karar verilmesi küçük bir mes'uliyet değildi. Bu mevzu üzerinde günlerce makine başında muhabere cereyan etti. Memleketin şeref ve temiz şöhretiyle tanınmış bütün büyük devlet adamları Mersinli Cemal Paşayı desteklemekte idiler. Hatta, daima kuvvet tarafını tutmuş olan Yunus Nadi Bey de bizim tarafımızda idi. Bu bahse ait bir taraflı malumat Mustafa Kemal Paşanın büyük nutkunda mevcuttur.

Koca ve yaralı bir vatanın istikbali ve mukadderatı hakkında karar vermek zor bir şeydir. İstanbul'un tesirinden uzak kalmak ve başlı başına hüküm sürmek arzusu, devlet merkezinin değiştirilmesini isteyebilir. Fakat sinesine bu aziz vatanın en güzide evlatlarını toplamış olan bu milyonluk şehirden küçük bir kasabaya göç etmek ve bütün nizamları alt üst etmek kolay bir

şey değildi. Bir de bu muazzam tarifi mes'uliyete şahsi ihtiraslar karışır.

Şükranla ve minnetle söylemek gerekir ki harbiye nazırı Mersinli Cemal Paşa, İstanbul ve Burgazlarda asker depolarında bulunan bütün silah, cephane ve teçhizatı büyük bir cesaretle ve kısa zamanda Anadolu'ya nakletmekle işe başladı. İlerde gelişmesi melhuz olan [düşünülen] hareket için mevcut zabitler içinde liyakatlı olanlarını birer birer Anadolu'ya gönderdi ve geniş mikyasta hazırlıklar yaptılar.

Bir gece, bir nişan vesilesiyle Padişahla görüştü. Hünkâr ona içini döktü ve endişelerini açıkladı. Otuz bin altın tahmin edilen bütün şahsi servetini bu davaya feda ve vakfettiğini ve memleketin şeref ve haysiyeti ile birlikte kurtulmasından başka bir şey arzu etmediğini söyledi ve bütün varlığıyla Anadolu harekâtına yardım edeceğini ve müstevlinin ne pahasına olursa olsun harim vatandan kovulması lazım geldiğini ileri sürdü.

Sadrazam Ali Rıza Paşa, henüz kuvai milliye çeteleri ve münferit kuvvetler tarafından idare edilmekte olan harekât sahnesinin takviyesine karar verdi. Harbiye nazırı izahat vermek üzere beni müşarünileyhin nezdine gönderdi.

Harita üzerinde izahat verirken koca Türk çocuğunun gözleri yuvasından fırlamış, ellerinin titremekte olduğunu hissettim. Şefkat ve muhabbet dolu gözlerini yüzüme çevirdi ve:

-Teşekkür ederim oğlum. Vaziyeti iyi kavramışsın. Bu akşam paşa ile icabını müzakere ederiz dedi ve bana bir limonata ikram ederek izin verdi. Bu hurda tafsilat Damat Ferit Paşanın yerine gelmiş insanların vatanla olan derin alakalarını göstermesi itibarıyla mühimdir.

Bu dış görünüşün yazı başında gizli makinenin ve görünmez ellerin harekete geçtikleri seziliyordu. Japon Rıza, Mersinli Cemal Paşanın yanına sokulmuş sinsi vazifesini ustalıkla yapıyordu. Bir gün kendisine Mustafa Kemal Paşanın yaveri Cevad Abbas imzalı bir şifre geldi. Bu şifre harbiye nazırı

başyaveri Erkânıharp Binbaşı Salih Beyin odasında halledildi. Harbiye nezareti yaverlerinin damat Ferit Paşaya hizmet ettikleri ileri sürülerek başta Tarık Mümtaz Bey olduğu halde hepsinin değiştirilmesi lüzumu gerekli görülüyordu.

Benim için de yılanı zehir veren şımarık yüzbaşıya dikkat kâydı vardı.

Binbaşı Japon Rıza, sinsî bir riyakârlıkla bir gün Mersinli Cemal Paşaya benim için şöyle demişti:

-Emirlerinizin bazısını yapmıyor. Teveccühünü suiistimal ediyor

gibi bir iskandilde[tahminde] bulunmuştu. Büyük adamın cevabı şu olmuş:

-Onu oğlumdan çok severim ve inanırım. Bazı emirleri yapmamışsa haklıdır, yapılması ve yapılmaması lazım gelen şeyleri bilir.

demiş ve cüce binbaşısı terslemiştir. Bunu bana Çerkes Çavuş Bekir Efendi nakletmiştir.

Şimdi meşhur İnönü diye anılan ve İstiklal savaşlarına zorla getirilen Miralay İsmet Bey de işe karışıyor. Her gün Salih Beyin yanına gelen bu zat ve Japon Rıza ile diğer küçük yapıları efendilerin hepsi benim üzerimde ısrar ediyorlardı. Benim bütün rolüm: Dünya çapında bir adam, eşsiz bir asker ve emsalsiz bir deha olan Mersinli Cemal Paşanın zekâsından fıskıran nur huzmelerini ve kararlarını dağıtmaktan, israf etmeden götürmekten ve ona bir evlat gibi sadakat göstermekten ibaretti. Benim yerime, türlü vaadler, menfaatler ve parlak sözlere aldanacak, aldıkları emirleri başka yerlere kaydırarak insanların bulunması, bir saltanat yıkıp başka bir saltanat kurmak isteyen insanların işine çok yarardı. Bununla beraber ve gururumun tazyiki ile muvakkaten de olsa bu vazifeden istifa ettiğimi harbiye nazırına arz ettim.

. Cemal Paşa'nın İstifası

Tarihimizin müşkül günlerini yaşıyoruz. Bu günler mazide İkinci Sultan Beyazıt ile Sultan Cem arasındaki ihtilaflı ve kara günleri hatırlatıyor. İstanbul'da kurulan hükümet, Milli bir hükümet olduğu gibi onun mihrakını [hareket noktasını] teşkil eden Mersinli Cemal Paşa da İstiklal Savaşlarının temellerini atmış ve kısa zamanda en az kırk beş bin kişilik bir ordu hazırlamış olan zat'ı muhteremdir.

İlk milli müfrezeler bir iki bin atlı ile eski Afyon mebusu Hoca Şükrü Efendinin kurduğu Çelik Alay ve eski Isparta mebusu Hafız İbrahim Beyin kurduğu aynı kuvvette Demir Alaydır. Her iki mübarek zat da alaylarının isimlerini soyadı olarak almıştır.

Bütün bunlara rağmen Mustafa Kemal Paşa İstanbul'un hususiyetini ileri sürerek birçok edebiyat, nazariyat ve mütalaalarla Millet Meclisinin Ankara'da toplanmasında ısrar ediyordu. Fiilen iki ayrı hükümet meydana gelmişti. İstanbul ve Ankara... Bunu birleştirmeye, tevhide ve aynı görüş etrafında birliğe kavuşmak mümkün değildi.

Bu zorluğu İngilizler bertaraf ettiler. Süratle müdahaleleri İstanbul'da harbiye nazırı bulunan aklı selim sahibi, vatanperver, icabında uysal ve ciddi bir ilim ve basiret sahibi olan Mersinli Cemal Paşayı Anadolu'ya silah ve cephane sevk ediyor bahanesiyle bertaraf etmelerinde büyük sırlar ve hakikatler gizlidir. Okuyucular biraz kafalarını yoracak olurlarsa bunu pek ala tahmin edebilirler. İngilizler bu... İslam milletleri arasına nifak sokup parçalamasını ve bunlar arasında kimi tutmak lazım geldiğini pekiyi bilen insanlardır.

Onları 1 Kânunuevvel günü Harbiye Nezaretini muhasara ettiklerini gördük.

O sabah erkenden nezaret binasına gelmiş ve büyük adamın yanına sokulmuştum. İngiliz mümessili Mersinli Cemal Paşanın nezaretten çekilmesini istiyordu.

Ne düşünürsün oğlum sualine şöyle cevap verdim:

-Paşam, siz istifa etmeyiniz. Varsın onlar sizi makamınızdan ayırsınlar. İsterlerse tevkif etsinler. O zaman bizimde hareket yolumuz daha kati olarak tebellür etmiş [ortaya çıkmış] olur

dedim.

Okuyucularıma arz edeyim ki, bütün milli çalışma ve gayretlere muvazi olarak ben de (Türk zabitan grubu) adı ile bir teşekkül meydana getirmiştım. Harplerde ve vazife başlarında feragat ve fedakârlıkla hizmet görmüş mümtaz Türk zabitlerini bu nam altında bir araya toplamıştım. Bu teşekkül son derece genişlemiş ve kuvvetlenmişti. Harbiye nazırı bir tamimle İstanbul'da mevcut bütün zabitlerin Gümüşsuyu'ndaki askeri hastane konferans salonunda tarafımca verilecek konferansta bulunmalarını bildirmişti. Benden büyük ve küçük rütbede bulunan bütün muhterem silah arkadaşlarıma uzun bir hitabede bulundum ve gördüm ki kahraman insanların ruhundaki ateş hiç küllenmeden yanmakla berdevamdır. Ertesi sabah İstanbul gazetelerinin bu konferanstan ehemmiyetle bahsetmeleri İngilizleri bir hayli telaşlandırmıştı.

Bunu da hesaba katarak büyük vatanpervere dedim ki:

-Paşa hazretleri, zatınıza en ufak bir hürmetsizlik vuku bulacak olursa, bütün arkadaşlarımız buna cesaret edenlere karşı cephe alacaklardır. Hem de paşam İngilizlerin blöfüne bakmayınız. Tek başlarına bir şey yapamaz, ihtilatlardan [kargaşadan] korkarlar. Bu fikirler, bu dahi vatanpervere mülayim geldi. Şimdiki üniversite binası olan harbiye nezareti

meydanında İngiliz makinalı tüfek namluları parlamağa başlamıştı.

Makinalı tüfekler... Biz bunun neticesini görmeğe alışmış ve onların dev gibi toplarına bile metelik vermemiş kuru gürültüye papuç bırakmamış insanlarız. Mersinli Cemal Paşanın güzel şehla gözleri meydana çevrildi ve hafif, manalı bir tebessüm belirdi. İşte o kadar...

Karar verilmiş gibi idi.

Tam bu sırada Ferik Fevzi Paşa (Mareşal Çakmak)gelmiş bulunuyordu.

Fevzi Paşa, Mersinli Cemal Paşanın kararına uymadı;

-Paşa hazretleri... bir ihtilata [kargaşaya] ve yeni müşkülatlara sebep olabiliriz. Sadrazam Paşa, harbiye nezaretini bendenize teklif edecekler. Biz de zatı devletlerinin takip ettiği yoldan gider ve emrinizden dışarı çıkmayız.

Bu bir emri vaki oldu. Mersinli Cemal Paşa, kemali vakar ve sükûnetiyle Kadıköy'ündeki evine Ferik Fevzi Paşa da nezaret sandalyesine oturdu. Ben de Çamlıca'daki evime çekilerek zabitan grubu işiyle uğraşmağa ve Milli ihtilali hazırlamağa başladık.

İstanbul'un soğuk ve sisli Şubatı; gamlı kasvetli geçti. Mart geldi ve martın on altıncı günü...

İngilizler, İstanbul'u fiilen işgal ettiler ve ne kadar mümtaz Türk siması varsa hepsini evlerinde bastırarak Malta'ya sürmek için topladılar. Şehzade başındaki karakolumuzu da basarak askerliğin, insanlığın ve centilmenliğin kabul etmeyeceği vahşi ve namert bir suretle uykuda bulunan askerlerimizi kancıkça şehit ettiler.

Sabah ezanı vakti. Eski Aksaray mebusu Neşet beyin oğlu evime gelerek bu vaziyeti bana anlattı. Hemen bahçeye çıktım ve Cemal Paşanın en iyi bir Arap kısırağına atladım. Uzun çayıra doğru dörtnala yol aldım.

Anadolu'ya Geçiş

İngiliz işgalinde bir şehirde yaşamak, medeni bir insan için zindanda yaşamaktan zordur. O halde süratle fedakâr Anadolu'ya, Milli mücadeleye, ateş hattına, kahramanlar safına, cengâverler diyarına gidelim. Sadık zadelerin Yeni Dünya Vapuru ve keleş kaptan bizi bu hedefimize götürecektir. Hayatı ve serveti pahasına. İstanbul'da henüz Kadıköy'üne geçmek bile bir mesele olduğu günlerde vatana hizmet zevkinden başka mükâfat beklemeyen fedakar insanlar bizi vapurlarına bindirdiler ve her şeyi göze aldılar. Şimdi Kız Kulesi açıklarında İngiliz kontrol heyetini bekliyoruz. Bizi kömürlüğe sakladılar. İnsanları hele Müslümanları pire kadar küçük gören mağrur İngilizler geldiler ve bir şey görmeden defolup gittiler. O zaman vapurda telsiz yoktu. Yüzümüzü yıkadık ve birinci mevki salonuna girdik, daha boğazı çıkmadan konferansa başladık. Hüriyet diyarına sefer ettiğimizi ve davamızı behemahal [eninde sonunda] kazanacağımızı, şu güzel İstanbul'u çiğneyen mağrur insanların burunlarını kıracağımızı söyleyerek yolcuların yüreklerine su serpiyorduk. Vapurda Trabzon'a vali olarak gitmekte olan muhaliflerden Osman Bey de vardı.

-Yılanı koynumuzda taşıyoruz desek eh,
diyerek benimle konuşmaya başladı.

-Biz yılan değil vatanın bu günkü elim manzarasını görerek ve bu gününü görmemek için döktüğü kanları hatırlayarak içleri yanan Türk gençleri, ordu zabıtlarıyız beyefendi. Partilerin kötü idareleri ve kötü şahıslarla alakamız yok, ölmeye gidiyoruz biz.
dedim.

Benimle görüştükten sonra bu zatla arkadaş oldum ve samimiyetim onun gönlünü fethetti. Boğazı çıktık, Zonguldak'a doğru yol alıyoruz.

Buyurun size bir sürpriz daha. Japon Rıza da vapurda. 'Döğüşmeye gidiyor sanmayın, beni takip ediyor. Büyük kahraman Mersinli Cemal Paşa Malta'ya sefer etti, ben geride kaldım adım adım takip ediliyorum. Hiç bir şey sezmemiş gibi pişkin hareket ediyorum. Başımda eski fes sırtımda alelade elbise ile kimsenin bana ehemmiyet verdiği yok. Bundan memnunum.

Zonguldak'a çıktık. Ziya Beyi ziyarete gittim.

-Ben ordudan istifa etmiş bir zabitim, ticaretle uğraşacağım. Buraların vaziyetini tetkike geldim. Lütfen beni tenvir [aydınlatma] ediniz dedim.

-Kardeşim şu ticaret işini bir tarafa bırakalım siz, pek ala bir zabitsiniz, Anadolu'ya hizmete geliyorsunuz. Buralar ateş ve ihtilal içinde.

Bolu'da isyan var. Bana kalırsa İnebolu istikametinde yolunuza devam ediniz dedi.

-O halde gelir, Bolu'daki isyanları bastırır buradaki asayiş de hemen yoluna koyarım siz merak etmeyiniz binbaşı bey dedim.

Garip bir tesadüf, hakikaten ben o havalinin kumandanı oldum ve Ziya Beyle karşılaştım. O kadar ki içkiyi mıntıkamda şiddetle men ettiğim günlerde Albay olan Ziya Beyin rakılarını müsadere ederek kendisini tecziye [cezalandırma] ettim.

Vapurumuz Nisanın on sekizinci günü İnebolu'ya vardı. İstanbul'un işgalinden sonra ilk olarak ana topraklara ayak basan bizdik. Kayıkçılar, halk ve memurlar bizi şüphe ve tecessüsle [merakla] karşıladılar, bir otele indik.

Japon Rıza bir aralık kayıp oldu. Telgrafhaneye gitmiş ve Mustafa Kemal Paşaya şu şifreyi çekmiş:

“Sizinki ile beraber İnebolu’ya çıktık. Emriniz ve talimatınızı bekliyorum”

Telgrafhaneden sonra şube reisi ve kaza kaymakamı olan zata da uğrayarak otele geldi. Biraz sonra bir baş komiser ve bir polis odamıza geldiler. Üzerinizi arayacağız dediler.

-Efendiler, biz bu davanın öncülerindeniz. Sizden fazla hizmet ve emeğimiz vardır. Şayet hüviyetimiz sizce meçhul ise şu hususi şifreyi Mustafa Kemal Paşaya çekiniz alacağınız emre göre hareket edersiniz, ben Amerika gangsterleri gibi kolay kolay üstünü aratacaklardan değilim. Verdiğim hususi şifre onları tereddüte sevk etti, ısrar etmeden çekilip gittiler. Bir saat sonra kaymakam ve kumandana Mustafa Kemal Paşadan şu emir geldi:

“Cevat Rifat Beyi, tedarik edeceğiniz vasıta ile Kastamonu’ya gönderiniz, her türlü ihtiyaçlarını temin ediniz. Kendisine verilecek vazife için Kastamonu kumandanlığına yazılmıştır.”

Kaymakamın yardımını ve iltifatını kabul etmeden yaylı bir araba ile Kastamonu istikametine yola çıktım. Japon Rıza da aynı arabada, aynı sinsi tavır ve yapmacık dostluklar içinde gidiyoruz. İki konakta Kastamonu’ya ulaştık.

Şimdi İstiklal savaşlarının tam ortasındayım ve onun idaresini tüm çıplaklığıyla görüyorum sizde aziz okuyucularım benimle birlikte adım adım içten içe takip edecek ve muhakkak ki bir şeyler öğreneceksiniz.

- Kastamonu'da

Kastamonu'da Erkânıharbiye alayı Erzurumlu Osman Bey isminde bir kumandan vardı. Bu zat çok hassas bir vatanperver ve iyi bir Türk zabiti idi. Beni çok iyi karşıladı, sevgi ve saygı gösterdi. Ben kendisini tanıımıyordum. O beni tanıyormuş.

-Memlekete büyük hizmetiniz sebkât etmiştir [geçmiştir]. Sizi öteden beri takdir eder ve severim. Sizinle biraz hususi olarak görüşmek isterim.

dedi.

Öğle yemeğini beraber yedik.

-Mertliğinize emniyetim vardır. Şimdi Mustafa Kemal Paşadan bir şifre aldım, mahrem olarak size gösteriyorum. Kimseye bir şey söylemeyeceğinize eminim.

-İtimat buyurunuz beyefendi. Defteri amalimde şimdiye kadar namertliğe dair bir şey yazılı değildir ve olmayacaktır da...

Şifre şu:

"Binbaşı Rıza Beyle birlikte Kastamonu'ya gelmekte olan Cevat Rifat Beyin Ankara'ya kadar gelmesine mani olunuz. Kendisinin kabiliyetlerinden o mıntıkada istifade edilecektir. Hiçbir şey hissettirmeden ikinci bir işara [yazılı emre] kadar orada alıkoymanızı ve icap eden kolaylık ve yardımları esirgememenizi rica ederim"

Genç bir yüzbaşı, her türlü düşünce ve ihtiraslardan uzak olarak meşgul ve tehlikeli günler yaşamakta olan vatanın hizmetine koşuyor. Endişeler ve türlü evham etrafında dolaşmaktadır. Bunun üzerine hiçbir şeyden haberi olmayan bir

insan gibi garp cephesi kumandanı Ali Fuat paşaya (Cebesoy) Kastamonu'ya geldiğimi ve vazifeye hazır olduğumu bildirdim. Bir iki saat sonra müşarünileyhten şu nazik telgrafı aldım:

“Hoş geldiniz, sizinle garp cephesi karargâhında buluşmak isterdim, fakat buraya kadar teşrifiniz için zaman geçecek ve bu müddet içinde şahsiyetinizden istifade edilmeyecektir. Kastamonu mıntıkayı garbiyesinin [batı tarafının] vaziyeti malumunuzdur. Mücerreb olan [bilinen] zekâ ve cesaretinizden bu mıntıkada istifade edilmesini düşünüyorum. Keyfiyet Kastamonu valisine ve kumandanlığına da bildirilmiştir. Kendileriyle temas ederek vazifeye şitab etmenizi [koşmanızı] rica eder gözlerinizden öperim”

Bu kadar nazik ve efendice yazılmış bir telgrafın bir atlatma olmasını asla hatırama getirmedim.

Esasen buna Ali Fuat Paşanın mertliği ve asaleti mani olduğu gibi bir iki saat içinde başkalarıyla görüşüp atlatmaya kalkışabilmesi mümkün değildi.

Vali Cemal Bey ve Kumandan Osman Beylerle uzun bir görüşmeden sonra Kastamonu'nun garp mıntıkasını idaresini ele aldım. Safranbolu o sıralarda başkaldırmıştı ve Şevket Bey adında bir kumandan emrindeki müfreze ile birlikte yüz geri ederek Kastamonu'ya çekilmişlerdi. Zonguldak Fransızlar tarafından işgal edilmiş ve Bartın havalisine bir miktar kuvvai inzibatiye gönderilmişti.

Bu müşkül vaziyette elimden gelen bir tek nefer, bir tek silah yokken, Allah diyerek vazifeyi kabul ettim. Kastamonu'ndaki nizamiye kıtalarıyla hapishanedeki mahkûmlardan beğendiklerimi seçtim. Onları postahanedeki mevcut olan kumaşlarla giydirdim ve mümkün olduğu kadar silahlandırıdım. Bu sırada kahramanlar kahramanı genç zabıt Halil Nuri Yurdakul (Niğde milletvekili, albay) ve arkadaşları da Kandıra üzerinden Kastamonu'ya gelmişlerdi.

Halil Nuri Beyle görüştüm.

“Kardeşim sen burada kal, garp cephesinin başka mıntıkalarında cevher ve yüksek kabiliyetinden memleket istifade etsin. Sen halis bir Anadolu çocuğusun. Ben denize doğru bir gideyim. Allahın bize yardımcı olacağına emin ol”

* dedim. Halil Nuri beyle birlikte gelmiş olan eski Tavşanlı naḥiye müdürü Hüsnü Beyi de yanıma aldım. Ona Bartın kaymakamı sıfatıyla sivil vazife vermek istiyordum.

Şimdi Safranbolu’ya doğru ilerliyorum. Müfrezemde meşhur eşkiya Eğri Ahmet çetesinden insanlar da var. Bunlardan Yörük Köylü Ömer Kömüş çavuşu Safranbolu’ya gönderdim ve halka şu tebligatta bulundum:

“Vatanımız ağır ve tehlikeli günler yaşıyor. Bütün varlığımızla onu felaketten kurtarıp selamete çıkarmak için çalışıyoruz. Bunun için kanımızı son damlasına kadar dökmeye ahsettik. Bu mukaddes davamızda bize mani teşkil edecek olan her kuvveti merhametsizce devirmeye ve bertaraf etmeye azmettik. Cehalet saikasıyla yapılacak menfi hareketlere cephe alır ve çarpışırız.

Binbaşı Şevket Bey gibi kolay kolay yüz geri etmem, ben de Anadolu’nun bir çocuğuyum. Bir damla kardeş kanı dökmesini istemem. Rica ederim bir cehalet veya delaletle düşülmesin. Yarın gelip Safranbolu’ya misafir olacağım”.

Bu kati beyanat matlup [uygun] tesiri yapmıştı, ben de kardeş gibi gelerek değirmenci zadelerin evinde hiç tertibat alamadan geceyi geçirdim. Safranbolu günaha girmedi.

Şimdi hareket ve mücadele mıntıkasına adım adım ilerliyoruz. Ne güzel bir gün, ne şirin vatan topraklarımız var. Tabiat bütün zenginlik ve güzelliği bol bol bahşetmiş, biz, bizim politikacılarımız, bizim mesul adamlarımız hiçbir himmet, hiç; hiçbir gayret sarf etmemişlerdir.

O güzel köylerin uysal halkının arasından geçiyorum. Yanımda bulunan askerlerin hepsini atlara bindirdim. Zengin köylülerin hayvanlarını aldım.

-Ağalar, atlarınızı sapasağlam iade ederim, zarar olursa fazlası ile öderim, istediğiniz kiralari da veririm, hiç merak etmeyiniz.

dedim. Sonradan sözümü de tuttum ve hayvan sahiplerine mallarını kıymetli hediyelerle birlikte geri verdim.

Şimdi hepsi atlı olan bir müfreze ile Bartın'a bir konak mesafede Fatmaoğlu köyündeyiz. Bu köyün ağası Fatmaoğlu Mustafa Bey isminde levent endam ve hoş sohbet bir zat. Bu Türk kıtasının başında bir çocuk görünce:

-Aman beyim gençliğine yazık edersin. Bartın İstanbul'a bağlı. Orada çok asker var. Seni lüp diye yutarlar.

dedi.

-Sen hiç merak etme Fatmaoğlu, evvel Allah ben hepsinin üstesinden gelirim. Hem de hiç can yakmadan.

dedim.

Bir konak ötesi mücadele mıntıkası, beraberce gideriz aziz okuyucular.

- Bartın'a Varış

Haziran ayı ve Ramazanı Şerifin birinci günü idi. Köy minaresinde genç bir çocuk hazin bir akşam ezanı okuyor... Henüz birbirimizi tanımadığımız şu alelacele bir araya toplanmış olan askerle birlikte kibleye döndük, saf tuttuk ve akşam namazını kıldık.

İftarını yapıp, orucunu bozmakta olan Fatmaoğlu Mustafa Bey de mânalı mânalı bize bakmakta ve halimize acır gibi boynunu bükmekte idi.

-Müslüman çocuğu imişsin gençliğine acırım senin yüzbaşı.
diyor.

İslam'ın son kalesi olan bir memleketi, İslam'ın bayraktarı olan bir milleti kurtarmak için cenge hazırız. Bu kalenin ve onun mukaddesatının hafızı hakikisi Allah olduğuna inanıyor ve bu imanla bu çetin savaşa giriyoruz. Karşımızda ne yazık ki aynı milletin evlâtları var. Onlar da bizim gibi iyi bir şey yaptıklarını sanarak ayaklanmışlar. Kandırılmışlar. Kardeş kanı da dökmek ne elim şey... Askerimi topladım ve onlarla son defa konuştum:

"Şimdi arkadaşlar, Bartın'a doğru ilerleyeceğiz. Bu memlekette millî birlik vücuda getirmek, bu birliğe mani olanları bir taraf ederek ondan sonra toplu bir halde vatanımızı istilâ eden düşmanla çarpışacağız. Maazallah muvaffak olamazsak, bu minarelerden bir daha ezan sesi göklere yükselmez ve minberlerden Allah sesi yerine çan sesi gelir... Bunun için, bu gün giriştiğimiz bu cihat hakikaten cihadı ekberdir. Karşımızda din ve kan kardeşlerimiz olduğu için de şimdiye kadar milletimizin asırlar boyunca başardığı mücadelelerin en zoru ve en mesuliyetlisidir. Unutmayınız ki

karşımızda hemşehrilerimiz vardır. Onlar cehaletlerinin kurbanıdır. Ve onların cehaletlerinin ve geriliğinden biz mes'uluzdur. Bunun için Allah'tan hep beraber niyaz edelim ki, sebebini halk ederek ellerimizi vatandaş kanıyla bulamaktan bizi men etsin.

Şehre dört nal gireceğiz. En önde beni göreceksiniz. Birimiz atından düşecek olursak hiç kimse onunla meşgul olmayacak ve müfreze bir saniye bir yerde durmayacaktır. Ancak bu sür'at ve bu cesaret sayesinde muvaffak olabiliriz.

Allah cümlemizin yardımcısı olsun."

Amin sesleri göklere yükseldi. Atlara bindik. İlerliyoruz. Bartın'ın kenar mahallerine geldiğimiz vakit emri verdim: "Hücum dört nalla hükümet konağına !.."

Gece kapılarının önünde Ramazan keyfi yapan halk, nallardan kıvılcımlar sıçrayarak olanca hızıyla ilerlemekte olan bize hayret ve şaşkınlıkla bakıyor. Atların aralarını çok açtığımdan bu süvari fırkası gibi heybetli gözüküyoruz. Gecenin karanlığı bize yardım ediyor.

Şimdi şuraya bir cümle sıkıştırabilirim: İstiklâl savaşı, İsrail'in suru ile değil, Türk çocuklarının her yerde ve her noktada gösterdikleri büyük azim ve himmetlerinin yekûnu ile kazanılmıştır.

Onu şeref hissesi, taksim kabul etmeden yalnız Anadolu köylüsünündür. İşte benim arkama takılmış olan bütün bu insanların hepsi, istisnasız Anadolu çocuklarıdır. Onlarla bir anda kaynaşmış ve kıbleye dönerek yek iman ve yek emel olarak yıldırım hızıyla ilerliyoruz. Bu sür'atin dehşetini ve süvarilerimin heybetli olduğunu hazka [maharetle] gören inzibat kuvvetleri Yüzbaşı Sabri ve Mülâzım Sadi Beyler kumandasına alelacele gece karanlığında Zonguldak'a doğru çekilmişler. Sonradan bana iltihak eden bu iki Türk zabitanın kardeş kanı dökmemeye karar vermelerindeki asaleti mükâfatsız bırakmadım. Kaza kaymakamı Ahmet Durmuş beyle "eski

Afyon valisi” şube reisi Memduh Bey ve bazı memurlar Amasra’ya doğru çekilmişler vaziyeti anlamak istiyorlar. Benim de Kasap Osman gibi her rastladığım insanı ipe çekecek yaradılıştta bir adam olup olmadığını bilmiyorlar. Hükümet konağına geldim, kapıları kırdım, içeriye girdim. Tertibat aldım ve memleketin eşrafını nezdime çağırdım:

“Kaza kaymakamımız Hüsnü beydir. (Ankara belediyesi otobüsler müdürü Hüsnü Yeginer) onu tanıyacaksınız. Kanunlara itaat edecek ve talimatıma harfiyyen riayet edeceksiniz. Vatandaş kanı dökmekten ve nahoş bir hâdiseye sebep olmaktan hazer [çekinme] ediniz. Allahın ve kanunlarımızın emrine son derece riayetkârım. İnşallah düşmanı memleketten kovacak ve yurdumuzda müstakil ve mesut yaşayacağız. Bunun için Kastamonu’dan Cediye ve Bartın’dan Kuruca Şile’ye kadar olan mıntıkanın asayiş ve emniyetinden ben mes’ulüm. Cümlenizin bana yardımcı olacağınıza ve hiç bir faciaya sebep olmadan vazifeye başladığıma memnun olacağınıza eminim”

dedim.

Halk ve eşraf bize yardım edeceklerini vaat ettiler ve çekilip gittiler.

Biraz sonra Bartın müftüsü Hacı Hafız Rifat Efendi “İnebolu müftüsü Seyit efendinin pederi” yanıma geldi.

Bize dualar etti. Muvaffakiyetimiz vatanın ve mukaddesinin muvaffakiyetidir. Elimizden gelen her vazifeyi yapmağa hazırız dedi.

Bu mübarek insan, ihtiyarlığına rağmen bir civan [genç] gibi bütün hareket müddetince, millî mücadelenin zaferi için çalıştı. Halkın hürmet ve muhabbetini kazanmış olan bu muhterem hoca istiklâl savaşlarının sayılır kahramanlarından olarak milli davaya yardımcı ve bize zahir [yardımcı] oldu.

Çaycuma'da

Yıldırım hızıyla ve imanla vatan aşkından doğan bir cesaretle Bartın'a gelip yerleştik ve bütün havalinin kumandanlığını deruhte ettik. Mesele bununla bitmiyordu, Bolu ve Düzce havalisinde kazan kaynamakta ve Zonguldak'taki Fransız işgal kuvvetleri ilerlemeye hazırlanmakta idi. Fransızlar, önlerine çıkan büyük fırsatlardan istifade edip Ankara istikametinde ilerleyecek olurlarsa hem Gaziantep ve Maraş'taki istilâ hareketlerini kökleştirmiş, hem de kömür havzasındaki menfaatlarını teminat altına almış olacaktı.

Dört tarafı ateş ve tehlike ile çevrilmiş olan bu mıntıkada ve bu müşkül şartlar içinde Allah'tan başka bir yardımcımız yoktu. Kimseden bir tek silâh, bir şarjör cephane tedarik edilemezdi. Cefakeş Anadolu çocuklarını vazife başına çağırdık. Fakat bunlara silâh nereden tedarik edecek, düşman karşısına nasıl çıkaracaktık.

Yukarıda bir defa daha yazdığımız gibi olup bitenleri ve mukadderatın yolumuzun üzerine serdiği manilerin bertaraf edilmesinde "kendi hesabıma söylüyorum" zekâ ve dehalarımızı öne sürüp öğünmeden, Allah'ın milletimizin kurtuluşuna olan yardımlarını ve lütuflarını hamd ü sükran ile yad etmeliyiz.

Talih önümüze iki hâdise gösterdi; biri: Zenginliği dillere destan olan Bartın'ın servet ve zamanından bir parçacık olsun istifade için Rifat Reis kumandasında (bu zatta nahak [boş] yere ve hiç münasebeti yokken İnönü tarafından İzmir suikastı gürültüleri arasında Ankara'da idam edilmiştir.) İki yüz kadar Sürmeneli Bartın boğazına kadar gelmişlerdi. Bunların şehrin kapısına kadar dayanmaları Bartın'da müthiş bir telâş ve

korkuya sebep oldu. Aziz dostum ve yardımcımız olan, sözü de bütün memlekette makbul olan müftü Hacı Hafız Rifat efendiye, halkın hiç telâş etmemesini ve hâdiseyi evvel Allah sür'atle yatıştıracağımı söyledim. Yüz kadar askerle on bir kilometre mesafede bulunan boğaza gittim, askere tertibat aldurdım ve her zamanki talimatı tekrarladım:

"Karşımızdakiler vatandaşlarımızdır. Kıyasıya hareket yok, ateş etmek yok. Bana dikkat ediniz dedim"

Sürmeneli dostlar, hep birlikte bir yaylın ateşi açtılar üzerimize... Mukabele ettirmedim, atımı dört nal üzerlerine sürdüm.

Bu hareket beklenen tesiri yaptı, ateş kesildi. Hatlarına ulaştım ve onlarla konuştum. Az zaman sonra cesaret ve samimiyetimizin mükâfatı olarak iki yüz küsur kahraman Müslüman vatan hizmeti için emrimize girmiş bulunuyordu. Askerim kuvvet kazanmış oldu.

Ve birkaç gün sonra?..

Bartın limanına içi silâh ve cephane dolu bir motor yanaştı. Bu motor uzun seneler Rusya'da yaşamış ve orada para kazanarak fabrika ve servet sahibi olmuş Oflu Ahmet Yılmaz isminde bir zata aitti. Bu vatandaş, memleketin müşkül bir vaziyette olduğunu öğrenmiş ve her şeyi göze alarak bize bu silâh ve cephanelerle imdada gelmişti. Yüzbinlerce lira değerinde olan bu harp malzemesi için bizden para almadı.

Etraf ve civardan seçme delikanlıları silâh altına çağırdım. Bine yakın mevcutlu bir kıt'a meydana geldi. Halkın itimadı arttı. Karadenizli çocukları baştan aşağı zıpka mintanlarla giydirip kuşattım. Heybetli millî bir müfreze oldu. Fransızların artık beklemeye takatı kalmamıştı. Temmuz ayının ortalarında bir sabah Bartın müftüsü, Bartınlı âlimler ve halk çocuklarının önünde bir dua, niyaz ve namazdan sonra Çaycuma istikametine ilerledim. Vefakâr Çaycuma'ya geldiğimiz vakit Fransızların ileri harekete hazır olduklarını öğrendim. Orada

bulduğumuz, memleketin sayılı âlimlerinden ve faziletli evlâtlarından Erzurumlu Nusret Efendi hazretlerini kut'alarımıza müftü kabul ettik. (Sonra Erzurum meb'usu olmuştu) Bu heybetli din adamının iltihakı [katılması] askerlerimize yeni bir kuvvet ve neş'e bahşetti, ilk iş olarak Fransız işgal kuvvetleri meyanında bulunan Müslüman askerlere bir beyanname yazmak oldu. Bu beyannameyi, İsmet Paşa tarafından katlettirilmiş olan Rifat kaptana vererek askerlerimle birlikte bir gece cümlesini Zonguldak'a salıverdim ve onlar bir sürpriz gibi Zonguldak'a girdiler. Halk da hayret ve sevinç içinde kaldı.

Arapça beyanname şudur:

"Aziz din kardeşlerimiz, Afrika'nın cesur ve mümin evlâtları İslam'ın son kalesi ve alemdarı olan harameyni Şerifeyn ile ehlibeyte asırlarca hüsnü hizmet eden ve livayı İslam'ı iklimden iklime, ülkeden ülkeye götürüp onun şan ve şerefini daima yüksekte tutan Türk milletinin bu mıntıkadaki kumandanı sıfatıyla cümlenize hitap ediyor ve hepinizi bayrağımızın altına ve saflarımıza dâvet ediyorum.

Dört yüz milyon Müslümanın merkez vahdeti olan bir vatanın düşman istilâsından kurtulması ve İslam'ın istiklâli için silâha sarılmış bulunuyoruz.

Uzun senelerden beri sizlerinde güzel vatanlarınızı haksız yere işgal etmiş olan Fransızların obur mideleri doymayarak buralara kadar adi menfaatleri için ayak atmışlardır. Allahın izniyle bu ayakları kıracağız. Sizler silâhlarımıza hedef olmayınız. Allah bütün müminler kardeşir buyuruyor. Kardeş kardeşe silâh atmaz. Gerçi, sizlerin bizim saflarımıza geçmeniz çok büyük fedakârlıktır. Bir daha vatanımıza evlâdu ayalinize [çoluk çocuğunuza] dönemezsiniz fakat hayatı ebediyeye inanıyorsanız, sermedi hayatın bütün nanü nimetleri ve cennetle taltif edilecek habibi hüdanın masharı şefaati olacaksınız. Bu İslâm ülkesi size yeni bir vatan olacak ve burada aradığınız bütün şefkat, saadet ve kardeşliği bulacaksınız.

Esselâmu alâ menittebeâlhüda”

İmza şöyleydi:

“İslâm askerlerinin Kumandanı Esseyit Ahmet Cevat Rifat”

Bu beyannamenin top gibi patladığı muhakkak, tesirlerini gelecek yazıda göreceğiz.

Türk Saflarına Geçen Müslüman Askerler

Fransız hatlarına attığımız ve Zonguldak'ta dağıttığımız beyannameler Fransızlar üzerinde bir bomba tesiri yaptı ve şaşkınlık husule getirdi.

Müslüman kardeşliğinin mânâsını ve azametini inkâr eden ve ona realitede kıymet vermeyen cahil ve necabetsiz insanların düşündürdüklerinin aksine olarak biz bu (Müminler kardeşliğinin) en ulvi ve en kut'si ve tarihi tezahürüne ve misaline şahit olmak saadetine erdik

Beyannamelerin tevziinden [dağıtılmasından] üç gün sonra Sapça Geçidi'ndeki ileri karakollarımızdan bir telefon :

-Düşman hatlarından bir grup, tekbirler ve Allahuekber sesleri ile üzerimize geliyorlar.

-Sakin onlara ateş etmeyiniz. Onlar din kardeşlerimizdir ve saflarımıza iltica ediyorlar.

Yanıma müfrezelerimizin eski müfettişi, Erzurum meb'usu Nusret Efendi hazretlerini aldık dört nal ileri hatlara gittik.

Siperlerin üzerindeyiz. Hoca Nusret Efendi, heybetli ve muhteşem vücudu ile Hazreti Ali gibi dimdik duruyordu. Başındaki sanki o mübarek insanın heybetini arttırıyor...

-Allahuekber Allahuekber ve Lillâhilhamt!...

Din kardeşlerimiz bize elli metre kadar yaklaştı. Gerede'de Hafız Hasan efendinin sırma ile işlediği fevkalâde mükemmel haklerde yazılı fetih ayeti ve kelime-i şahadet bulunan bizim sancağımız da siperler üzerinde dalgalandı ve iki Müslüman millet bu tekbir ve tehlil [kelime-i tevhid] sesleri arasında ağlayarak kucaklaştılar. Bu manzaranın azamet ve ulviyetini

tariften aciz bulunuyorum. Başlarında Zeki Efendi (Devlet Demir Yolları'nda biletçi) isminde bir zabitin bulunduğu yüzlerce insan tarafımıza geçmiş bulunuyordu.

Bunların arkasını takip eden bir Fransız müfrezesi, şiddetli ve pervasız ateşlerimiz karşısında boynu bükük, geldiği yere geri dönmek mecburiyetinde kaldı.

Bu vaziyeti garp cephesi kumandanına Bolu'da bulunan ve İnönü savaşlarının hakiki kahramanı olan şehit Nazım Beye telgrafla bildirdim.

Nazım bey bana teşekkür makamında yanında bulunan Hintli Müslüman kıt'asını gönderdi.

Şimdi benim askerlerim Türk, Arap ve Hintli olarak beynel İslâm [Müslümanlar arasında] bir müfreze teşkil ediyordu. Hepsi millî elbiselerini muhafaza ediyordu, hepsini süvari yaptım. Kuvvetimiz artmış ki günden güne kıt'alarımızın yekûnu kabarıyor ve her taraftan kendi teşebbüsümüzle silâh ve cephane tedarik ediyorduk. Artık karşımızdaki düşmanla baş başa boy ölçüşecek hale gelmiştik.

Bu arada ikinci defa olarak Bolu ve Düzce'de bir isyan patlak verdi. Daha ziyade abazalar bu hareketin başında gözüküyorlardı. Bolu'da içlerinde aziz arkadaşım, süvari yüzbaşısı Harputlu Avni Bey olduğu halde birçok zabitler yakalanmış ve bunlar için idam sehpaları hazırlanmıştı. Hayatlarının son dakikalarını yaşıyorlardı. Bolu ve Düzce'ye şu telgrafı çektim:

"İkide bir, cehalet ve teşvik yüzünden alevlediğiniz isyanlar içinde yaşadığımız zorlukları ve tehlikeleri arttırıyor. Buna tahammül ve müsamaha edemeyiz. Bütün diğer hususlar hükümetçe hal edilinceye kadar evvel verdiğiniz arkadaşlarımızı derhal serbest bırakmadığınız takdirde üzerinize hareket edip, hanumanızı [evinizi, barkınızı] berhava ederim. Filyos'ta bulunan hemşehri ve akrabanızdan yüzlerce insanı rehin alarak

karargâhımıza getirdim. Neticesini düşününüz ve kararınızı bana telgrafla bildiriniz”

Bu telgraf son dakikalarını yaşayan arkadaşlarımızın hayatını kurtardı ve asiler sabit imzasıyla bana şu cevabı gönderdiler:

“Akrabalarımıza dokunmayınız. Buradaki arkadaşlarınızın hepsi serbest bırakılmıştır”

Onlar kurtuldular ve iki gün sonrada kahraman Nazım Bey Bolu’ya tekrar girdi, kabahatlılere ağır cezalar verdi ve asayiş yerine geldi.

Artık serbestçe düzenlenmeye, kuvvetlenmeye ve noksanlarımızı tamamlamaya başladık.

Askerimizin yekûnu günden güne artıyordu. Binbaşı Murat Bey kumandasında beş yüz kişilik bir müfrezeyi Bolu istikametine tahrik etmiştim. Bu askerin yola çıkışı asiler üzerinde çok derin tesirler yaptı ve paniğe sebep oldu.

Biz de geri kalan kısmıyla gece gündüz talim ve tanzim ile uğraştık.

Bedri Emin Bey isminde arkadaşımızı (şimdi kurmay generalidir) mızraklı süvari müfrezesi teşkil etmeye memur ettim.

Şimdi; hiç bir yerden ve hiçbir şahıstan on paralık yardım görmeden piyade, makineli tüfek, top ve süvari olarak her sınıftan müteşekkil ve milli mücadelenin en heybetli ve en kuvvetli ve muntazam bir kıt’ası meydana gelmiş bulunuyordu.

Bu; yalnız Allah’ın yardımıyla böyle oldu.

Daha büyük kumandanlarınız, bilhassa garp cephesinin meşhur kumandanı bu azim başarıya lakayt kalamazlardı.

Nasıl telâkki ettiler? Bunu merak ediyorsunuz değil mi?

- Sapça Geçidi'nde Çatışma

Askerimizden beş yüz kadarını Bolu istikametine hareket etmesi ve cephe gerisindeki bazı hareketler Fransızlara fırsat vermiş olduğundan onlar bize iltihak eden Müslüman kardeşlerimizin de intikamını almak ve daha ziyade bizim kuvvetimizi denemek için oldukça kuvvetli bir hareket ve teşebbüse geçtiler.

Fransız müfrezelerinin ileri hareketini soğukkanlılıkla karşıladım ve ileri karakol nöbetçilerini Sapça Geçitlerine kadar geri çektim.. Bu hareket onlara cesaret verdi. Bizim mukavemet etmeyerek, harbi kabul etmeden çekileceğimiz hissini verdi.

Fransız kıt'aları siyahlı beyazlı Sapça geçitleri önüne gelinceye kadar ellerini kollarını sallaya sallaya geldiler. O zamana kadar bende siperlere yetişmiş, askerlerimin arasına katılmış oldum. Müftümüz Hoca Nusret Efendi de yanımda idi. Şuraya sıkıştırmak benim için bir borçtur ki, kumanda mes'uliyet mıntıkamda dört tane sarıklı kahraman mevcuttu, biri Bartın Müftüsü Rifat Efendi, biri Zonguldak müftüsü İbrahim efendi, biri de ilmi, fazlı çok üstün olan Beycuma'da müderris Hüseyin efendi ve bizim müftümüz Erzurum meb'usu Nusret Efendi. Bütün bu sarıklı kahramanların harp devam ettiği müddetçe gerek vatana, gerekse kıt'alarımıza yaptıkları büyük hizmetler asla unutulmayacaktır. Bunların hepsi at üstünde bir delikanlı gibi benimle beraber çalıştılar, bana ve askerime taze cesaret ve gayret vererek maneviyatımızı takviye ettiler.

İşte şimdi siperlerin üstünde Nusret Hoca... Askerime emir verdim:

-Bütün mevcudunuzla şiddetle ateş!..

Derin vadiler bu seslerle çınladı, düşman olduğu yerde saplandı kaldı. Şaşırdı. Bir yandan ardı arkası kesilmeyen silâh sesleri, bir yandan da Allah Allah sesleri ortalığa derin bir heybet ve azamet saçıyordu.

Şimdi bir daha kayıt edeyim, bana bir tek silâh ve cephane veren makam olmamıştı.

Bir kısım silâhları Rusya'dan Oflu Ahmet Efendi getirmiş, diğerleri hep benim tarafımdan tedarik edilmişti. Rus, Sırp, İngiliz ve Japon tüfekleriyle Rus makineli tüfekleri ve çeşitli cephanelerimiz vardı. Biz, adeta silahsız harp ediyorduk.

Fakat Allaha güveniyorduk.

-Şiddetli ateş!..

Biraz sonra sağ cenahımızda Yüzbaşı Dadaylı Mehmet Ali Beyin cephanesi tükenmiş olmalı ki Allah Allah diye hücumla kalktığı görüldü. Atımı o istikamete sürdüm ve Sürmeneli Karadeniz taburunu yardımlarına sevk ettim.

Fransızlar geldikleri istikamete, Üzülmez sırtlarında yaptıkları tel örgülere doğru sür'atle çekildiler.

Kumandan muavini Etem Bey, bu hareketin biraz mübalâğa ile Ankara'ya bildirilmesini bana teklif etti.

-Kardeşim Etem bey: Harp rolüne çıkmış değiliz: Vatan kurtuluşundan başka da bir gayemiz yok, bu işi büyütmeden sadece şu telgrafı Ankara'ya çekelim:

"Bir Fransız müfrezesi ileri kara mevzilerimize doğru harekete geçmişse de, yapılan muharebe sonunda geldikleri yerlere geri çekilmeye mecbur edilmişlerdir"

Ertesi günü de Erkânıharbiye bu malûmatı olduğu gibi ajanslara vermiştir.

Eğer biz, dava zaferle sona erdikten sonra, bir takım asker kaçaklarının, bir takım fırsat düşkünlerinin, bir takım

açıkgözlerin ve istiklâl savaşlarını Ankara'nın Yeni Bar, Tabarin Bar ve merkez barlarında öğrenen bazı serserilerin çıkıp ta, bu; iman ve azmimiz sayesinde adeta silâhsız olarak başardığımız mucizevari zaferi kendilerine mal edip onun bütün maddi ve manevi şeref paylarını yağma edeceklerini bilseydik, doğrusu bu kadar saf, bu kadar boş bulunmazdık, belki!...

Yazılarımızı toplarsak, dâhili isyanların bastırılması ve müsellâh [silâhlı] düşmanın ileri geçemeyecek vaziyete sokulması gibi bir muvaffakiyet noktasına gelmiştik. Kendimizin silâh ve cephanesini tedarik ettiğimiz gibi bütün askerimizi fevkalâde giydirmiş ve mızraklı süvarilerimizi de şayanı hayret bir hale getirmiştik.

Garp cephesi kumandanı İsmet Paşanın hassas alâkası bizim vaziyetimizi asla gözden uzak tutmuyordu. Onun metodu kuvvetleri içinden parçalamaktır. İlk tecrübe olarak süvari kıt'amıza Hakkı Bey isminde bir yüzbaşı kumandan göndermek oldu. Garip tesadüftür ki bu Hakkı bey benim hala zademdir ve çok muhterem bir çocuktur. Bedri Paşa henüz o zaman üsteğmen idi bu zatın kumandasına girmek lâzımdı. Burada bir zihniyetten bahsetmek isterim. Milli mücadele kuvvetlerini ve bütün şereflerini kendilerine has ve tahsis etmek isteyen mahut zümre, her türlü hak ve hikmetleri çiğneyerek ve müktesep hakları inkâr ederek, orduyu tanzim ve çeteciliği ilga prensibiyle, bütün kuvvetleri tarumar etmeye başlamışlardı. Bu meyanda üst rütbeli bir süvari zabitanı süvari kıt'alarının başına koyduktan sonra ilk fırsatta benden daha büyük rütbeli bir zati da getirerek, benim azim ve imanım ve feragatim sayesinde meydana gelmiş olan Milli Mücadele'nin en muntazam ve muazzam kıt'asını da ellerine almak isteyeceklerdi.

İsmet Paşa bu metodu herkese tatbik ettiği gibi, bana karşı da şayanı hayret bir surette tatbik etmişti.

Bu sebeple bu yeni kumandanın, akrabam ve arkadaşım olmasına rağmen tayinini kabul etmedim. Fevzi paşa,

Kastamonu'da bulunan hocamız Muhittin Paşadan sonra ve bu hareketin emre itaatsizlik olduğunu bildirdi. Cevabım şu oldu:

Doğrudur. Eğer bu kıt'a hükümet tarafından teşkil edilmiş, silâh ve cephanesi keza onlar tarafından temin edilmiş olup da ben de mensup bir kumandan olsaydım Febiha...[ne ala]

Fakat istiklâl harbinin yıldızı dinecek olan binlerce askeri çalışmalarım ve cesaretim sayesinde kendim toplayıp, kendim techiz ettikten ve hatta Ankara'ya eğer takımı, silâh ve cephane ve binlerce elbise yardımı yaptıktan sonra ezberden verilen emre itaat ederek askerimi dağıtmam. Normal günlerde değil, tarihimizin en müşkül ve karanlık günlerinde yaşıyoruz. Bu vatan onların kadar bizimdir de.

Bunu da, Çerkez Etem'in ki gibi bir isyan tel'akki etmek işlerine gelmedi ve muvakkaten [geçici olarak] susmak zorunda kaldılar. Fakat hazmettiler değil!..

İpsiz Recep ve adamları

• İsmet Paşa ile Anlaşmazlık

Bizim, sadece vatanın kurtuluşunu düşünen ve madde namına bir şantime bile tenezzül etmeyen vakur ve namuskâr mesaimizin ruhumuzda husule getirdiği titizliği hesap katmak lâzımdır. Fakat gerek Ankara ve bilhassa Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa muvaffakiyet ve başarılarımızın temiz ve namuskâr çalışmamızın memleketin en zengin ve en geniş mıntıkasında meydana getirdiği sevgi, teveccüh ve bağlılığı kıskanmaktan kendini alamadı.

Kıt'alarımıza, yeni yeni zabitler tayini suretiyle kaleyi içinden fethetme gayretlerine, her şeyi göze alarak göğüs gerdim? Bunu bir isyan telâkki etmek ve beni de Çerkez Etem'i düşürdükleri çukura düşürmek işlerine gelmedi.

Biz, gençliğimizde ve birinci cihan harbinde öyle kumandanlar, öyle alicenap insanların mahiyetinde çalıştık ki onlar bize feragat ve kahramanlık aşıladılar.

Okuyucularıma bir misal vereyim:

Şimdi Ankara'da Orgeneral bulunan Ali Fuat Erden paşa Hicaz hattında kolordu kumandanı ve bende bu tertemiz ve asil insanın baş yaveri ve zat işleri müdürü bulunuyordum. Harbin üçüncü senesinde ve şubat ayında kolordu karargâhı "Amman" istikametine doğru çekiliyordu. Gars isminde bir istasyona geldiğimiz vakit şimendifer yolunun tahrip edilmiş olduğunu ve dört tarafımızın düşmanla çevrildiğini yani bir kaç yüz kişilik karargâh treninin bir pusuya düştüğünü gördük. Düşman hiç bir gizlemeye ihtiyata lüzum görmeden dört taraftan bizi yaylım ateşine tutmuştu teslim olmaktan başka çare yoktu.

Kahraman arkadaşlarımızın müşterek hizmetleriyle biz bu treni, yol üzerine odunlar sererek cehennemi yaylım ateşlerinin rayları parçaladığı ve başkaldırmak mümkün olmadığı bir şekilde treni yürüttük, birinci muhasara hattını ve Amman'ı sarmış olan ikinci muhasara hattını yararak kurtulduk. Son ve ümitsiz dakikalarını yaşayan Amman'a geldiğimiz vakit bizi heyecan ve göz yaşlarıyla karşıladılar. Büyük ve asil insan Ali Fuat Paşa ordu kumandanına:

-Bu zafer ve mucize, paşa hazretleri senin Cevadın eseridir dedi.

Büyük kumandan Mersinli Cemal Paşa şehlâ gözlerinden damlayan göz yaşları arasında alınımdan beni öptü ve ben o dakikada yüzbaşı oldum. Ordunun en genç yüzbaşı...

Şimdi bu misali örnek ve ölçü tutarak hâdiseleri takip edelim. İsmet Paşa Kastamonu Havalisi Kumandanı Muhiddin Paşaya şöyle bir şifre gönderiyor:

"Halkı çalıştırarak ve asli vazifesinden uzaklaşarak yollar ve mektepler inşasına tevessül eden ve emrindeki kıt'aya dayanarak verilen emirlere itaat etmeyen Bartın ve havalisi kumandan Cevat Rifat Bey'in ileride daha uygunsuz vaziyetler itası [doğuracağı] memul [ihtimal] bulunduğundan mumailiye, kendisine hiçbir şey hissettirmeden mutayyiben [gönlü hoş edilerek] ve muazzazen [ağırlanarak] 'Kastamonu'ya celp ederek ileride melhuz hâdiselere şimdiden mani olunmasını ve keyfiyetin tarafıma bildirilmesini rica ederim"

Bizim ve ordunun birçok güzide kumandanları hocası olan zavallı Muhiddin Paşa, aldığı bu emir ve talimat karşısında oldukça şaşalamıştı. Elinde hiçbir kuvvet yoktu. Hatta Kastamonu'da vazife görmekte olan Refik Şevket İnce'nin riyasetindeki istiklâl mahkemesine beş on atlı muhafız bulup verememişti, ben bu mahkemeye Yüzbaşı Cemal Bey ismindeki arkadaşımın kumandasında otuz mızraklı süvari göndermiş ve askerlerini hep bana sadık insanlardan seçmiştim. Muhiddin

Paşa bunu biliyor ve meseleyi makul ve asil bir şekilde düşünüyordu. Onun karargâhında ve Kastamonu'da da arkadaşlarım vardı. Bu muhafazakâr iyi kalpli paşa bana şöyle bir şifre gönderdi:

“Askeri bir mes’ele hakkında rey ve fikirlerinizden istifade edilmek üzere bir iki gün içinde Kastamonu’ya kadar teşrif etmenizi rica eder, gözlerinizden öperim.”

Bu ifade, Muhiddin Paşa ki muhafazakâr bir askerin ifadesi olamazdı ve esasen askerlikte bu türlü şeyler de tabîi görülemezdi.

Vaziyeti daha evvelinden biliyorum. Şöyle bir cevap verdim:

“Emri devletinizi şimdi aldım, vaziyet malûmi âlileridir. Bin müşkülâtla araya getirip zorluklarla techiz ve teslih [silahlandırmak] ettiğim askerlerim her taraftan, içli dışlı düşmanlarla çevrilmiştir. Zati samileri gibi hepimizin hocası olan bir kumandanın bu acizin reyi ve fikrinden istifadeleri keyfiyetini sadece bir tausiye ve iltifat olarak kabul ediyorum.

Askerlerimizin ve mıntıkamın gaybubetimde [yokluğumda] husule gelecek mesuliyetler ve halleri tekabbül buyurursanız [kabul ederseniz] iki gün sonra yola çıkabilirim...”

Muhiddin Paşa makina başına geldi ve benimle çok mültefit [iltifat ederek] konuştu:

“Sizi çok sever ve takdir ederim, muvaffakiyetinizi iştiriyor iftihar ediyorum, iki gün için Kastamonu’ya kadar gelerseniz sizi görmüş ve görüşmüş olurum. Gözlerinden öperim oğlum.....”

Muvafakat [müsaade] ederek harekete karar verdim. Şunu ilâve edeyim ki kıtalanımızın posta ve telgraf müdürü Hüsnü Bey (İstanbul Paket Postanesi Müdürü) Yüzbaşı Galip Bey (şimdi general) ve sivil posta telgraf müdürü Fevzi Bey delâletleriyle bu mıntıkada dönen bütün dolaplardan haberdar

oluyor ve İsmet Paşa'nın meşhur olan kiskançlık ve kinine karşı ihtiyatlı bulunuyorum.

Bu sırada Bolu'dan nezdime gelen Hamit Şevket Beyden de (milletvekili Avukat Hamit Şevket İnce) birçok malûmat almış bulunuyorum. Artık Kastamonu'ya hareket zaruri idi.

Kastamonu'ya Gidiş

Benim, karargâhım olan Çaycuma'dan Kastamonu'ya hazırlandığım günlerde, garp cephesinde düşmanın bazı hareketleri ve hazırlıkları görölüyordu. İsmet Paşa son derece mühim olan bu harekâta karşı, ne pahasına olursa olsun kuvvetleneceğine basit dedikodular, evham ve hayalât ve ihtiras deryasında yüzmekte ve kim bilir kendisi için neler düşünüyor ve ne entrikalar hazırlıyordu. İşte bu kritik anlarda bizzat açılacaktır kaydıyla Muhiddin Paşa'ya gönderdiği şifre şu idi:

“Bartın ve havalisi kumandanı Cevat Rifat beyin Kastamonu'ya gelip gelmediği, geldiyse kendisinden ne gibi intiba edindiğinizin hemen iş'ar buyurulmasını [haber verilmesini] rica ederim.”

Demek ki beni bu adam adım adım takip ediyor.

Muvaffakiyetlerimizden, namuskârlığımızdan, dürüstlüğü-müzden ve fevkalade cesurane vatan hizmetlerine devam ettiğimizden memnun olacağı yerde bizim her muvaffakiyetimiz onu kuşkulandırıyor.

Bir vatani, muhakkak bir ölümden kurtarmak gibi muazzam ve mes'uliyetli bir vazifede bile her şeyi ikinci plana bırakarak kendi fani mevcudiyetimiz ve ihtiraslarımızla uğraşmak kadar küçüklük tasavvur edemem.

Beni, şu köhne ve bayağı planlarla ve tuzaklarla aldatıp da kuvvetlerimden ayırmak ve yalan ve riyalarıyla bir köşeye çekmek, gerçi bu adamları benim ilka ettiğim [verdiğim] endişe ve korkulardan azade kılsa bile vatan ve memleket namına nasıl bir tehlike teşkil edeceğini ve nasıl bir boşluk husule getireceğini bunlar düşünmüyorlardı bile...

Tarihe epeyce not ettirebiliriz ki, kendilerine hiç yoktan büyük payeler veren ve Milli Mücadelenin kan ve ateşten örölmüş bütün şan ve şeref hilatlerini [elbiselerini] yalnız kendilerine inhisar ettiren [alan] bu adam ve onun etrafı sadece kendi istikbal ve ihtiraslarını düşünmekte idiler. Bunu ve bu adamı çok iyi bildiğim için ben de son derece ihtiyatlı ve tetikte bulunuyordum.

Bu sebeple Kastamonu'ya giderken her şeyden evvel emniyet ettiğim bir iki arkadaşımı, sivil giydirilmiş silâhlı ve çok kuvvetli insanlarla gizlice Kastamonu'ya gönderdim. Orada istiklâl mahkemesi muhafızı olarak bulunan mızraklı süvarilerimizin bütün mevcutlarıyla beni iki saat mesafeden karşılamalarını söyledim.

Yanıma; Safranbolulu meşhur eşkıya İğri Ahmet çetesinde çalışmış gözü pek ve cesur insanlardan mürekkep [oluşan] seksen Türk ve millî elbiselerini giyinmiş yirmi beş Cezayirli ve Tunuslu askerlerle, on kadar millî elbise Hintli Müslüman askeri de aldım. Bunları bombalarla takviye ederek gayet canlı ve çevik atlar üzerinde yola çıktım. Yanıma, o zaman bizde misafir bulunan Hamit Şevket Beyi (milletvekili, Avukat) de aldım. Safranbolu ve Araç üzerinden yola çıktım. Benim muhafız kıt'am içinde nefer elbisesi giymiş mülâzım Hilmi ve Haydar efendiler gibi yakın ve fedakâr dostlarım da vardı. Onlara kat'i olarak şu gizli talimatı verdim:

"Arkadaşlarım; meçhul bir maksatla Kastamonu'ya gidiyoruz, sebebini pek iyi bilmiyoruz. Fakat bunun, şimdiye kadar şahit olduğumuz örneklere göre bir tuzak olması çok muhtemeldir. Biliyorsunuz ki biz yalnız vatan işiyle meşgulüz. Gençliğimizi, istikbalimizi her şeyi feda ettik. Hepiniz şahitsiniz ki, elimizde büyük fırsatlar ve hudutsuz salahiyetler vardır. Hiç birini lehimize kullanmaya tenezzül etmedik, milyonları şu gördüğünüz yamalı pabuçla teptik. Fakat çeşit ihtiraslar, entrikalar türlü çirkin şekillerde tecelli edebilir"

İşte o zaman, abdal gibi acz içinde, elimiz kolumuz bağlı olarak bir kahbeliğe kurban gitmeyelim. Ben işaret verinceye kadar, atların kolanlarını gevşetmeyiniz. Eğer içinde bunun akıbetine tahammül edemeyecek arkadaşlar varsa onları serbest bırakıyorum.

Bütün arkadaşlar hep bir ağızdan:

-Beraber gideceğiz, icap ederse beraber öleceğiz.

diye bağırıldılar. Gözlerim yaşardı.

Allah deyip yola çıktık.

Kastamonu'ya gelmeden, 20 kilometre kadar mesafede otuz kişilik mızraklı süvarilerim de beni karşıladılar ve bana iltihak ettiler [katıldılar].

Muhib [azametli] ve kuvvetli bir şekilde ilerledik ve dörtmül Kastamonu sokaklarından içeri girdik. Halk, birbirlerini iterek caddeleri doldurmuş yüksek sesle bizi alkışlıyor ve “yaşa” diye bağırıyordu.

Atlarının nallarından kıvılcımlar çıkarak ilerliyoruz. Halkın heyecanı son derecede idi...

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Halkın çok heyecanlı tezahürleri ve yaşa sesleri içinde Muhiddin Paşa karargâhına geldim. Süratli, tempo ile yürüyen süvarilerimiz nal şakırtıları heybetimizi artırıyordu. Tunuslu ve Cezayirli Müslüman din kardeşlerimizin pelerinleri rüzgârdan kabarıyor ve Hint Müslümanlarının sarkıları müfrezeye büyük bir revnak [parlaklık] veriyordu ve bunlar arasında tunç renkli, dimdik, heykel gibi Türk süvarisi daimi vakar ve sükûnetiyle kendini gösteriyordu. Dört nala yakın süratli giden bu şeref kıt'ası karargâhın bahçesine girince kolumu kaldırıp indirdim. Bütün bir kıt'a mihlanmış gibi olduğu yerde takılı kaldı. Bu heybetli manzarayı gören hocamız ve hassas kumandan Muhiddin Paşa yerinde duramadı, yanında Topçu Mülâzım Yaşar ve oğulları Ziya ve Nurettin Beylerle birlikte aşağıya indi ve boynuma sarılarak alımdan öptü.

İsmet Paşa'nın çektiği bütün şifrelerden ve çevirdiği bütün dolaplardan noktası noktasına haberdarım. Bu karargâhtaki arkadaşlarımla benim müfrezemin posta ve telgraf müdürü Hüsnü Beyin (şimdi İstanbul Paket Postahanesi müdürüdür) himmetleriyle [yardımlarıyla] telgraf hatlarının hepsine hâkimdik. İsmet Paşa'yı bu memlekette kimse benim kadar tanımaz. Birinci Dünya Harbi'nin sonlarına doğru ben Suriye ve Garbi Arabistan Umum Kumandanlığı Erkânıharbiye İkinci Şube Müdürü iken bu zatı adım adım takip etmiş ve ondan daima endişe ve üzüntü duymuştum. Anadolu harekâtına zorla ve ısrarla getirilen bu adam, esasen millî mücadelenin zaferine inanmamış ve bunu bir macera diye vasıflandırmıştı. Küşat Paşasının Fındıklı'daki Meclisi Mebusan muhafız kumandanlığı odasında silahlı ve millî bir kıyâmı:

-Belâhettir [ahmaklık] bu!

diye karşılıadığı ve bangır bangır bağırdığını duymayan bilmeyen yoktur.

şimdi bu tip bir adamla bütün gençliğini ve istikbalini çığnemiş ve millî mücadelede hiçbir menfaat ve kazanç beklemeden vatan aşkıyla çalışmış ve muvaffak olmuş insanlar arasındaki tabii rekabet ve kıskançlık hiçbir zaman gözden uzak tutulamazdı.

İnsanın aklına şu gelebilir: Koskoca bir garp cephesi başkumandanı küçük rütbeli ve çocuk yaşında çalışkan ve muvaffak olmuş genç bir zabiti kıskanır mı?

Evet, İsmet paşa kıskanır!

Biz, Mersinli Cemal paşa gibi anadan doğma büyük insan olarak yaratılmış büyük kahramanların mayetinden [yanında] yetiştik. Onlar, kendilerinden küçük rütbeli insanların muvaffakiyetlerini kıskanmak şöyle dursun en hurda hikmetleri bile mübalağa ile mkâfatlandırırılar, insan yetiştirirlerdi. İsmet Paşa, bu tertipten değildir. O, yalnız beni değil **(Milli mücadelede vazifelerinde muvaffak olmuş ne kadar vatanperver insan varsa hepsini mahvetmek, şereflerini imha etmek, hüviyetlerini lekelemek ve bütün hizmetleri inkâr etmek bakımından eşi ve menendi [benzeri] olmayan bir adamdır)...**⁴³

Muhiddin Paşa askerimdeki fevkalâde intizam ve mkemmeliyetten çok mütehassis oldu.

“Doğrusu, bu kadar mükemmeli ve disiplinli bir kıt’ayı tasavvur bile etmezdim”

diye hislerini açđa vurdu. Odasına çıktık. Aradan yarım saat geçmişti ki Zonguldak Mutasarrıfı Nüsret Bey, biri Garp Cephesi Kumandanlığı’na, biri de Muhiddin Paşa’ya olmak üzere gayet mühim ve mstaceldir [acildir] kaydıyla şu telgrafı çekmişti:

⁴³ Vurgu müellif tarafından yapılmıştır.

“Havali kumandanı Cevat Rifat Bey’in şu mühim ve karışık günlerde mintikamızdan uzaklaşması burada mahsus bir aksülamel husule getirmiştir. Senelerden beri temin edilemeyen asayiş mükemmel bir hale sokan, Fransız işgal kuvvetlerini mefluç [felç olmuş] bir hale getiren mumaileyhin yerine şayet başka bir kumandan gönderilecek olursa bunun mevcut kuvvetlerin dağılması ve vaziyetin büsbütün berbat bir hale gelmesinden ve netayici vahime [kötü sonuçlar] zuhurundan başka bir işe yaramayacağını ehemmiyetle nazarı dikkate alınmasını bilhassa istirham ederim, mumaileyhin mümkün olduğu kadar sür’atle vazife başına iadesinin menfaati memleket icabı olduğu maruzdur”

Bu telgraf geldiği gün İsmet Paşanın askerlikteki noksan bilgisi ve muharebeye olan kabiliyetsizliği çok acı ve pahalı tecrübelerle sabit olmuş bir hakikat olduğundan, vaziyet çok nazik ve karanlık görülüyordu. Nitekim, bu gün ismi ve propagandası göklere çıkan Birinci İnönü Meydan Muharebesi’nin birinci safhası İsmet Paşanın geri çekilmesi ve ric’atı, ikinci safhası da tayyareci Bolulu Saim Bey (şimdi albay) ile dördüncü fırkanın kahraman kumandanı şehid Nazım Beyin müşterek himmetleriyle zafer ve muvaffakiyete tahammül etmiştir. İsim ve şeref ise İsmet Paşa’nın olmuştur.

İşte böyle tehlikeli ve kritik bir günün gecesini, Kastamonu’nun dere kenarındaki en iyi otelinde geçirdim ve Muhiddin Paşanın şerefimize çektiği ziyafette bulundum.

Otelin kapısına ihtiram [saygı] nöbetçileri dikmiştim. Büyük kumandanlara mahsus olan bu hareketi, bir gösteriştense ziyade bir ihtiyat tedbiri olarak yaptırdım ve kendimi kırk senedir görmeye alıştığımız kahbe ve kancık suikastlara karşı korudum.

Süvarilerimin de üçte birinin daima hazır ve hayvanların kolanları sıkılmış bir halde işarete hazır, tetikte beklemelerini emrettim ve öylece elbiselerimle ve çizmelerimle yatağa uzanıp yattım.

Ankara Yollarında

İnönü, bükemediği kolu öpmesini bilen bir adamdır. Fakat aldanmağa gelmez.

İlk fırsatta insanın hanümanını [ocağını] söndürür ve küllerini havaya savurur.

Şehit Nazım Bey, vaziyeti kurtarıncaya kadar Birinci İnönü Muharebesi'ne yüz geri edip de vaziyet vahamet peyda edince, benim hemen vazifemin başına dönmekliğimdeki ehemmiyeti kavradı ve ben de Kastamonu'dan ayrıldım, karargâhımın bulunduğu Çaycuma'ya geldim.

Bu vaziyet, İnönü'nün iki sadık adamı olan Bartın Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Kemal ile Zonguldak Jandarma Kumandanı Binbaşı (şimdi general) Remzi'nin akıllarını başlarından aldı. Bu iki insan, vatanın inkıraz ve ölüm uçurumunun ta kenarlarına geldiğinden bihaber sadece efendilerine hizmet ederek mevki ve rütbe kazanmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Her ikisine de göz açtırmıyor, her ikisini de şiddetli bir disiplin altında bulunduruyordum. Garip bir tesadüf, karargâhıma avdet eder etmez her ikisinden birer mektup aldım.

Şöyle diyorlardı:

“Azimkâr ve kahraman kumandanımızın avdet buyurmalarından duyduğumuz saadet sonsuz ve emsalsizdir. Zekâ ve kudretinize karşı hissettiğimiz hayranlık namütenahidir [sonsuzdur].”

Bu kadar parlak cümlelerin arkasında en kanlı hançer ve zehirler gizli idi. Her iki adamın aynı zamanda aynı şey duyması

ve aynı saatte bana bildirmelerindeki mânâyı tamamen kavırıyor ve onlara karşı müteyakkız [uyanık] davranıyordum.

İnönü Meydan Savaşı, Allah'ın lütfuyla zaferle sona erince İsmet Paşa'nın intikam makinası işlemeye başladı. Garp Cephesi'nin içine düştüğü müşkülâtı ileri sürerek benden Ankara'nın takviyesi için bir yardım istediler. Binbaşı Murat Kaptan kumandasında bin beş yüz kişilik gayet muntazam bir kıt'ayı 337 [1921] senesi Mayıs ayının başında Ankara'ya gönderdim. İki yüz mevcutlu mızraklı bir süvari kıt'asıyla, makinalı tüfek ve alay bandosunu da bunlara ilâve ettim. İsmet Paşanın iki maksadı vardı: Mühim olanı benim kuvvetlerimi birer birer elimden alarak vakti münasibinde kârımızı itmam [işimizi bitirmek] ve vücudumuzu ortadan kaldırmak. İkincisi de çeteciliği lağv etmek ve muntazam ordu kurmak bahanesiyle, kendisini zorla, sürükleye sürükleye Millî Mücadele hudutlarına götüren kahramanların kâffesini [hepsini] imha etmek.

Askerlerim Ankara'da Millet Meclisi önünden geçerken içtima halinde bulunan bütün milletvekilleri mızıkâ seslerine koşarak balkonlardan askerlerimi hayret ve takdirlerle alkışladılar. O zaman kıt'alarda davul bile yokken, Recep Peker ve Kâzım Özalp'ın normal devrelerinde bile görülmemiş bir mükemmeliyet ve disiplin içinde geçen askerler bir çete olmayıp muasır orduların hepsinden üstün bir intizam ve techizat içinde idiler.

Kumandanın bana bildirdiğine göre:

Birçok meb'uslar bu hal karşısında; bu millet ölmez diye göz yaşları içinde arkadaşlarımızı alkışlıyorlardı. Bu da, İsmet Paşa'nın bize izafe ettiği çetecilik iftirasının yalan olduğunu gösteriyordu.

Az bir zaman geçti ve Mayıs ayının sonlarına geldik. İsmet Paşa Erkânıharbiye vasıtasıyla Fransızların karşısına küçük bir müfreze bırakarak bütün mevcudumla Ankara'ya gelmekliğimi ve orada bana iktidar ve ehliyetimle mütenasip vazife

verileceğini bildirdi. Artık etrafımızı çeviren suikast çemberinin gittikçe daraldığını hissediyordum. Eğer ben bu vatanın halis bir evlâdı ve vatanperver ve asil, bin beş yüz yıllık bir Hun Türkünün torunu olmasaydım ve vatana olan aşkım hattenezun [fazla] olmasaydı, evet aziz okuyucum emin ol ki, İsmet Paşa'nın taç ve tahtını başına geçirirdim. Ah bu vatan, ah bu vatan sevgisi!

İki bin piyade, iki yüz süvari ve bir miktar yardımcı asker olarak Ankara yollarını tuttum, şahsi muhafız olarak elli Sürmeneli Karadeniz çocuğu, on Hintli Müslüman, yirmi Cezayirli ve Tunuslu Müslüman ve yüz kadar da dağ deviren seçme ve güvendiğim kahramanları yanıma aldım.

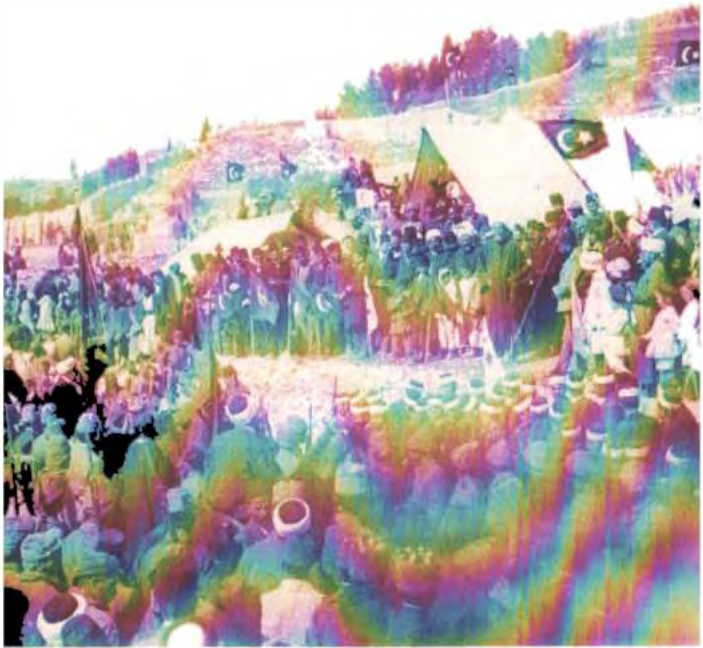
Benim Ankara'ya gelişim bir fırtına kopardı. Gördüler ki öyle enayi gibi yok yere ve budalaca faka basacak cinsten değildim. O zaman Ankara'da mesken buhranı müthişti. Bize Taşhan'da bir oda ayırmışlardı. Kabul etmedim ve yangın yerlerinde çadır kurdum. Benim saffet ve samimiyetime, vatana olan aşkıma ve cür'et ve cesarettime bağlı Türk oğlu Türk Anadolu çocukları etrafımda pervaneler gibi dolaşıyorlardı.

Bütün Türk milletine bir hakikat ifşa etmek zorundayım:

O zaman Erkânıharbiyei Umumiye Harekât Şubesi Reisi ve Umum Reis Vekili Kaymakam Salih Bey (Orgeneral Salih Omurtak) bana Ankara'ya celbimin, vücudumun kahbece imhası için olduğunu söyledi. Bu mert ve asil askerden bunu da öğrendikten sonra teyakkuzum [dikkatim] arttı. Memlekete yaptığımız bunca fedakârlık, gösterdiğimiz emsalsiz, evet emsalsiz muvaffakiyetler ve halkın çılgınca sevgisini kazanmaklığım, İsmet Efendinin kıskançlığını tahrir etmişti. Onun asaleti, vatan hizmetkârlarına böyle mukabeleyi emrediyordu. Beni de muhakkak Çerkez Etem vaziyetine düşürecek ve sonra da tarihe bunca hizmetlerden sonra vatan haini diye kayıt ettirecekti.

Allah bu haris ve kindar adama fırsat vermedi ve beni korudu.

Gelecek yazımda nankörlüğün, kahpeliğin ve asaletsizliğin oynadığı bütün çirkin numaralarla yazımı bitireceğim.

Garp Cephesi'nde

İsmet Paşa, benim Ankara'ya gelişimi, kuvvetimi ve askerlerimdeki fevkalade intizam ve disiplini görünce, bana cepheden saldırmanın imk nsızlığını anladı. Ve bir askere yakışmayan tarzda vücudumuzun ortadan kaldırılması lüzumuna karar verdi. şimdi Orgeneral olan muhterem Salih Omurtak'tan başka, Aksaray meb'usu Neşet Beyle birlikte ziyaretine gittiğimiz Hariciye Vekili Muhtar Bey de bana bu keyfiyeti mümkün olduğu kadar açıkça ifşa ettiler. Kastamonu'dan tanıdığım, Türkleri hiç sevmeyen Yüzbaşı Hamdi Efendi isminde bir Arnavut da o zaman Ankara'da inzibat zabiti olmuştu. (şimdi Albaydır) O da gayet kaba ve asaletsiz bir tarzda bunu ağzından kaçırmıştır. Gayet tetikteydim. Vaziyetin inkişafına intizar ediyorum [bekliyorum]. İlk al metler belirdi. Bize gayet mühim bir vazife verileceğinden Ankara'da kalmaklığım ve askerimizin, cephenin ziyadesiyle sıkışık olmasından ötürü hemen garp cephesi kumandanlığı emrine hareket etmesi bildirildi. Kendi emrime yüz atlı ayrıarak askerimi trenle cepheye sevk ettim. Hareket sırasında zabitler ve askerler tarafından yapılan tezahürat tabii gözden kaçmamış ve İsmet Paşanın hudutsuz kin ve hislerini tahrik etmişti.

Ben Ankara'da yalnız kalınca meydan da boş kalmış ve karımızı itham [işimizi bitirmek] için muhterislerin eline fırsat geçmişti. Bu sebeple iki günden fazla durmayarak, bir gece yarısı bana sadık s varilerim ve beni babaları gibi seven seçme askerlerimle Ankara'yı terk ederek Sivrihisar'a geldim. Bartın'daki Kaymakam arkadaşımız Hüsnü Bey bu kazanın kaymakamı idi. Ona misafir oldum ve bağlarda bir evde ihtiyatlı olarak yerleştim. şşte bu sırada idi ki: cepheden a  ve biila  dört

gün dört gece yürüyerek Sivrihisar'ın Atlas Köyünde karısı ve çocukları önünde kurşuna dizilmek üzere gönderilen askere tesadüf ettim. Karısı, anası, ihtiyar babası ve biri kundakta üç çocuğu önünde kurşuna dizdirmek gibi bir cinayet cihan tarihinde yalnız İsmet Paşa denilen insanın emriyle yapılmıştır.

Eskişehir'deyim. Cephede telâşlı hareketler var. Askeri kabiliyeti sıfırdan aşağı olan garp cephesi kumandanının, kıt'aatı tekrar İnönü istikametine yıktığını ve birçok kıt'aların şimalden cenuba ve cenuptan şimale hareket halinde olduklarını görüyorduk. Yanımda bulunan meşhur avukat, mebus Hamit Şevket İnce'ye;

-Ordumuz bu gidişle büyük bir tehlike içindedir ve mağlubiyet muhakkaktır.

dedim.

-Sen İsmet Paşa kadar bu işten anlar mısın? O büyük asker senin kadar bu işi takdir etmez mi?

-Azizim aldanıyorsun. Onun askerliği ve cesaretinin hiç olduğunu biz dört harp senesinde Arabistan'da gözlerimizle gördük. Ben ise, tam manasıyla askerim, hem de iyi bir asker...

Bir çift dudak büküldü. Cephe de söküldü ve âni bir ric'at [geri çekilme] başladı.

Hemen askerimin başına koştum ve kıt'alarımı yeni kumandan tayin edilen eski Ayıntap [Antep] mebusu Nurettin Beye emir verdim:

Askerler benim kumandamdır. Cephenin ric'atini [geri çekilme] himaye edeceksiniz. İcap ederse son nefere kadar burada ölecek, fakat düşmanın kollarını sallayarak çekilmekte olan ordumuzun ric'at hatlarını kesmesine müsaade etmeyeceğiz.

Evet, tarihe ve millete hitap ediyorum. Başta kahraman arkadaşım Binbaşım Murat Kaptan olmak üzere birçok güzide zabıt ve askerimizi Gaza meydanında şehit olarak bıraktık ve

İsmet Beyin büyük hatasının bir facia ile sona ermesine mani olduk. Ağır ağır askerimle birlikte çekildik ve büyük felâketi önledik. Sıhhiye reisi kaymakam Haşım Bey'le, (eğer yanılmıyorsam asabiye mütehassısı Doktor Faik Muhiddin Bey), bana İsmet Paşanın kıskançlığından siyanet [korunmak] için fevkalâde yorgunluğumdan dolayı iki ay tebdil hava [hava değişimi] ile Bartın'a gitmekliğim için bir rapor verdiler. Ve bana tavsiye ettiler: "Bu kıskanç adam seni büsbütün mahveder. Memleket için lâzımsın. Hemen buradan uzaklaş. Yanıma aldığım atlılarla Sarıköy, Mihalicçık ve Nallıhan'ı bir günde, Mudurnu ve Bolu'yu da bir günde kat ederek üç konakta Bartın'a geldik. O havali ziyadesiyle sarsılmış bulunuyordu. Zonguldak telaş ve heyecan içindeydi. Yunan donanması Ereğli'yi bombardıman ediyordu. Zonguldak'ta Mehmet Gıyasettin Bey isminde vefakâr bir yüzbaşının kumandasında iki yüz küsur kadar askerim vardı, beni oraya davet ettiler ve Temmuzun yirmi beşinci günü gittim. Görülmemiş bir tezahüratla karşılandım. Heyecan o derece ileri idi ki attan indiğim vakit Ragib Bey (Gedikli Zonguldak Milletvekili Ragib Özdemiroğlu) halka:

-İşte kumandanımız... Artık merak edilecek bir şey yoktur.! "Mustafa Kemal Değil, (Bu tabir aynen kendisinindir. Ve Polis Müdürü Kemal Beyle binlerce insan önünde söylenmiştir.) Bizi bu genç kumandan koruyacaktır.

Mutasarrıf Asım Bey (Tekel İdaresi'nde neşriyat müdürü) in ziyaretine gittik, daha selâmlaşmadan evvel:

-Aman beyim siz bir Fatih gibi karşılandınız... Bu ne haldir? dedi.

-Bu: Milletimizin kadirşinaslığı ve necabetinin [asaletinin] bir tezahürüdür beyefendi...

Diye cevap verdim. Ve çok oturmadan, uzaklaştım. Geceyi Doktor Dünyas'ın 63 numaralı ocağındaki muhteşem köşkünde

geçirdim. Ve ertesi günü Bartın'a valide ve kardeşlerimin yanına döndüm.

Mutasarrıf Asım ve Jandarma kumandanı Remzi hemen Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'ya jurnalleri [şikâyetleri] yağdırdılar. Yalan ve mübalağalarla... O sırada İstanbul gazeteleri ve ezcümle *Tevhid* ve *İleri* büyük boyda resimlerini koyarak; "Karadeniz sahilleri bu kumandan sayesinde emindir."⁴⁴ diye yazarak İsmet Paşayı bütün bütün çileden çıkardılar.

O İsmet Paşa ki, hiçbir fazilet ve muvaffakiyeti hazmedemez, kendinden başka sahnede kimseyi görmeye tahammül edemezdi. Oynayacağı feci oyunu anlatarak gelecek yazımda heyecan içinde bu hikâyeyi bitiriyorum.

⁴⁴ Cevat Rifat Bey'in Milli Mücadele faaliyetlerini konu edinen bir gazete haberi için bkz: Belge 18.

Komplo

Temmuzun otuz birinci günü. Garp Cephesi'nin tamamen Sakarya gerisine çekildiği ve İsmet Paşa'nın canını kurtardığı gün... Sabahın erken saatlerinden gecenin ortalarına doğru Bartın ve Zonguldak telgrafhaneleri durmadan işledi.

Birinde Bartın Askerlik Şube Reisi Kemal, diğerinde Zonguldak Mutasarrıfı Asım ve Jandarma Binbaşı Remzi efendiler... İnsan hayalinin bütün ibda [yaratma] kabiliyeti ve vicdanların tam genişliği ile yalan ve tezvirler İsmet paşanın duymaz kulaklarını doldurdu. Mutasarrıf Asım, burada bir fatih gibi karşılanan Karadeniz'in cenup sahillerinden Kastamonu'ya kadar olan mıntıkada fevkalâde sevilen Cevat Rifat Beyin, memlekete bir gaile [bela] açması melhuz olduğu [düşünüldüğü] ve tedbir alınmazsa bilâhare telâfi edilemeyecek vahim akıbetler de doğabileceğini İsmet paşaya bildiriyorlardı. Binbaşı Kemâl de bütün bu yalanlara şaheser bir parça ilave etti:

“Bir Rus gemisi mumaleyhi almak için Bartın boğazı önlerinde bekliyor”

Bu kuyruklu yalanı Bartın Liman Reisi Muammer Bey;

“böyle bir şey yoktur ve hayal mahsulüdür”

diye tekzip etmesine rağmen asaletli İsmet Paşa son ve kat'i emrini verdi:

“Hayyen [canlı] veya meyten [ölü] yakalanarak karargâha igzamı [gönderilmesi]”

Yani ölü veya diri tutulup bu sönmez kin ve sonsuz ihtiras sahibinin huzuruna gidecek ve şayet yaşıyorsak orada kahbece ve yalan ve iftiralarla yok edileceğiz...

Gece Bartın'da validemin evindeyim. Bu memleketin temiz ve asil çocukları bir benim, harekâtıma fedakârlığıma, cesaretime, tok gözlülüğüme ve taşkın vatanperverliğime bir de bu asaletsiz insanların harekâtına ve kıskançlığına bakıyor ve onlardan nefret ediyordu. Çaycuma Posta ve Telgraf Müdür Fevzi Bey bütün bu olup bitenleri bana bildiriyordu. Evde tetikte ve ihtiyatlı bulunuyordum Benim emrimde olan ve benden gördüğü mertçe ve efendice muameleye karşı namertce hareket eden Kemal eve bir mektup gönderdi. Kendisi gelmeye cesaret etmedi. Şayet gelseydi yer solucanı gibi olan bu adamı hiddetle bir yumrukla yere sermek mümkün olur fakat iş büsbütün karıştı. Gece yarısı evime gönderdiği mektupta, hümitsizce şöyle diyordu:

"Aldığım emir üzerine, hemen şimdi askerlik şubesine geliniz"

Yağma yok bu kadar budalaca teslim olmak ve namertce yok edilmek işime gelemezdi. Hemen valide ve kardeşlerime, onların tereddüt, şaşkınlık ve yasları içinde veda ederek Bartın hanlarında bulunan süvarilerimi alarak Filyos'un şimalindeki sırtlara çekildim ve neticenin inkişafını bekledim. İşte size hiç yoktan bir Çerkez Etem hadisesi daha... Bu gibi hadiseleri icad ve masumları tarih önünde bednam ederek [kötü tanıtarak] bundan kendisine şeref hisseleri çıkarıp öğünmek, bu gün İnönü dediğimiz adamın başlıca husumetlerindendir.

Bu vaziyet karşısında...

Şimdi jandarma generali olan Remzi hemen emrindeki bütün jandarmaları toplayarak benim üzerime göndermek için onlara yemin teklif etmiş, askerlikte ve tarihte misli görülmemiş bir hadise... Fakat ne gariptir ki asırlardan beri her şeyden

mahrum bıraktığımız, malını ve hattâ şerefini bile yağma ettiğimiz, okumak, yazmaktan, mahrum Anadolu çocukları:

“Ne münasebet efendim, yüz seneden beri temin edilemeyen asayiş bu genç kumandan bir anda tesis etti. Memlekete dirlik, düzenlik geldi. Düşman bu adamın sayesinde bir adım ileri gidemedi. Dâhili ihtilalleri söndürdü, vatana büyük hizmet etti. Ona silâh çekemezük, silah atamazuk...”

Jandarma Remzi deliye dönmüş bir halde İsmetten yardım istedi. Kelin merhemi olsa başına sürer.

Zonguldak'ta Mehmet Gıyasettin Bey ismindeki asil yüzbaşı arkadaşımın emrindeki iki yüz piyade, biz kumandanımıza ateş açamayız diye diretiler.

Mecliste, Erzurum meb'usu Hoca Nüsret Efendi, Bartın müftüsü Rifat efendi, Zonguldak müftüsü İbrahim efendi ve Beycuma'da Müderris Hüseyin Efendiler gibi Müslümanlığın birer parlak yıldızı ve ahlâk ve faziletin timsali olan zevat hep birden ayaklanarak Mustafa Kemal Paşa nezdinde teşebbüslere giriştiler. Bu sırada; cephe bozgunluğundan dolayı Bolu ve Safranbolu ormanlarına çekilmiş olan binlerce silâhlı asker de mümessillerini bana dağa göndererek hep birden bir harekete geçilerek bu zikzak vaziyete son çekilmesini teklif ettiler.

“Vatan davası, hepimizin hayat ve istikbalinden daha mühimdir. Şahısların ihtirası ve kötülüklerinin cezasını biz çekelim, fakat vatana yüklemeyelim”

diye cevap verdim.

Yanımdaki askerlere, yüzlerce silâhlı Türk daha katılarak Filyos sırtları bir cephe vaziyetine girdi. Abaza Sabit ve Muhtar Hüseyin isimlerindeki şahıslara talimat vererek Çaycuma'da Askerlik Şube Reisi Yusuf Kenan Beye gönderdim. Bu zatı da milletin tanınmasını isterim, mertlik, askerlik ve kahramanlığın insan şekline girmiş bir numunesidir bu zat...

Dedim ki:

“Hiç yoktan böyle bir hâdisе çıkaran insanlara ihtar olunur.

Namussuzluklarını en kısa bir zamanda tamir etsinler ve kahbeliğinden içtinab ederek [kaçınarak] hakikatı İsmet Paşa'ya değil, Mustafa Kemal Paşa'ya bildirerek talimat alsınlar. Aksi takdirde, tevellüd edecek [doğacak] bütün mes'uliyetler onlara düşer...”

Bu arada Yusuf Kenan Bey doğrudan doğruya, Kastamonu'daki Muhiddin Paşaya ve Ankara'da Mustafa Kemal paşaya makine başında şunları bildirdi:

“Gözlerimizin önünde, faik düşmana karşı cephe tutan ve Millî Mücadelenin en ağır vazifelerini şayanı hayret bir kabiliyet ve cesaretle ifa eden ve son derece namuskârane ve fedakârane hizmet ettiğini gördüğümüz havali kumandanı Cevat Rifat Beye karşı yapılan suikast ve harekâtın çok kötü neticeler doğurabileceğini ve bundan mutasarrıf Asım, binbaşı Remzi ve Kemal efendilerin mes'ul olduğu ve eğer müsaade edilirse Cevat Rifat Bey'e teminat vererek hâdiseyi bertaraf edeceğini” yazdı.

Mustafa Kemal Paşa, kendisine salahiyet ve teminat verdi. Üç gün sonra, tıpkı düşman hatlarına yapıldığı gibi elinde beyaz bayrakla nezdime geldi. Bu civanmert askeri iyi karşıladım. Ona inanır ve hürmet ederdim. Askerlerimi topladım ve balta girmemiş, insan geçmemiş ormanlardan gece yarısı Kastamonu'ya hareket ettim. Benim bu ani gaybubetimi [yokluğumu] gören Binbaşı Kemal, tam bir emniyet ve itimat içinde re'sen [doğrudan] İsmet Paşa'ya şu telgrafi çekti:

“Cevat Rifat, bir Rus harp gemisine binerek kaçmıştır”

Benim Kastamonu'ya muvasalatım, bunların ne kadar alçak ve yalancı olduklarını da gün gibi ortaya koydu. Muhiddin Paşa'ya misafir oldum. Bir müddet sonra Malta'da esir bulunanlarla birlikte büyük kahraman ve istiklâl savaşının bânisi [kurucusu] Mersinli Cemal Paşa da İnebolu'ya geldiler ve İsmet

Paşa'ya cephe alarak beni müdafaa ettiler. Bu hadise de böylece tarihe karıştı...

Yazılarımı hayatımdan ve tarihten aldığım bir mukayese ile bitiriyorum:

- Edirne muhasarasında 26 teşrinievvel harekâtında, sevki talih ve naçiz fedakârlığımla Edirne'nin sükûtunu önlemek ve Bulgarların 12. Numune Alay'ını son neferine kadar kılıçtan geçirmek bize nasib ve müyesser oldu. Kale teslim olduğu 12 şubat 1912 günü emrimdeki 11. Numune Taburu ile tek başıma saatlerce harbe devam ederek, ellerinden bir imza almadan düşmanı şehre sokmadım. Bütün Edirne'de destan olan bu hâdiseler ne yazık ve ne ibret verici şeydir ki düşman Bulgarlar tarafından mükâfatlandırıldı.

Sofya'ya geldiğimiz zaman, kumandan General Şüpfen beni yanına çağırarak:

"Geçmiş olsun kahraman asker! Ciddin Türk imişsin, bir alayımızı kılıçtan geçirdin ve tek başına bizimle harp ettin. Düşmanlık başka, kahramanlık başkadır.

Padişahımızın misafirisin! Her arzu ve her emrin yapılacaktır. İstedğin gibi gezer, istirahat edersin. Biz, kahramanları severiz."

dedi ve alınımdan öptü. İstasyonda vesait bekleyen yüzlerce Türk zabiti bu manzarayı hayretle temaşa ediyorlardı.

Kılıncımı ve tabancamı almadılar. Ve tasavvurumun fevkinde bana hürmet ettiler...

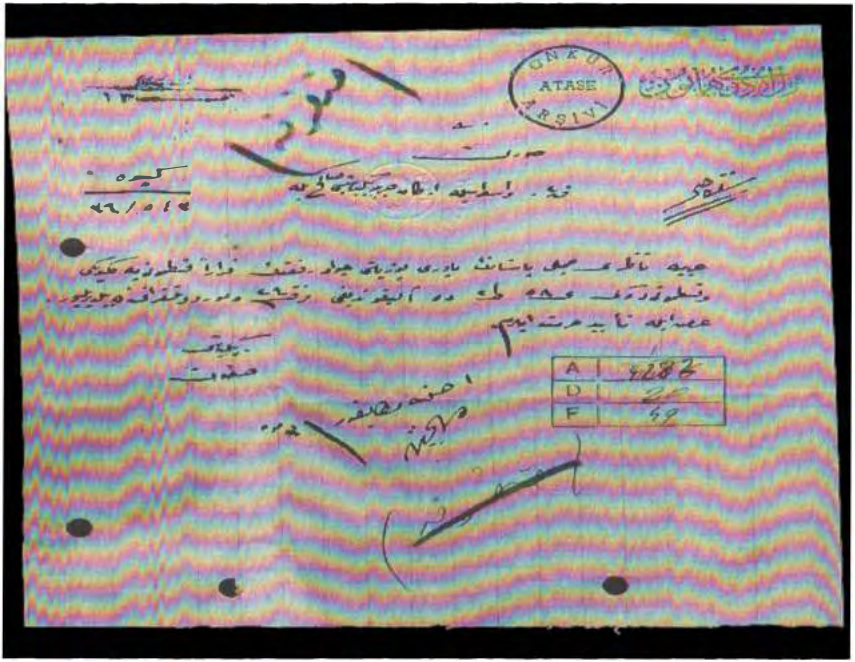
Bu misal karşısında: (HÜKMÜ)

Bir, düşmanın bu hareketine bir de, İsmet Paşa'nın kahramanlık telâkkisine bakarak tarih ve okuyucularım versinler...

BELGELER

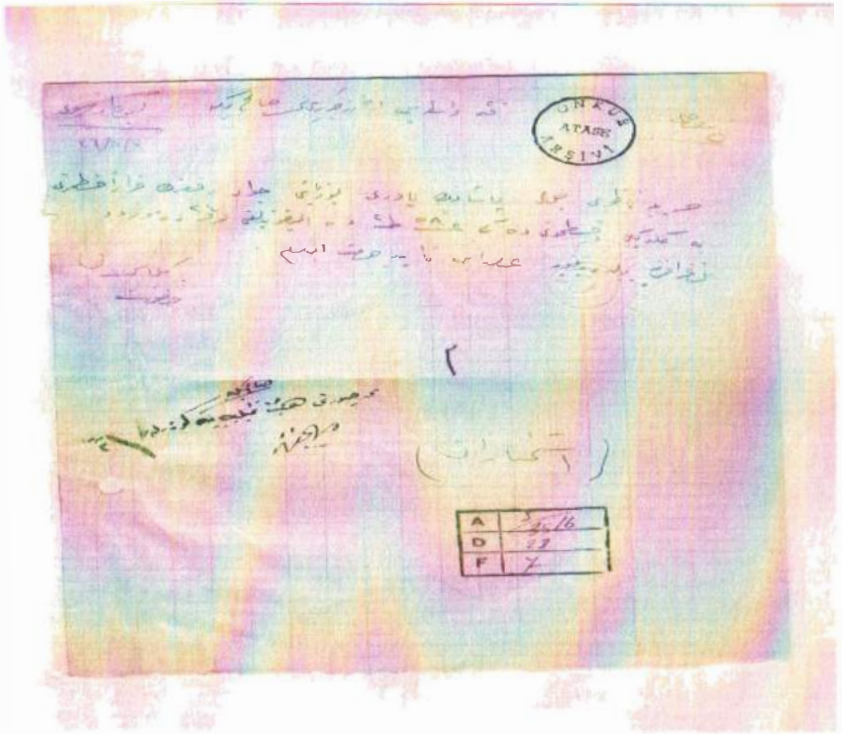
Cevat Rifat Atilhan Askerliğinin İlk Yıllarında (Aile arşivi)

BELGE 1

Cevat Rifat Bey'in Kastamonu'ya Gelişi

İSH, Kutu No.578, Gömlek No.49, Belge No.49-1.

BELGE 2

Cevat Rifat Bey'in Kastamonu'ya Gelişi

İSH, Kutu No.874,Gömlek No.7,Belge No.7-1

A	4450	A	4450	7	7
D	44	D	44		
F	44	F	44		

تاریخ: 7

محل	محل	محل	محل	محل	محل
محل	محل	محل	محل	محل	محل

1. ...

2. ...

3. ...

4. ...

5. ...

6. ...

7. ...

8. ...

9. ...

10. ...

11. ...

12. ...

13. ...

14. ...

15. ...

16. ...

17. ...

18. ...

19. ...

20. ...

21. ...

22. ...

23. ...

24. ...

25. ...

26. ...

27. ...

28. ...

29. ...

30. ...

31. ...

32. ...

33. ...

34. ...

35. ...

36. ...

37. ...

38. ...

39. ...

40. ...

41. ...

42. ...

43. ...

44. ...

45. ...

46. ...

47. ...

48. ...

49. ...

50. ...

51. ...

52. ...

53. ...

54. ...

55. ...

56. ...

57. ...

58. ...

59. ...

60. ...

61. ...

62. ...

63. ...

64. ...

65. ...

66. ...

67. ...

68. ...

69. ...

70. ...

71. ...

72. ...

73. ...

74. ...

75. ...

76. ...

77. ...

78. ...

79. ...

80. ...

81. ...

82. ...

83. ...

84. ...

85. ...

86. ...

87. ...

88. ...

89. ...

90. ...

91. ...

92. ...

93. ...

94. ...

95. ...

96. ...

97. ...

98. ...

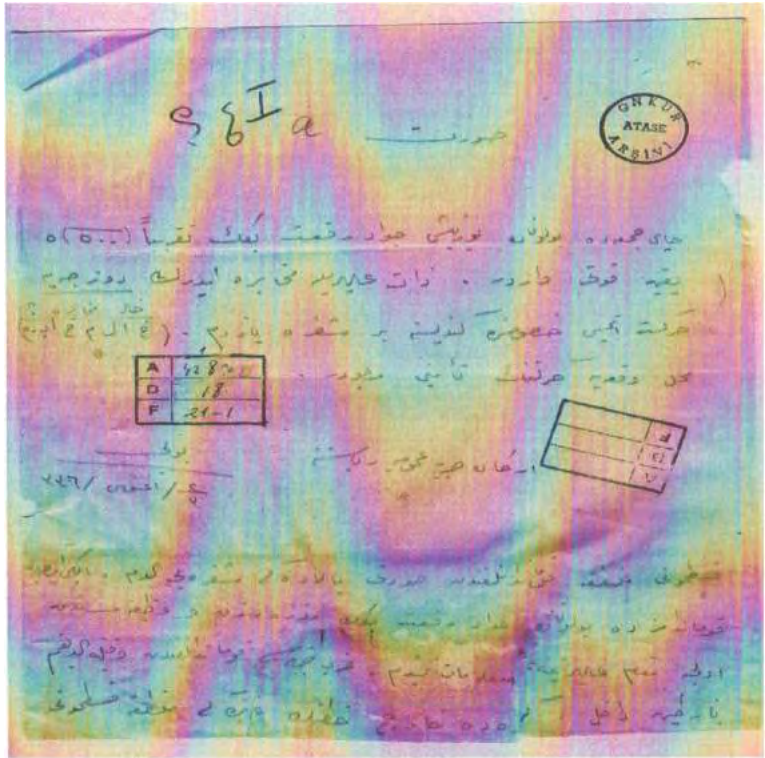
99. ...

100. ...

BELGE 3

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in Çaycuma'da İctima Eden Kuvvetlere
Bakacağı

İSH, Kutu No.623,Gömlek No.87,Belge No.87-1.

BELGE 6

Cevat Rifat Bey'in Kuvvetlerinin 5500 Civarında Olduğu

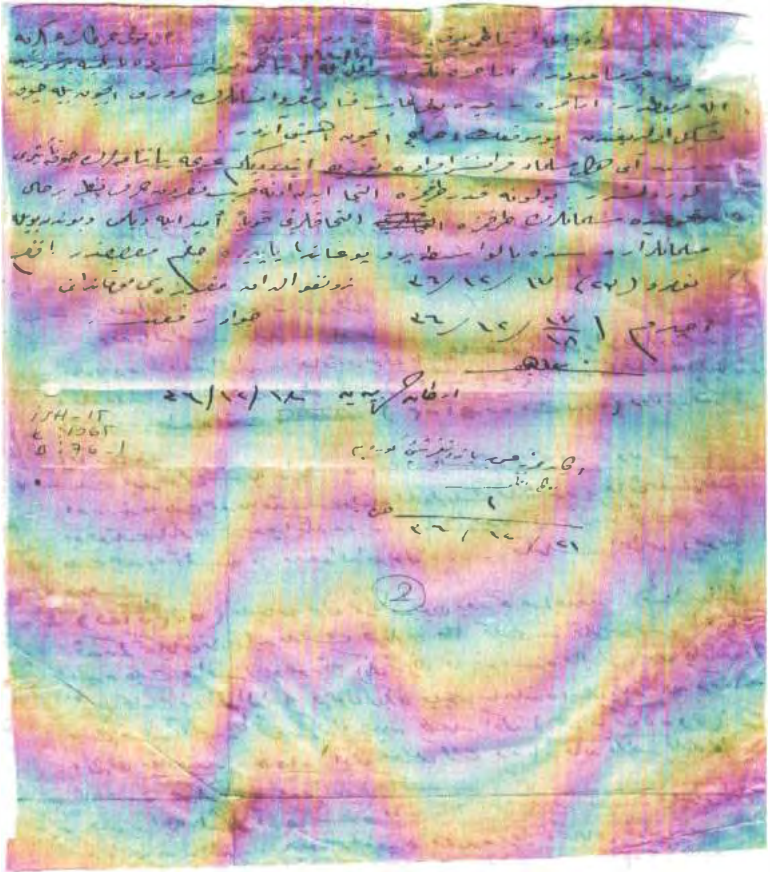
İSH, Kutu No.591,Gömlek No.202,Belge No.202-2

BELGE 7

Bolu Ahz-I Asker Kalcım Reisi ve Mevki Komutanı Binbaşı Nihal Bey, 6 Kasım 1920'de Kastamonu ve Havalisi Komutanı Muhittin Paşa'ya Gönderdiği Telgrafta, "Bartın ve Havalisi Kuvay-İ Milliye Müfrezesinin, Komutan, Subay ve Eratının Mükemmel ve Muntazam" Olduğunu Bildirdiği Raporu

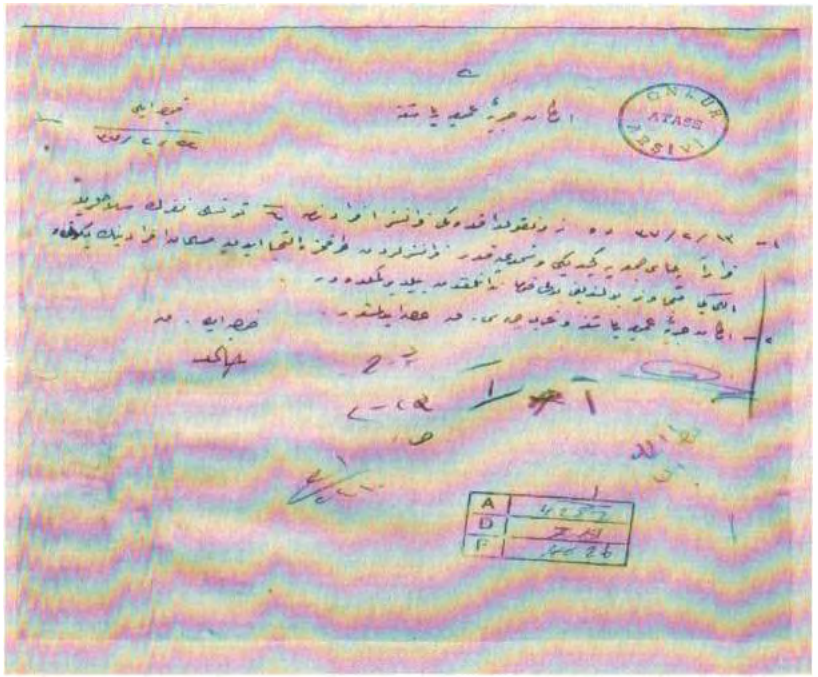
İSH, Kutu No.1065,Gömlek No.169, Belge No.169-1. özet yok

BELGE 8

Cevat Rifat Bey'in 16.12.1920 Tarihli Harp Raporunda, Müslümanlar
Arasında Yaptırdığı Propagandanın Gayet Faydalı Olduğu, Bundan
Böyle de Yaptırmaya Devam Edeceği

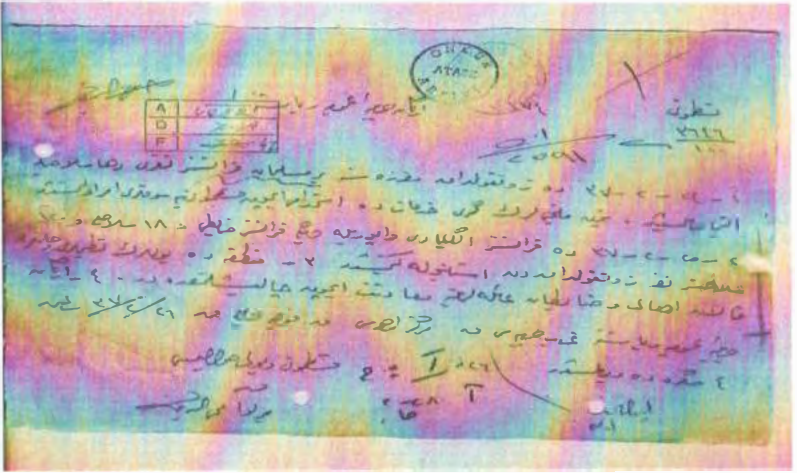
İSH, Kutu No.1065,Gömlek No.76,Belge No.76-1a.

BELGE 9.

12 Şubat 1337 Tarihinde, 6 Tunuslu Neferin Çaycuma'daki Türk Birliğine İltica Ettiğini, Böylelikle, O Tarihe Kadar İltica Eden Askerlerin Sayısının 50'yi Geçtiği

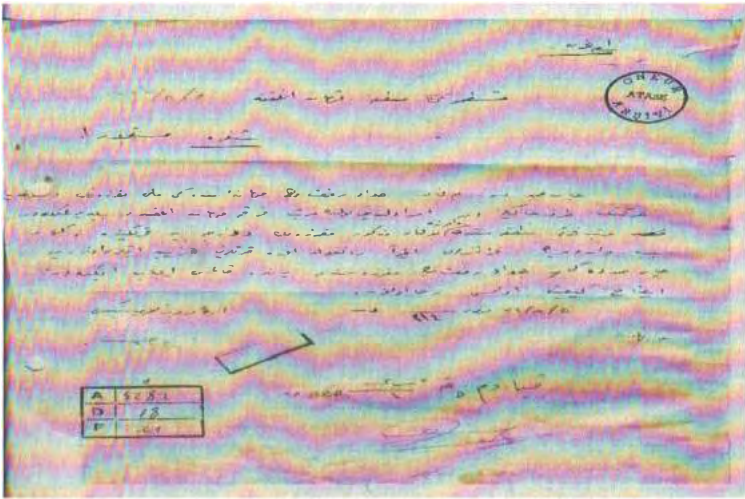
İSH, Kutu No.702,Gömlük No.87,Belge No.87-1

BELGE 10.

Fransız Neferin Zonguldak Müfrezesi'ne Teslim olduğu.

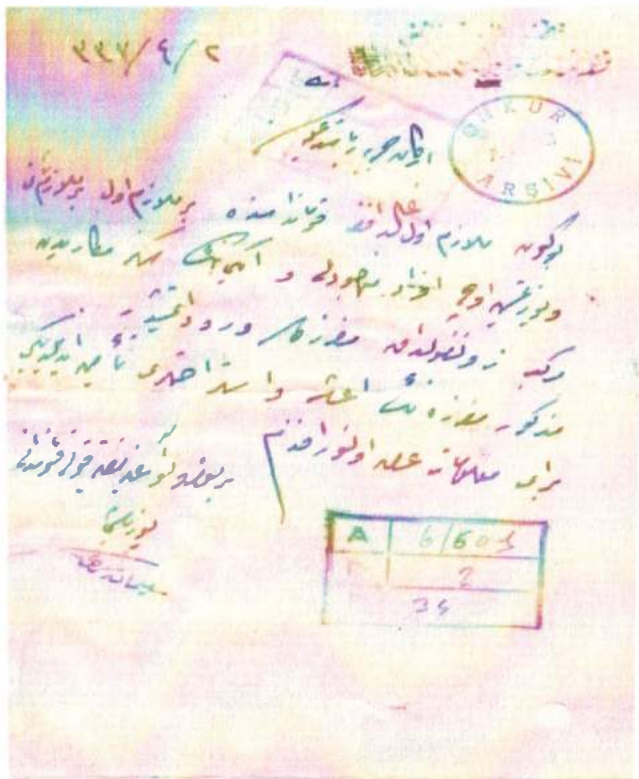
İSH, Kutu No.702,Gömlek No.104,Belge No.104-1.

BELGE 13

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in 2. Düzcce Ayaklanması'nın
Bastırılmasında Görev Aldığı

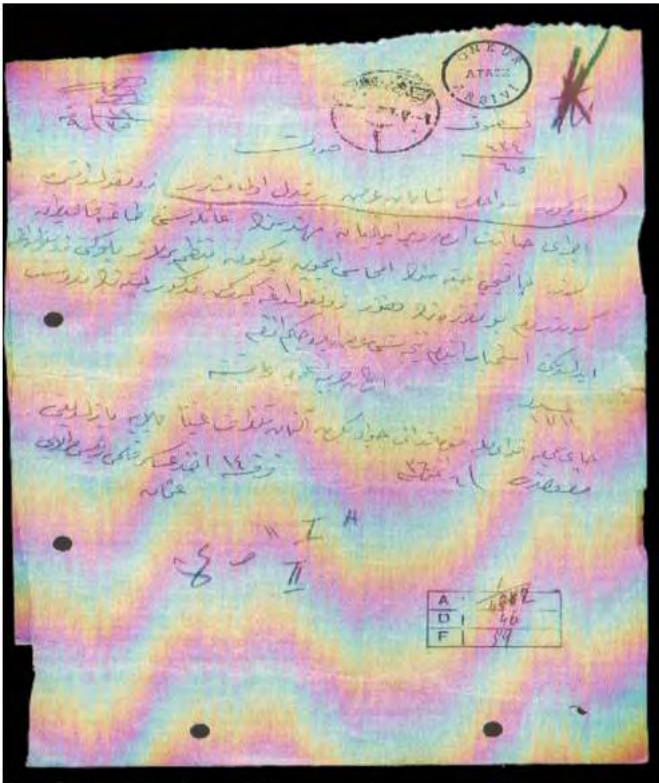
İSH, Kutu No.591,Gömlek No.202,Belge No.202-1.

BELGE 14

Kastamonu ve Havalisi Komutanı Muhiddin Paşa'nın Daveti Üzerine
Cevat Rifat Beyin Kastamonu'ya Gidişi

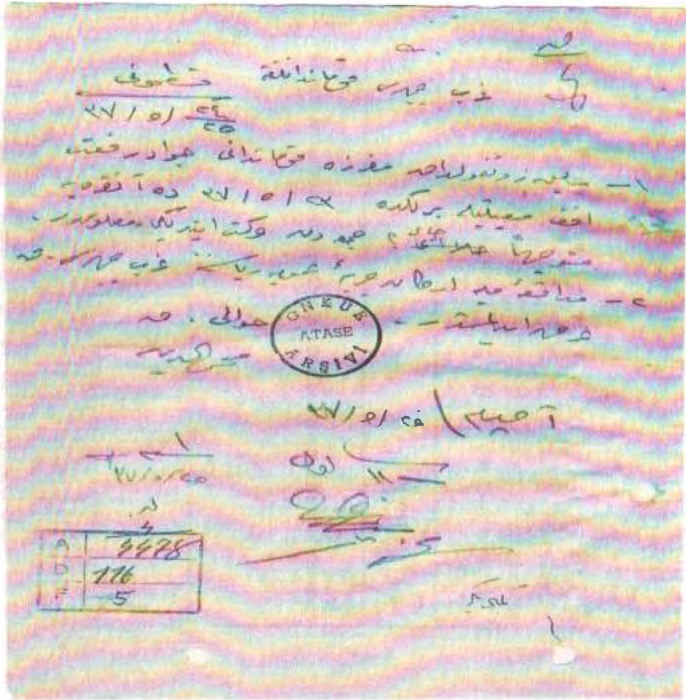
İSH, Kutu No.1066,Gömlek No.10,Belge No.10-1.

BELGE 16

Cevat Rifat Beyin Bölgede Hüküm Süren Çetelerle Mücadelesi

İSH, Kutu No.577,Gömlek No.173,Belge No.173-1.

BELGE 17.

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in Ankara'ya Hareketi

İSH, Kutu No.1195,Gömlük No.26,Belge No.26-1.

BELGE 18.

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey'in, 21 Temmuz 1921 Tarihli Vakit
Gazetesinde Çıkan Milli Mücadele Faaliyetleri.

ASKERİ SAFAHAT BELGESİ

Sicil No : 1328-309
Adı Soyadı : Cevat Rifat ATILHAN
Baba Adı : Hasan Rifat
Memleketi : İstanbul, Yenibahçe
Doğum Tarihi : 1308
Sınıf-Rütbe : Piyade, Yüzbaşı
Duhulü : 01 Kasım 1325, Mektebe
Terfi Tarihleri : 11 Mart 1328, Teğmen
01 Haziran 1331, Östeğmen
12 Mayıs 1334, Yüzbaşı
Emeklilik Tarihi : 17.10.1341
Tavzifi : 28.07.1940-17.07.1942

11 Kasım 1328'de Harbiye'den mezun olarak 4. Kolorduya, 19 Kasım 1329'da 8. Kolordu'ya atanmıştır. Balkan Harbindeki yararlılığı dolayısıyla iki sene kıdem zammı ile taltif edilmiştir. 8. Kolorduya memur iken 4. Ordu yaverliğine tayin edilmiştir. 28 Ocak 1335'de Yıldırım Kitaleri Müfettişliği emrine ardından Harbiye Nezareti yaverliğine tayin edilmiştir. 22 Nisan 1336'da Muamelat-ı Zatiye Dairesine, 17 Haziran 1336'da 1. Kolordu emrine verilmiştir. 17 Mayıs 1336'da Anadolu'ya geçerek Çaycuma-Zonguldak Müfreze Komutanlığına atanmış bölgedeki dağınık kuvvetleri toplamış daha sonra Ali Sait Paşa maiyetinde Batum'a gitmiş ardından 30.12.1337'de Şark Cephesi emrine verilmiştir. 31.08.1330'da Isparta Mebusu Ferik Cemal Paşa'nın yaverliği görevinin ardından Uskûdar Ahz-ı Asker Kalemî mülhakkığına atanmıştır. 20.09.1341'de kendi isteğiyle emekli olmuştur. 28.07.1940-17.07.1942 tarihleri arasında talim ve manevra için hizmete alınarak 85. Alay 2. Tabur Emir Subaylığı görevinde bulunmuştur.

Nisan ve Madalyaları

5. Rütbeden Mecidi Nişanı, 22 Nisan 1333
Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası, 18 Haziran 1334
2. Sınıf Demir Salıp Nişanı, 05 Temmuz 1334
BMM Takdirnamesi, 21.04.1341
S17142 Numaralı İstiklal Madalyası, 11.03.1928

Katıldığı Savaşlar

Balkan Harbi : 07 Temmuz 1328-1329
I. Dünya Harbi : 16 Teşrin-i Evvel 1330-30 Teşrin-i Evvel 1334
İstiklâl Harbi : 18 Nisan 1336-23 Ağustos 1339

Bu belge Piyade Yüzbaşı Cevat Rifat ATILHAN (1328-309)'e ait "Subay Şahsi Dosyası" kayıtlarına göre düzenlenmiştir. 29 Ocak 2011

Sadık Emre KARAKUŞ
Sivil Memur
Belge Araştırma Uzmanı

Cengiz EROĞLU
Sivil Memur
Belge Araştırma Uzmanı

ONAY
29 Ocak 2011
Ahmet YERDAR
Personel Alday
Arşiv Müdürü

BELGE 19

Cevat Rifat Beye Ait Askeri Safahat Belgesi (Milli Savunma
Bakanlığı Arşivi)

BELGE 20.

Cevat Rifat Beyin İstiklal Madalyası Vesikası

52 yıl evvel inşa edilen Çaycuma ortaokulu binası çöktü

Çaycuma, 10 (Özel) — 52 sene evvel Kuvai Milliye subaylarından Cevat Rifat Atilhan'ın önderliği ve halkın yardımlarıyla yapılan, 1947 yılına kadar ilkokul olarak kullanılan, gene halk tarafından tamir ettirilerek 1950 yılında ortaokul açılması maksadı ile Millî Eğitime tahsis edilen bina kısmen çökmüştür. Çökme sırasında binada kimse bulunmadığı için insanca ziyat yoktur.

300 e yakın öğrencisi olan ortaokul, esasen ilkokula kâfi gelmeyen Barbaros ilkokulu binasına nakledilmiştir. Emektar bina ise fen heyetinden alınan rapor gereğince oturulmayacak haldedir.

Mersinli Cemal Paşa'nın Yaveri
Yüzbaşı Cevat Rifat Beyin
Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi Anıları

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Celil BOZKURT

Cevat Rifat Bey (Atılhan)

Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadeleye katıldı. I. Balkan Savaşı'nda Edirne müdafaasında gösterdiği kahramanlık ve cesaret Bulgarlar tarafından bile takdir edildi ve esir tutulduğu Sofya'da kendisine "Bulgar İmtiyaz Madalyası" takdim edildi. I. Dünya Savaşı'nda Filistin-Suriye Cephesi'nde bulundu ve Mersinli Cemal Paşa'nın yaverliğini yaptı. Birinci ve İkinci Gazze savaşlarına katıldı. İkinci Gazze Meydan Savaşı'nda üç yüz elli kişilik müstakil bir müfreze ile İngiliz ordusuna yaptığı taarruzla savaşın Türkler lehine gelişmesinde büyük rol oynadı. 1916'da Yahudiler tarafından kurulan ve Filistin Cephesi'nde İngilizlere istihbarat sağlayan NİLİ adlı casusluk teşkilatını deşifre ederek çökertilmesini sağladı. Mütareke döneminde Mersinli Cemal Paşa tarafından Konya'da gerçekleştirilen Milli Mücadele faaliyetlerine katıldı. Mersinli Cemal Paşa'nın Ali Rıza Paşa hükümetinde Harbiye nazırı olmasıyla birlikte kendisinin yaverliğini üstlendi. Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın tensibiyle Bartın ve Havalisi Komutanlığı'na getirildi ve Fransızlara karşı mücadele etti. Büyük Millet Meclisi'nin 5 Nisan 1925 tarihli 1. celsesinde alınan kararla kendisine 1510 Numaralı takdirname ile 11 Mart 1928 tarihli ve S17142 numaralı İstiklal Madalyası verildi. 17 Ekim 1925 tarihli dilekçesiyle ordudan yüzbaşı rütbesiyle emekli oldu.

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DİZİSİ

Laikliğe Çağrı	Prof. Dr. Muammer Aksoy . .
Atatürk ve Tam Bağımsızlık	Prof. Dr. Muammer Aksoy . .
Atatürk ve Sosyal Demokrasi	Prof. Dr. Muammer Aksoy . .
Atatürk ve Eğitim	Prof. Dr. Mahmut Tezcan . . .
Halkevleri	Prof. Dr. Anıl Çeçen
Kültür ve Politika	Prof. Dr. Anıl Çeçen
Köy Enstitüleri	Nazif Evren
Atatürk'ün Not Defterleri	A.Mithat İnan
Kemalizm Üzerine	M. Güner Demiray
Misak-ı Milli	Komisyon
Atatürk ve Yeni Türkiye	Joseph C.Grew
Atatürk'le Yeniden Bakmak	Haz.Eren Gündoğan

AB ve TÜRKİYE DİZİSİ

Karen Fogg Dosyası	Eren Gündoğan
AB'de Siyasal Bütünleşme	Dr.İrfan Kaya Ülger
KIBRIS (Dünden Bugüne).	Erol Manisalı
AB ve KIBRIS	Eren Gündoğan
Temel Kon.İşğın.Annan Belgesi . .	Dr.Ertan Efegil
BM'nin Kıbrıs'ta Son Diplomatik .	Dr.Ertan Efegil

FELSEFE DİZİSİ

Bilim Tarihi /Hayatta En Hakiki Mürşit.	Ord.Prof.Dr.Aydın Sayılı
Anlam kavramı	Prof. Dr. Teo Grünbeg.
Anlama Belirsizlik Çok Anlamlılık .	Prof. Dr. Teo Grünbeg.
Mantık Sözlüğü	Prof. Dr. Teo Grünbeg.

Çağlar Boyu Kölelik	Prof. Dr. H. Malay
Türk Düşüncesinde Çağdaşlaşma..	Prof. Dr. A. Kaygı
Tanrıbilim ve Fel. Konuşmaları . .	Prof Dr. Erhan Işıklar
İdealar Kuramı	Prof Dr.Ahmet Cevizci
Plotinos'un Aşk Kuramı	Dr. Zerrin Kurtoğlu
Menon	Platon
Phaidon	Platon
İlkçağ Felsefesi Tarihi.	W.K.C. Guthrie
Nietzsche Wagner'e Karşı	Friedrich Nietzsche
İyinin ve Kötünün Ötesinde	Friedrich Nietzsche
Ahlakın Soykütüğü Üstüne	Friedrich Nietzsche
Sokrates ve İnsan Sevgisi	L. Versenyı
Platon'un Bilgi Kuramı	F.M. Cornford
Felsefeye Giriş.	K. Adjukiewicz
Materyalizm Tarihi.	F. Alber Lange
Yeniçağ Biliminin Doğuşu	A.Koyre
Bir Filozof Bir Alman Heidegger...	P.Hühnerfeld
Heidegger Üzerine İki Yazı.	Pöggeler/Allemann
Bilim Kuramına Giriş	E. Ströker
Tarih Tasarımı	Colingwood
Tarihselcilik Sorunu	E.Rothacker
Antik Bilim Modern Uygarlık	G. Sarton
Kültürlerarası Felse. Açısı. Hegel .	Heinz Kimmerle

PSİKOLOJİ / DİN DİZİSİ

Eşya ve İnsan	Prof. Dr. N. Bilgin
Hitler İsteseydi	Prof. Dr .A. Dönmez
İstatistik	J.L.B., B.L.Kintz
Çağımızın Özgürlük Sorunu	E. Fromm

Çocuk ve Toplum	F. Elkin
İslam Dini ve Tarihi	Prof. Dr. Neşet Çağatay
İslam Peygamberi ve Kur'an	John Davenport

SOSYOLOJİ / SİYASET / TARİH DİZİSİ

Adalet Kavramı	Prof. Dr. Anıl Çeçen
İnsan Hakları	Prof. Dr. Anıl Çeçen
Osmanlı hukuku-makaleler	Prof. Dr. Fethi gedikli.
Körfez Krizi ve Türk Dış Politikası	Prof. Dr. Ertan Efeğil
Orta Asya. sosyo kültürel sorunları	Prof. Dr. Ertan Efeğil
Yakın dönem güç mücadeleleri ışığında	
Orta Asya Gerçeği.	Prof. Dr. Ertan Efeğil
Afganistan'dan Keşmir'e: ABD Lider. Terörizme Karşı	
Savaş-Hindistan-Pakistan Çatışma. Ishtiaq AHMAD.	
Devrimci Öğretmenin Kırımı	Muammer Aksoy..(2 Cilt)
Kültür ve Eğitim	Prof. Dr. Bozkurt Güvenç
Kültür ve Demokrasi	Prof. Dr. Bozkurt Güvenç
Sosyal ve Kültürel Değişme	Prof. Dr. Bozkurt Güvenç
Düşünceler (Atilla İlhan'la)	Prof. Dr. Erol Manisalı
Sermaye Birikimi ve Toplumsal Değ.	Prof. Dr. Sencer Ayata
CHP	Prof. Dr. A. Güneş Ayata
Güneydoğu'da CHP Algısı	Doç. Dr. Devrim ERTÜRK
Gençlik Sosy. Yazıları	Prof. Dr. Mahmut Tezcan.
Körfez Bunalımı	Prof. Dr. Doğu Ergil.
Siyasal Elitler	Prof. Dr. Mehmet Turhan.
Siyaset ve Anayasa	Prof. Dr. Mehmet Turhan.
Devlet ve Hukuk	Prof. Dr. Mehmet Turhan.
Anayasal Devlet	Prof. Dr. Mehmet Turhan
Hükümet Sistemleri	Prof. Dr. Mehmet Turhan.

Tek Parti Yön. Siy. Katılım	Prof Dr. Esat Öz
Ordu ve Politika	Prof Dr. O. Metin Öztürk
Türkiye ve Ortadoğu	Prof Dr. O. Metin Öztürk
Türk İşadamı ve İşletmesi	Prof. Dr. Oğuz Aktan
Terör ve Toplum	Prof. Dr. Zafer Cirhinlioğlu
Meslekler ve Sosyoloji	Prof Dr. Zafer Cirhinlioğlu
Türkiye’de Hukuk Mesleği	Prof Dr. Zafer Cirhinlioğlu
Modern-dışlaşılan Türkiye	Prof. Dr. İbrahim Kaya
Sosyal Değişme	Doç. Dr. Aydın Yaka
Türkiyede Siy. ve Devlet	Dr. İhsan Keser
İkinci Meşrutî.Dön.Öğrenci Olay.	Dr. Yücel Aktar
Parti İçi Demokrasi ve Türkiye	Dr. Suavi Tuncay
Modernleşme ve Milliyetçilik	Dr. Suavi Aydın
Seçim ve Demokrasi	Saim Sezen
Sosyaldemokraside Ayrışma Yıl.1	Teoman Ergül
Sosyaldemokraside Bölüşme Yıl.2.	Teoman Ergül
Körfez Krizi Türk Dış Politikası	Dr.Ertan Efeğil
Kültürel Haklar	Pulat Tacar
Toplumsal Çözülme	M. Coşturoğlu
Kobilere yeni yaklaşımlar - mikro işletmeler (kuruluş yönetim teşvikler)	Osman SİRKECİ
Kıbrısta Çözüm Arayışları- (1964’den 2104’e Kadar)	Ayşe Mine OLCAY
Serbest Düşüş	Prof. Dr. Joseph E. Stiglitz
Seçkinler ve Toplum	T.B. Bottomore
Çağdaş Sosyoloji Kuramları	M. Poloma
Modern sosyoloji kuramları	Malcolm Waters
Toplumsal Değişme Anlayışı	A. D. Smith
Osmanlı İmp.İktisadi Tarihi	M. Belin

Sınırlı Devlet	Carl J. Friedrich
Türkiye'nin Payı İçin 100 Proje . .	Trandafir G. Djuvara
Aydınlar	Louis Bodin.
Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar . .	Bottomore/Marshall.
Feminist Düşünce	R.Putham Tong
Yeni Sosyolojiye Giriş	P. Worsley
Kent Sosyolojisi.	Raymond Ledrut
Gelibolu	Jonh Masefield
Plevne müdafaası	F. William Von Herbert
Analysis Of The "New" Turkish Foreign Policy.	Doç. Dr. C. Uğur ÖZGÖKER
Historical Peninsula of Istanbul – Fener – Balat Culture, Faith and Religion-based Tourism .	Dr. Rıfat BAROKAS
Kur'an ve Modern İlim	Maurice Bucaille

EDEBİYAT DİZİSİ

Edebiyat Yazıları 1,2,3.	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Çağdaş Türk Romanları	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Yeni Alman Edebiyatı Tarihi.	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Çağdaş Alman Edebiyatı Tarihi. . .	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Max Frisch'in Gezi Yazıları	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Romancı Yönüyle H. Böll	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Denemeler Seçkisi	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Öykü Seçkisi	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Mektup Seçkisi	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Gezi Notları Seçkisi	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi. . .	Prof. Dr. Gürsel Aytaç
Başlangıcından bugüne fransızcadan türkçeye yapılmış çeviriler ile fransız düşünürler, yazarlar,	

sanatçılar üzerine türkçe yayınları içeren

bir kaynakça denemesi.	Prof. Dr. Hasan ANAMUR. .
Modern İngiliz Roman M. Bakhtin	Prof. Dr. Cumhur MADRAN
Türk Lehç. ve Edebiyatları	Prof. Dr. Kemal Aytaç
Alman Kültür. Türk İmgesi 1,2,3 .	Prof. Dr. Onur B. Kula.
Demok. Sür. & Eleş. Kültür	Prof. Dr. Onur B. Kula.
Edebiyat Üzerine	Prof. Dr. Nuran Özyer
Dil ve Toplum	Prof. Dr. Kamile İmer
İçsavaş Son. İspanyol Rom.	Prof. Dr. Yıldız Canpolat
Okumak Anlamak Yorumlamak . .	Prof. Dr. Yılmaz Özbek
Kurmaca Bir Dünyadan	Prof. Dr. Yıldız Ecevit
Ortaçağ İngiliz Edebiyatı Bib.	Prof. Dr. Burçin Erol
Zenci Romancılar.	Prof. Dr. Lâle Demirtürk
Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleş.	Prof. Dr. Aysu Erden
Batı Edeb. Sevgi ve Hoşgörü	Doç. Dr. A. Osman Öztürk
Türkçe'de Batı Şiiri	Doç. Dr. Ali İhsan Kolcu
Tercüme Şiirler Antolojisi.	Doç. Dr. Ali İhsan Kolcu
Alphonse De Lamartine Ter.	Doç. Dr. Ali İhsan Kolcu
Alfred de Musset Tercüm ve Tesiri.	Doç. Dr. Ali İhsan Kolcu
Güneşte Gölgenin Yokoluşu	B. Frischmuth
Konularım.	F. Dürrenmatt
Babil Kulesi.	F. Dürrenmatt
Klara'nın İzinde	Elisabeth Hauer
Günce	Max Frisch
Montauk	Max Frisch
Genç W'nin Yeni Acıları.	U. Plenzdorf
Canterbury Hikayeleri	Geoffrey Chaucer
Göksel Mutluluk	C. F. Ramuz
Dağdaki Büyük Korku	C. F. Ramuz

İmparatoru Ararken	R. Pazzi
Modern Arap Edebiyatı Tarihi . . .	M. Landau
Sahteci Thomas	Jean Cocteau
Şarkılar	G. Leopardi
Elem Çiçekleri	Charles Baudelaire
Baykuş	Leonardo Sciascia
Doktorlar,Kediler Kırlangıç.ve. . .	Karel Capek
Tek Bildiğim Baba. Ellerinin Büyük	Francesco Micielli

İLETİŞİM DİZİSİ

Oyundan Düşünceye	Prof. Dr. Sevda Şener
Yapısalcılık	Prof. Dr.Ayşegül Yüksel
Televizyonu Anlamak	Prof. Dr. Erol Mutlu
Niçin Tiyatro	Tamer Levent
Tiyatronun Sorunları	F. Dürrenmatt
Sayın Bakanım	Leonardo Sciascia

OSMANLI KLASİKLERİ DİZİSİ

Takvîmü'l-Edvâr (Takvimler)	Ahmet Cevdet Paşa
Medeniyet-i İslâmiyye	Şemseddin Sâmî
Kadınlar	Şemseddin Sâmî
Avrupa Risâlesi	Mustafa Sâmî Efendi
Avrupalılaşmak	Tüccarzâde İbrahim Hilmi
Osmanlı Müellifleri (Bilginler) . . .	Bursalı Mehmet Tâhir Bey . . .
İslâmın Yayılış Tarihine Giriş	Şemseddin Sami
Lisân	Şemseddin Sâmî
İbn Rüşd	Rızaeddin İbn Fahreddin
Terbiye ve İman	İsmail Hakkı Baltacıoğlu
Yeni Ahlak	Baha Tevfik

Cengiz MUTLU

Osmanlı'da Bir Ermeni Hariciye Nazırı Gabriel Noradunkyan Efendi

Osmanlı İmparatorluğu'nda Hanedan-ı Âli Osman hariç üst mevkilere çıkabilmek için aranılan yegâne şart liyakatti. Oysaki çağdaşı olan imparatorluklardan Avusturya-Macaristan'da bir Müslüman Boşnak'ın, Rusya'da bir Musevinin üst mevkilere gelmesi beklenemezdi. İmparatorlukta din-dil-ırk ayrımı yapılmadan sunulan nimetlerden yararlananlardan biri de Gabriel Noradunkyan Efendi'ydi. Parlak bir eğitim hayatı olan Gabriel Noradunkyan, devlet kademesine Babîâli Hukuk Müşavirliğinden başlayarak, sırasıyla Nafia Nazırlığı, Ayan üyeliği ve ardından imparatorluğun çöküşünün netlik kazandığı Balkan Savaşları'nda Hariciye Nazırlığı gibi en önemli mevkiyi işgal etmek suretiyle memuriyet hayatında zirveye ulaşmıştır. Hazırladığımız Gabriel Noradunkyan biyografisinde tartışma konusunu Ayan üyeliğinden istifasının ardından Noradunkyan'ın İsviçre'deki hayatında Ermeni komitecileriyle kurulan ilişkiler oluşturmaktadır. Gabriel Noradunkyan üzerindeki asıl tartışma Lozan Konferansı sırasında Türk heyetiyle Ermeni yurdu için yapılan görüşmelerde düğümlenmektedir.

Elinizdeki kitap, Türk Milleti'nin kurduğu son imparatorlukta dönemin bize göre en önemli Ermeni asıllı devlet adamlarından Gabriel Noradunkyan Efendi'nin hayatına bilgi ve belgelerle ışık tutmaktadır.

Frederick William Von Herbert

PLEVNE MÜDAFAASI

Çeviren: Ali KURDOĞLU

Gündoğan Yayınları / www.gundogan.com

"Boğazlanan insanlarla kıpkızıl oldu her yer,
Büyüyen dağlar gibi yığıldı ölüler.
Görseydi eğer bir yiğit komutan bu harp sahnesini
Bilseydi Pallas'ın* oraya komuta ettiğini
Emrederdi yönlerini çevirsin diye kargılar,
Oynaşsın etrafında kılıçlar;
Seyretti harp sanatının her türlüünü şaşkın,
Kaç asker saydıysa kahraman saydı.
Çarpıştı aslanlar gibi her er, şeref aşkıyla gürledi,
Yığınlar yığınlar üstünde, muzaffer, son nefesini
verdi."

Homer'in "İliad'ı (pope), Kitap iv.

"Düşman karınca olsa sen onu fil zanneyle."

*) Palas: Yunan mitolojisinde harp tanrıçası Atene'nin öteki adı (çev).

Cevat Rifat (Atilhan);

Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadeleye katıldı. I. Balkan Savaşı'nda Edirne müdafaasında gösterdiği kahramanlık ve cesaret Bulgarlar tarafından bile takdir edildi. Edirne'nin düşmesiyle birlikte sekiz aylık bir esaret için Sofya'ya götürüldü. Burada kendisine Bulgar Kralı tarafından "Bulgar İmtiyaz Madalyası" takdim edildi. I. Dünya Savaşı'nda Filistin-Suriye Cephesi'nde bulundu ve Mersinli Cemal Paşa'nın yaverliğini yaptı. Birinci ve İkinci Gazze savaşlarına katıldı. İkinci Gazze Meydan Savaşı'nda üç yüz elli kişilik müstakil bir müfreze ile İngiliz ordusuna yaptığı taarruzla savaşın Türkler lehine gelişmesinde büyük rol oynadı. 1916'da Yahudiler tarafından kurulan ve Filistin Cephesi'nde İngilizlere istihbarat sağlayan NİLİ adlı casusluk teşkilatını deşifre ederek çökertilmesini sağladı. Mütareke döneminde Mersinli Cemal Paşa tarafından Konya'da gerçekleştirilen Milli Mücadele faaliyetlerine katıldı. Mersinli Cemal Paşa'nın Ali Rıza Paşa hükümetinde Harbiye nazırı olmasıyla birlikte kendisinin yaverliğini üstlendi. Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın tensibiyle Bartın ve Havalisi Komutanlığı'na getirildi ve Fransızlara karşı mücadele etti. Büyük Millet Meclisi'nin 5 Nisan 1925 tarihli 1. celsesinde alınan kararla kendisine 1510 Numaralı takdirname ile 11 Mart 1928 tarihli ve S17142 numaralı İstiklal Madalyası verildi. 17 Ekim 1925 tarihli dilekçesiyle ordudan yüzbaşı rütbesiyle emekli oldu. ISBN 978-975-520-320-1

